

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ
ΤΜΗΜΑ ΨΗΦΙΑΚΩΝ ΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ
Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών
«ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗΣ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΩΝ»
Ακαδημαϊκό έτος 2022-2023

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
Της Τζαμαλούκα Αικατερίνης-Μαρίας (Α.Μ.: 02148)

**ΑΡΣΗ ΑΠΟΡΡΗΤΟΥ ΓΙΑ ΙΔΙΑΙΤΕΡΑ ΣΟΒΑΡΑ ΕΓΚΛΗΜΑΤΑ
ΑΠΟ ΤΗ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΗ ΠΡΟΒΛΕΨΗ ΣΤΗ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΗ
ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ**

**REMOVAL OF PRIVACY FOR PARTICULARLY SERIOUS CRIMES
FROM THE CONSTITUTIONAL PROVISION TO THE LEGISLATIVE REALITY**

Επιβλέπουσα:

Κα Αικατερίνη Αθ. Παπανικολάου

Πειραιάς, Απρίλιος - Μάιος 2023

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΤΙΤΛΟΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ:	ΣΕΛΙΔΕΣ:
ΠΕΡΙΛΗΨΗ	3
SUMMARY	4
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	5 - 6
1. Η ΑΡΣΗ ΤΟΥ ΑΠΟΡΡΗΤΟΥ ΣΤΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ	7 - 11
2. ΑΡΣΗ ΑΠΟΡΡΗΤΟΥ ΣΤΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ	12 - 13
2.1. ΑΡΣΗ ΑΠΟΡΡΗΤΟΥ ΓΙΑ ΙΔΙΑΙΤΕΡΑ ΣΟΒΑΡΑ ΕΓΚΛΗΜΑΤΑ	14 - 18
2.2. Η ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΤΗΣ ΑΡΣΗΣ ΤΟΥ ΑΠΟΡΡΗΤΟΥ	18 - 37
2.3. ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΤΗΣ ΑΡΣΗΣ ΑΠΟΡΡΗΤΟΥ ΓΙΑ ΕΘΝΙΚΗ ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΚΑΙ ΓΙΑ ΙΔΙΑΙΤΕΡΑ ΣΟΒΑΡΑ ΕΓΚΛΗΜΑΤΑ	38- 40
2.4. Η ΑΡΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΗΓΟΡΙΚΟΥ ΑΠΟΡΡΗΤΟΥ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΙΔΙΑΙΤΕΡΑ ΣΟΒΑΡΑ ΑΔΙΚΗΜΑΤΑ	41 - 46
2.5. Η ΑΡΣΗ ΤΟΥ ΑΠΟΡΡΗΤΟΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΔΙΑΚΡΙΒΩΣΗ ΙΔΙΑΙΤΕΡΑ ΣΟΒΑΡΩΝ ΑΔΙΚΗΜΑΤΩΝ & ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ 2	47 - 52
2.6. ΚΡΙΤΙΚΗ – ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ	52- 64
2.7. ΑΡΧΗ ΔΙΑΣΦΑΛΙΣΗΣ ΑΠΟΡΡΗΤΟΥ ΤΩΝ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΩΝ	64 - 67
3. ΤΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΤΗΣ ΑΡΣΗΣ ΑΠΟΡΡΗΤΟΥ ΓΙΑ ΙΔΙΑΙΤΕΡΑ ΣΟΒΑΡΑ ΕΓΚΛΗΜΑΤΑ & ΕΞΩΤΕΡΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ	68 - 75
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	76 - 78
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	79 - 82

Έκανε διπλή ζωή: μία φανερή, που όλοι οι αφορμώμενοι την έβλεπαν και τη γνώριζαν, μια ζωή γεμάτη συμβατικές αλήθειες και πλάνες, ίδια ακριβώς με τη ζωή των γνωστών του, και μια άλλη ζωή, που κυλούσε κρυφά. Και από μια παράξενη συγκυρία, τυχαία ίσως, όλα όσα ήταν γι' αυτόν σημαντικά και απαραίτητα και πολύτιμα, αυτά στα οποία ήταν ειλικρινής και χωρίς αυταπάτες, αυτά που αποτελούσαν τη βαθύτερη ουσία της ζωής του, όλα αυτά συνέβαιναν κρυφά από τους άλλους.- Αντίθετα, όλα όσα ήταν ψεύτικα, όσα αποτελούσαν το περίβλημα, μέσα στο οποίο κατέφευγε για να κρύψει την αλήθεια,.....όλα αυτά γίνονταν φανερά, μπορούσαν όλοι να τα δουν....είχε την πεποίθηση ότι η αληθινή, πραγματικά ενδιαφέρουσα πλευρά της ζωής των ανθρώπων, κυλάει πάντα κάτω από το πέπλο ενός μυστικού ή κάτω από το πέπλο της νύχτας. Κάθε προσωπική ζωή ακουμπάει σ' ένα μυστικό, και ίσως αυτός να είναι και ο λόγος που ο πολιτισμένος άνθρωπος παλεύει με τόσο ζήλο να περιφρούσει την ιδιωτική του ζωή.

A. Τσέχωφ, Η κυρία με το σκυλάκι,
Αθήνα, Γνώση (2013)

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Θέμα της παρούσας εργασίας αποτελεί το απόρρητο της επικοινωνίας και η άρση του για τα ιδιαίτερα σοβαρά αδικήματα. Η συνταγματική κατοχύρωση του απορρήτου των επικοινωνιών, καθώς και το απόλυτα απαραβίαστο του δικαιώματος τούτου μαρτυρούν τη σπουδαιότητα που απέδωσε στο δικαίωμα αυτό ο συνταγματικός μας νομοθέτης. Το απόρρητο της επικοινωνίας αποτελεί την ειδικότερη έκφανση του δικαιώματος της προσωπικής ελευθερίας. Το δικαίωμα του άρθρου 19 του Συντάγματος φέρουν, τόσο τα φυσικά, όσο και τα νομικά πρόσωπα, ενώ η τήρησή του είναι δεσμευτική, αφενός για την κρατική εξουσία, και αφετέρου για τους ιδιώτες. Στην ανωτέρω συνταγματική διάταξη προβλέπονται δύο περιπτώσεις που επιτρέπεται κατ' εξαίρεση και μόνο η άρση του απορρήτου: ήτοι, για λόγους εθνικής ασφάλειας και για την διακρίβωση ιδιαίτερα σοβαρών εγκλημάτων. Στην έννοια της εθνικής ασφάλειας εμπίπτουν ζητήματα που αφορούν την απειλή του ελληνικού κράτους από εξωτερικούς και εσωτερικούς παράγοντες. Επιπλέον, στην έννοια των ιδιαίτερα σοβαρών εγκλημάτων εμπίπτουν αυτά που περιοριστικά αναφέρονται σε ειδικότερο νόμο (προϊσχύσας ν. 2225/1994, πλέον ν. 5002/2022, ως εκτελεστικός νόμος του Συντάγματος). Η άρση του απορρήτου γίνεται πάντα κατόπιν εντολής της αρμόδιας δικαστικής αρχής και οι προϋποθέσεις άρσης προβλέπονται ρητώς και σαφώς από το νόμο. Ακόμη, για την διασφάλιση του απορρήτου η ίδια συνταγματική διάταξη προέβλεψε τη συγκρότηση και την λειτουργία ανεξάρτητης αρχής (Αρχή Διασφάλισης Απορρήτου των Επικοινωνιών).

Ένα ακόμη ζήτημα είναι η χρήση των αποδεικτικών στοιχείων στο Δικαστήριο, τα οποία αποκτήθηκαν κατά παράβαση του απορρήτου των επικοινωνιών.

Πρωταρχική υποχρέωση της Πολιτείας αποτελεί ο σεβασμός και η προστασία της αξίας του ανθρώπου, αλλά και η προστασία των εννόμων αγαθών της ζωής, της τιμής και της ελευθερίας.

Ωστόσο, ζήτημα παραμένει πως πάνω από το 80% των νόμιμων παρακολουθήσεων που γίνονται σήμερα αφορούν ζητήματα εθνικής ασφάλειας και πως ο κατάλογος των ιδιαίτερα σοβαρών αδικημάτων έχει επεκταθεί υπέρμετρα.

SUMMARY

This thesis analyzes the privacy of communication and the removal of privacy in particularly serious crimes. The constitutional guarantee of the privacy of communications and the absolute inviolability of this right testify to the importance that the constitutional legislator attributed to this right. Privacy of communication is a more specific manifestation of the right to personal freedom. The right of Article 19 of the Greek Constitution is enjoyed by both natural and legal persons, while its observance is binding for the state authority and for private individuals. The above constitutional provision foresees two cases in which the removal of privacy is exceptionally permitted: for reasons of national security and for the investigation of particularly serious crimes. The concept of national security includes issues concerning the threat to the Greek state from external and internal factors. In addition, the concept of particularly serious crimes includes those that are restrictively referred to in a more specific law (n.law 5002/2022). The removal of confidentiality is always done by order of the competent judicial authority and the conditions for removal are expressly and clearly provided by law. Furthermore, to ensure privacy, the same constitutional provision provided for the establishment and operation of an independent authority (Communications Privacy Assurance Authority).

Another issue is the use of evidence in Court, which was obtained in violation of confidentiality of communications.

The primary obligation of the State is to respect and protect the value of the human being, but also to protect the legal goods of life and freedom.

However, the issue remains that over 80% of the legal surveillance carried out today concerns issues of national security and that the list of particularly serious offenses has been excessively extended.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο άνθρωπος είναι *ον φύσει κοινωνικόν και πολιτικόν*, όπως δήλωσε ο Αριστοτέλης¹, έχει αδήριτη ανάγκη για επικοινωνία και επαφή με τον συνάνθρωπο, ώστε να μην αισθάνεται απομονωμένος από την υπόλοιπη κοινωνία και από τους συνανθρώπους του. Ο λόγος τον διαφοροποίησε από τα υπόλοιπα ζώα.

Στην ανάπτυξη που θα ακολουθήσει, επιχειρείται να αναλυθεί η άρση του απορρήτου για τα ιδιαίτερα σοβαρά αδικήματα, εκκινώντας από τη συνταγματική πρόβλεψη και παρακολουθώντας τη νομοθετική εξέλιξη στο πέρασμα των ετών, έως και σήμερα, με το νέο νόμο σχετικά με την άρση του απορρήτου. Άλλωστε η εξέταση του δικαιώματος του απορρήτου των επικοινωνιών παρουσιάζει μεγάλο ενδιαφέρον στη σύγχρονη εποχή και κυρίως εξαιτίας της αλματώδους εξέλιξης της τεχνολογίας και της τεχνολογικής προόδου στον τομέα των τηλεπικοινωνιών και της πληροφορικής.

Κατά πόσον ο άνθρωπος που βρίσκεται σε διαρκή επαφή με τους συνανθρώπους του, σε κοινωνική αλληλεπίδραση, δύναται να εκφράζει σκέψεις και συναισθήματα σε αυτούς που επιλέγει, χωρίς την ανάμειξη τρίτων, αλλά και ποιος ο ρόλος της έννομης τάξης.

Η επικοινωνία είναι η ανθρώπινη δραστηριότητα, μέσω της οποίας ο άνθρωπος έρχεται σε επαφή και συνεννόηση με τους συνανθρώπους του. Η επικοινωνία διακρίνεται σε άμεση ή προσωπική, κατά την οποία δεν παρεμβάλλεται κάποιο μέσο, και σε έμμεση, κατά την οποία τα άτομα βρίσκονται σε ικανή απόσταση μεταξύ τους και απαιτείται η διαμεσολάβηση κάποιου επικοινωνιακού μέσου.

Στις μέρες μας, υπάρχει πληθώρα μορφών έμμεσης επικοινωνίας και για αυτόν τον λόγο παρέχονται απεριόριστες δυνατότητες παρακολούθησης και αστυνόμευσης της επικοινωνίας. Συνεπώς, απαιτείται μίαν αποτελεσματικότερη προστασία του δικαιώματος του απορρήτου των επικοινωνιών. Σε κάθε άλλη περίπτωση, ελλοχεύει ο κίνδυνος τροπής της κοινωνίας μας σε ένα εφιαλτικό χώρο αστυνόμευσης, όπως το περιέγραψε στο έργο του «1984» ο Όργουελ.

Η προβληματική αυτή, ήτοι η σχετική με την επικοινωνία και την ασφάλεια του ατόμου έχει μακρά ιστορία και συνδέθηκε αρχικά με τις βασικές λειτουργίες του κράτους και έπειτα, με την μετεξέλιξη της κοινωνίας σε δημοκρατικά οργανωμένη, νομιμοποιημένη και νόμιμη μορφή εξουσίας. «*Η ασφάλεια των ατόμων συνδέεται με τέτοιο τρόπο με το δημόσιο δεσμό, ώστε χωρίς το σεβασμό που οφείλεται στην ανθρώπινη αδυναμία, η σύμβαση*

---

¹ Αριστοτέλης, Πολιτικά, Α, 1253a 1-5 και Α, 1252b - 1253a 33

αυτή θα διαλυόταν αυτοδικαίως εάν στο κράτος αφανιζόταν έστω και ένας πολίτης που θα μπορούσε να είχε βοηθηθεί...»² Αντιλαμβάνεται κανείς πως η δημοκρατική κοινωνία είναι συγκροτημένη και διαμορφωμένη κατά τέτοιον τρόπο, ώστε να διαφυλάσσεται η δημόσια τάξη και ασφάλεια, χωρίς αυτό να αποτελεί μόνιμη πηγή απειλών για τις ελευθερίες του ατόμου. Το ατομικό δικαίωμα στην ασφάλεια προσδιορίζεται με συνταγματικές εγγυήσεις που αποτρέπουν τις αυθαίρετες κρατικές επεμβάσεις στο πεδίο της προσωπικής ελευθερίας.

Το επικοινωνιακό απόρρητο έχει αναχθεί στα ουκ εκ των άνευ συστατικά του κράτους δικαίου. Πάντως στο ελληνικό Σύνταγμα, στο άρθρο 19, το απόρρητο της επικοινωνίας προστατεύεται και θεωρείτο απαραβίαστο. Με ειδικό νόμο, όπως θα αναλυθεί κατωτέρω, προβλέπονται οι περιπτώσεις που είναι δυνατόν να αρθεί το απόρρητο της επικοινωνίας για λόγους εθνικής ασφάλειας και για την διακρίβωση ιδιαίτερα σοβαρών εγκλημάτων και μόνο.

Εισαγωγικά αναφέρουμε πως σε κάθε περίπτωση η επιφύλαξη υπέρ του νόμου σχετικά με τις προϋποθέσεις άρσης του απορρήτου, αν και εισάγει ρωγμή στην έννοια της απόλυτης προστασίας (εν αντιθέσει με την σχετική), ωστόσο δεν κλονίζει τον συμβολισμό του δικαιώματος στην αξιακή κλίμακα του δημοκρατικού μας πολιτεύματος. Η ρωγμή αυτή αποτελεί απλώς μια στάθμιση στον αγώνα για την επίτευξη της εύλογης ισορροπίας μέσα στην έννομη τάξη.

---

² J. Rousseau, εκδ. Σαββάλας, (2004), Λόγοι περί πολιτικής οικονομίας, σελ. 92-93

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Η ΑΡΣΗ ΤΟΥ ΑΠΟΡΡΗΤΟΥ ΣΤΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ

Συνταγματικά η πορεία της προστασίας του απορρήτου και η διαδικασία άρσης του, και δη για την εξακρίβωση ιδιαίτερα σοβαρών αδικημάτων ήταν μακρά.

Ειδικότερα, η ιδιωτική σφαίρα της ανθρώπινης φύσης, καταλαμβάνει και τις ιδιωτικές του ατόμου σχέσεις με τους συναθρώπους του, οι οποίες συνεπάγονται ή και επιβάλλουν την επικοινωνία. Το απόρρητο της επικοινωνίας κατοχυρώνεται πλέον στο άρθρο 19 του Συντάγματος, που ορίζει πως «*Το απόρρητο των επιστολών και της ελεύθερης ανταπόκρισης ή επικοινωνίας με οποιονδήποτε άλλο τρόπο είναι απόλυτα απαραβίαστο. Νόμος ορίζει τις εγγυήσεις υπό τις οποίες η δικαστική αρχή δεν δεσμεύεται από το απόρρητο για λόγους εθνικής ασφάλειας ή για διακρίβωση ιδιαίτερα σοβαρών εγκλημάτων*».

Το άρθρο 19 του Συντάγματος, λοιπόν, κατοχυρώνει το **απολύτως απαραβίαστο** του απορρήτου των επιστολών και της ελεύθερης ανταπόκρισης ή επικοινωνίας καθ' οποιονδήποτε τρόπο. Το απόρρητο προστατεύεται για κάθε μέσο επικοινωνίας, υπαρκτό και μελλοντικό, εφόσον είναι κατάλληλο για επικοινωνία, αφενός κατά την διεξαγωγή της, αφετέρου σε κάθε προγενέστερο ή μεταγενέστερο στάδιο της.

Πιο συγκεκριμένα, ο όρος *ανταπόκριση* του άρθρου αυτού του Συντάγματος, υποδηλώνει την επικοινωνία εξ αποστάσεως μέσω κάποιου μηχανικού μέσου και τεχνικής (έμμεση επικοινωνία). Ακολούθως, η έννοια της *επικοινωνίας* είναι ευρύτερη από την έννοια της ανταπόκρισης, καθώς περιλαμβάνει την μετάδοση της ανθρώπινης σκέψης ή ενός μηνύματος μεταξύ μερών που επικοινωνούν, είτε με τη χρήση κάποιου μέσου, είτε άμεσα.

Συνεπώς, το προστατευτικό πεδίο της συνταγματικής διάταξης εκτείνεται σε όλα τα μέσα τηλεπικοινωνίας και το Διαδίκτυο, καθώς και σε οποιοδήποτε ανακαλυφθεί αργότερα. Απόρρητο είναι το μυστικό, ήτοι τούτο που δεν πρέπει να αποκαλυφθεί σε τρίτο άτομο πλέον των επικοινωνούντων. Έτσι, προστατεύεται το δικαίωμα κάθε ατόμου να μοιράζεται σκέψεις, συναισθήματα, ιδέες, χωρίς τον κίνδυνο αποκάλυψης των ως άνω σε τρίτους και χωρίς να ζει με την υπόνοια πως κάποια υπερβολική ή αστόχαστη έκφρασή του στα πλαίσια μιας ιδιωτικής επικοινωνίας (όπως μεταξύ φίλων) θα χρησιμοποιηθεί εναντίον του. Το απόρρητο υφίσταται και προστατεύεται, όταν το επιθυμούν τα ανωτέρω μέρη και έχουν λάβει τα κατάλληλα μέτρα για την διατήρηση της μυστικότητας. Βέβαια, αν δεν είναι προφανής η μυστικότητα, αυτή τεκμαίρεται, το οποίο βρίσκει έρεισμα στη γενική αρχή *in dubio pro libertate* και στη συνταγματική πρόβλεψη του *απόλυτα απαραβίαστου*. Πρόκειται για

ένα μαχητό τεκμήριο (δέχεται και αναταπόδειξη) που αποσκοπεί στην αποτελεσματικότητα και όχι στο χαρακτηρισμό κάθε επικοινωνίας ως απόρρητης.

Η μυστικότητα δεν αναφέρεται στο ίδιο το γεγονός της επικοινωνίας, αλλά στο περιεχόμενό της, δηλαδή στον πυρήνα του μηνύματος, καθώς το γεγονός αυτό καθ' εαυτό, μπορεί να γνωστοποιηθεί.

Τίθεται περαιτέρω το ερώτημα εάν το απόρρητο καλύπτει και απαγορευμένα μηνύματα, ήτοι παράνομες καταστάσεις. Την απάντηση σε αυτήν την περίπτωση δίδει η ίδια η συνταγματική πρόβλεψη, κατά την οποία το απόρρητο καλύπτει την μεταβίβαση οιοδήποτε μηνύματος ανεξαρτήτως της νομιμότητάς του, εκτός για λόγους εθνικής ασφάλειας ή διακρίβωσης ιδιαίτερα σοβαρών εγκλημάτων. Τότε μόνο, κατά την συρροή των ως άνω προϋποθέσεων, δεν προστατεύεται η μυστικότητα και το περιεχόμενό του μπορεί να αποκαλυφθεί.

Έτσι, το απολύτως του απαραβίαστου του απορρήτου των επικοινωνιών κάμπτεται για λόγους εθνικής ασφάλειας και για τη διακρίβωση ιδιαίτερος σοβαρών εγκλημάτων. Το επιτακτικό επίρρημα αποτελεί μια ερμηνευτική αρχή επί της οποίας διαμορφώνονται τα κριτήρια στάθμισης και αξιολόγησης. Βέβαια, η θεωρία έχει διχαστεί με τη χρήση του επιρρήματος τούτου και υποστηρίζει πως η χρήση του δεν προσθέτει κάτι ουσιαστικό στην διάταξη. Εν αντιθέσει με την θεωρία αυτή, η απόλυτη προστασία του απορρήτου των επικοινωνιών υποδηλώνει την προστασία του έναντι πάντων και όχι μόνο από τις κρατικές παραβιάσεις του.

Το δικαίωμα αυτό ανάγεται στον πυρήνα της ανθρώπινης ύπαρξης και αποτελεί προϋπόθεση της ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας, αλλά και προϋπόθεση της αποτελεσματικής άσκησης και λοιπών δικαιωμάτων. Η ρητή πρόβλεψη των λόγων άρσης του αδίκου εμφανίζει ένα σημαντικό ερμηνευτικό πλεονέκτημα, ήτοι πως το δικαίωμα δεν είναι δεκτικό άλλων περιορισμών και εξαιρέσεων. Έτσι, η διάταξη αυτή είναι απαραίτητο να ερμηνεύεται στενώς, λόγω του εξαιρετικού της χαρακτήρα, και το απόρρητο να μην αίρεται σε καμία περίπτωση, παρά μόνο τηρούμενων των ουσιαστικών και διαδικαστικών προϋποθέσεων που θέτει το Σύνταγμα και ο κατ' εξουσιοδότηση του Συντάγματος εκδιδόμενος νόμος, άλλως εκτελεστικός του νόμος.

Το Σύνταγμα κατοχυρώνει την ελευθερία της επικοινωνίας (και της ανταπόκρισης φυσικά) σε κάθε μορφή της. Οι κοινωνοί είναι ελεύθεροι να επιλέγουν τον τρόπο επικοινωνίας τους, αλλά και το χρόνο, τον τόπο και το μέσο αυτής και αν θα κοινολογήσουν

ή όχι το περιεχόμενο της. Το δικαίωμα αυτό αποτελεί ειδικότερη έκφανση τους δικαιώματος της ιδιωτικής ζωής. Κατόπιν τούτων, η αυξημένη συνταγματική προστασία τούτου του δικαιώματος, αλλά και η ενίσχυσή του με ιδιαίτερες εγγυήσεις, είναι αποτέλεσμα της ιδιομορφίας του, καθώς όταν αυτό παραβιάζεται, γίνεται πάντα εν αγνοία των θιγόμενων υποκειμένων και μπορεί να θίξει απεριόριστο αριθμό προσώπων.

Αναλυτικότερα, το περιεχόμενο του υπό εξέταση δικαιώματος έχει υποστεί διαχρονικά πάρα πολλές παρεμβάσεις, όπως και προαναφέρθηκε.

Ανάγεται στο άρθρο 22 του βελγικού συντάγματος του 1831 και υιοθετήθηκε κατά πιστή μετάφραση για πρώτη φορά η συνταγματική κατοχύρωση του απαραβίαστου της αλληλογραφίας και γενικά της επικοινωνίας στο άρθρο 14 του Συντάγματος του 1844, που όριζε «το απόρρητο των επιστολών είναι απαραβίαστο». Στη συνέχεια, το 1864, κατά την οθωνική περίοδο, προστέθηκε ο όρος απόλυτος. Το 1927 η προστασία του απορρήτου επεκτάθηκε στο Σύνταγμα στα τηλεφωνήματα και τηλεγραφήματα, ενώ το 1952 το άρθρο 20 όριζε πως «το απόρρητο των επιστολών και της καθ' οποιονδήποτε άλλον τρόπο ανταποκρίσεως είναι απολύτως απαραβίαστον». Η εισαγωγή των δύο εξαιρέσεων του απορρήτου της επικοινωνίας στην ελληνική έννομη τάξη έγινε με το δικτατορικό Σύνταγμα του 1968. Σε εκτέλεση του ως άνω άρθρου του Συντάγματος θεσπίστηκε ο ν. 792/71, που προέβλεπε τη δυνατότητα άρσης του αδικού για λόγους εθνικής ασφάλειας, δημόσιας τάξεως και διακρίβωσης απεχθών εγκλημάτων. Μάλιστα, καθόριζε την ανώτατη χρονικής διάρκειας της άρσης στις 15 ημέρες και απαγόρευε με ποινή φυλάκισης έως και 3 χρόνια τη χρήση περιεχομένου της απόρρητης επικοινωνίας που είχε αρθεί για διαφορετικό από του Συντάγματος σκοπό. Ωστόσο, ο νόμος αυτός κρίθηκε αντιτιθέμενος στο Σύνταγμα και στην ΕΣΔΑ³ και παρουσίαζε κενά στο τομέα των εγγυήσεων. Έπειτα, το 1975 δίπλα στον όρο ανταποκρίσεως προστέθηκε ο όρος της επικοινωνίας, που πια χαρακτηρίζονται ως ελεύθερα και προστέθηκε δεύτερο εδάφιο, με επιφύλαξη υπέρ του νόμου. Το 2001 προστέθηκαν δύο νέοι παράγραφοι στο άρθρο 19 του Συντάγματος⁴. Το άρθρο πλέον αναφέρεται μεν στο απόρρητο της ελεύθερης ανταποκρίσεως ή επικοινωνίας, αλλά είναι πρόδηλο πως προϋποθέτει δε την ελευθερία αυτών ως συνταγματικά προστατευόμενων αγαθών. Ακόμη, στο ευρωπαϊκό δίκαιο, το απόρρητο των επικοινωνιών κατοχυρώνεται στο άρθρο 7 του

---

³ Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου

⁴ Νόμος ορίζει τα σχετικά με τη συγκρότηση, τη λειτουργία και τις αρμοδιότητες ανεξάρτητης αρχής που διασφαλίζει το απόρρητο της παραγράφου 1 & Απαγορεύεται η χρήση αποδεικτικών μέσων που έχουν αποκτηθεί κατά παράβαση του άρθρου αυτού και των άρθρων 9 και 9^Α.

Χάρη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, το οποίο ορίζει ως εξής: «Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα στο σεβασμό της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής του, της κατοικίας του και των επικοινωνιών του». Η οποία και αντιστοιχεί με την διάταξη του άρθρου 8 της ΕΣΔΑ, με τη μόνη διαφορά πως χρησιμοποιείται ο όρος επικοινωνίες, αντί αλληλογραφίας της ΕΣΔΑ, το οποίο θεωρείτο πως ανταποκρίνεται ως έννοια στην εξέλιξη των επικοινωνιών και περιλαμβάνει κάθε μέσο επικοινωνίας, το οποίο υφίσταται ή μπορεί να προκύψει στο μέλλον. Το άρθρο 8 της ΕΣΔΑ αναφέρει ως εξής: «1. Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα σεβασμού της ιδιωτικής και οικογενειακής του ζωής, της κατοικίας του και της αλληλογραφίας του.» Τέλος, ενδεικτικά αναφορικά σε άλλα διεθνή κείμενα περί των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, το απόρρητο της επικοινωνίας αναφέρεται στο άρθρο 17 του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα και στο άρθρο 12 της Οικουμενικής Διακήρυξης για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα.

Κατά τη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, το άρθρο αυτό συνδέεται με το δικαίωμα στη ζωή, την απαγόρευση των βασανιστηρίων, της εξευτελιστικής μεταχείρισης, το δικαίωμα στη δίκαιη δίκη, την ελευθερία της σκέψης, της συνείδησης και της θρησκείας, την ελευθερία της έκφρασης, το δικαίωμα σε αποτελεσματικό ένδικο βοήθημα και ένδικο μέσο, την απαγόρευση των διακρίσεων, την προστασία της περιουσίας, την ελευθερία της κίνησης.

Έτσι, δίδεται μίαν αίσθηση ως προς το εύρος των θεμελιωδών δικαιωμάτων τα οποία μπορεί να θιχθούν με μια κάμψη του απορρήτου των επικοινωνιών άνευ όρων. Δηλαδή, είναι δυνατό να παραβιάζεται ταυτόχρονα με την ελευθερία της έκφρασης ενός δημοσιογράφου ή το επαγγελματικό απόρρητο ενός δικηγόρου. Αν ο θιγόμενος δεν έχει πρόσβαση σε δικαστήριο και η πράξη της κρατικής αρχής διαφεύγει του δικαστικού ελέγχου, παραβιάζεται το δικαίωμα σε αποτελεσματικό ένδικο βοήθημα και το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη. Η διάταξη τούτη αποτελεί προνομιακό πεδίο της λεγόμενης εξελικτικής ερμηνείας που εφαρμόζει το ΕΔΔΑ⁵. Συνεπώς, η πολυεπίπεδη προστασία του απορρήτου των επικοινωνιών από το εθνικό Σύνταγμα, την ΕΣΔΑ και τον ΧΘΑ, αποδεικνύει περίτρανα πως εφαρμόζεται η έννοια του «επαυξημένου Συντάγματος»⁶. Η προστασία σε επίπεδο διεθνούς και ενωσιακού δικαίου επαυξάνει τη συνταγματική προστασία του δικαιώματος αυτού και ενισχύει τις εγγυήσεις που το περιβάλλουν.

---

⁵ Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου

⁶ Ευάγγελος Βενιζέλος, έννοια augmented Constitution

Όπως προειπώθηκε, οι δυνατότητες κάμψης του απορρήτου των επικοινωνιών σε επίπεδο εθνικού Συντάγματος περιγράφονται στο δεύτερο εδάφιο του άρθρου 19 Συντάγματος, κατά το οποίο η δικαστική αρχή δεν δεσμεύεται από το απόρρητο **για λόγους εθνικής ασφάλειας και για ιδιαίτερα σοβαρά εγκλήματα, περιοριστικώς αναφερόμενα στο νόμο**, όπως θα αναλυθεί και κατωτέρω.

Πιο συγκεκριμένα, η έννοια της «εθνικής ασφάλειας» είναι γενική και αναφέρεται κυρίως στην προστασία της χώρας έναντι εξωτερικών κινδύνων, στην προστασία της εδαφικής ακεραιότητας και της εθνικής ανεξαρτησίας, κατ' ερμηνεία. Η έννοια των «**ιδιαίτερα σοβαρών εγκλημάτων**» εξειδικεύεται στον εκτελεστικό νόμο του Συντάγματος, ήτοι τον ν. 5002/2022 και περιγράφονται σε συγκεκριμένα άρθρα του Ποινικού Κώδικα. Απαραίτητη προϋπόθεση είναι η εντολή του αρμόδιου δικαστικού λειτουργού, ο οποίος είναι επιφορτισμένος με εγγυήσεις προσωπικής και λειτουργικής ανεξαρτησίας.

Ακολουθως, φορείς του δικαιώματος του απορρήτου είναι ανεξαιρέτως όλα τα φυσικά πρόσωπα, αδιακρίτως θρησκείας, φύλου, εθνικότητας, συμπεριλαμβανομένων και αυτών που τελούν υπό κράτηση. Επίσης, φορείς είναι και τα νομικά πρόσωπα, ημεδαπά και αλλοδαπά, το πολιτικά κόμματα και οι ενώσεις προσώπων χωρίς νομική προσωπικότητα. Αμφισβητούμενο είναι εάν τα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου είναι φορείς, καθώς τα ως άνω ως φορείς δημόσιας - κρατικής εξουσίας, δεσμεύονται, αλλά δεν ωφελούνται από τα ατομικά δικαιώματα. Ωστόσο, φαίνεται πως προστατεύεται το απόρρητο τούτο στο μέτρο του αναγκαίου για την άσκηση της αυτοδιοίκησής τους. Βέβαια, στο άρθρο 16 παρ. 5 εδαφ. 1 του ν. 1599/1986 προβλέπεται πως οι υπηρεσίες του δημόσιου τομέα δεν μπορούν να αρνηθούν τη γνώση διοικητικού εγγράφου επικαλούμενες το απόρρητο του ιδιωτικού βίου, το ιατρικό απόρρητο, καθώς και το βιομηχανικό ή εμπορικό απόρρητο, εφόσον αυτά αναφέρονται αποκλειστικά στον πολίτη που ζητά τη γνώση του διοικητικού εγγράφου.

Ακόμη, αποδέκτες της συνταγματικής επιταγής είναι τόσο οι φορείς της κρατικής εξουσίας, όσο και οι ιδιώτες, καθώς η διακινδύνευση του δικαιώματος μπορεί να προέλθει από ιδιώτες, εξαιτίας της παροχής του συνόλου των τηλεπικοινωνιακών υπηρεσιών, των υπηρεσιών διαδικτύου και του μεγαλύτερου μέρους των ταχυδρομικών υπηρεσιών από ιδιωτικές εταιρίες.⁷

---

⁷ Σύμφωνα με το ΣτΕ, στην έννοια των ιδιωτών περιλαμβάνονται και οι τηλεοπτικές επιχειρήσεις, όταν προβαίνουν σε δημόσια αναμετάδοση πληροφοριών που συνιστούν παραβίαση του απορρήτου των επικοινωνιών, όπως αναμετάδοση παρανόμως υποκλαπέισας τηλεφωνικής επικοινωνίας. Οράτε

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΑΡΣΗ ΑΠΟΡΡΗΤΟΥ ΣΤΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ

Το απόρρητο της επικοινωνίας κινείται στο μεταίχμιο πληθώρας άλλων δικαιωμάτων. Είναι, ωστόσο, η προστασία του απεριορίστη, ώστε να μην υπεισέρχεται στην ουσία της επικοινωνίας, ήτοι στο περιεχόμενό της; Μπορεί η έννομη τάξη να διαφυλάττει το απόρρητο με οποιοδήποτε τίμημα;

Ας αναλογισθεί κανείς το παράδειγμα ανεύρεσης ενός πτώματος, ως αποτέλεσμα υποκλοπής ενός τηλεφωνήματος ανάμεσα στον δράστη και στον συνεργό του. Ο ίδιος ο Ανδρουλάκης έχει δώσει μερικώς την απάντηση «*Σε τελευταία ανάλυση αυτού του είδους οι συνομιλίες δεν συνιστούν "ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητα", αλλά συνέχιση της κατάπτωσης της προσωπικότητας που άρχισε με το έγκλημα και σαν τέτοια δεν θα έπρεπε να αξιώνει συνταγματική προστασία*». Ακόμη, και στην υπόθεση ΑΠ 1/2001 ρητά αναφέρεται πως η απονομή της δικαιοσύνης δεν μπορεί να γίνεται με οποιοδήποτε κόστος ή τίμημα. Το απόρρητο κατοχυρώνεται συνταγματικά για να διασφαλίζεται η ιδιωτική ζωή και σε καμία περίπτωση για να τραπεί η δικαιοσύνη σε αδικία και ασυδοσία. Αέναος και ύψιστος στόχος είναι η προστασία της ανθρώπινης αξίας, της ανθρώπινης προσωπικότητας, που ουδέποτε δεν πρέπει να καταρρακώνεται και να καταπατάται. Κατόπιν των ανωτέρω, ο συνταγματικός νομοθέτης θέτει τις προαναφερθείσες εξαιρέσεις και ο κοινός νομοθέτης, στον οποίο και ανατέθηκε η ανάλυση των όρων και της διαδικασίας της άρσης αυτής, δεν μπορεί να θεσπίσει άλλες περιπτώσεις άρσης του απορρήτου (*numerus claus*).

Το απόλυτο απαραβίαστο του απορρήτου της επικοινωνίας μπορεί να ανασταλεί μόνο υπό τους όρους που το ίδιο το άρθρο 19 του Συντάγματος ορίζει. Το άρθρο αυτό περιέχει μια «επιφύλαξη νόμου», καθώς νόμος ορίζει τις εγγυήσεις υπό τις οποίες οι δικαστικές αρχές δεν δεσμεύονται από το απόρρητο για λόγους εθνικής ασφάλειας και ιδιαίτερα σοβαρών εγκλημάτων.

Σε μια ευνομούμενη πολιτεία και δημοκρατική κοινωνία, η προσβολή του δικαιώματος του απορρήτου αποτελεί συνταγματική εκτροπή και παραβίαση της συνταγματικής νομιμότητας. Το απόρρητο της επικοινωνίας κινείται παράλληλα με τα ποιοτικά χαρακτηριστικά της Δημοκρατίας και την αρχή του κράτους δικαίου.

τριτενέργεια δικαιώματος, ως δικαίωμα αντιτάσσεται όχι μόνο απέναντι στην κρατική εξουσία, αλλά και στους ιδιώτες.

Εισαγωγικά, αναφέρουμε και θα αναλυθεί με τα κάτωθι, ο κίνδυνος καταστρατήγησης της διάταξης αυτής είναι μεγάλος, καθώς δεν ισχύει απευθείας από το Σύνταγμα, ούτε μπορεί να εφαρμοστεί *in concreto* από την διοίκηση κατ' εφαρμογή του Συντάγματος, αλλά εισάγεται με γενικό νόμο, ο οποίος θα μπορούσε να είναι και κανονιστική πράξη της διοίκησης. Κατά την διατύπωση του Συντάγματος, μπορεί να εφαρμοστεί μόνο από τη δικαστική αρχή και όχι από την ίδια την διοίκηση (αν και η διοίκηση υποβάλει αίτηση στην δικαστική αρχή). Επιτρέπεται μόνο για λόγους εθνικής ασφάλειας και για ιδιαίτερα σοβαρά αδικήματα, αλλά τι συμβαίνει, όμως, για συνηθισμένους λόγους δημόσιας τάξης ή για σοβαρές αξιόποινες πράξεις που δεν ανήκουν στον περιοριστικά αναφερόμενο κατάλογο; Τέλος, είναι αναγκαίο να συνοδεύονται από εγγυήσεις, οι οποίες περιστέλλουν τον τρόπο και τις συνέπειες της άρσης του απορρήτου στο απολύτως αναγκαίο μέτρο και προπάντων αποτρέπουν την πρόσβαση στην οιαδήποτε επικοινωνία μεταξύ ατόμων.

Ιστορικά, μέχρι την ψήφιση του προϊσχύσαντος νόμου 2225/1994, ο προβλεπόμενος από το Σύνταγμα αυτός νόμος είχε κατατεθεί ως σχέδιο νόμου το Νοέμβριο του 1987, αλλά δεν πρόλαβε να ψηφιστεί στις εκλογές του Ιουνίου του 1989.

Έτσι, ψηφίσθηκε ο ν. 2225/1994, ο οποίος έχει τίτλο «Για την προστασία της ελεύθερης ανταπόκρισης και επικοινωνίας και άλλες διατάξεις». Αντικείμενο του είναι το απόρρητο της επικοινωνίας και η διαδικασία άρσης του. Στα άρθρα 1 και 2 ρυθμίζεται η ίδρυση, αποστολή, συγκρότηση, σύγκληση και απαρτία της Εθνικής Επιτροπής προστασίας του απορρήτου των επικοινωνιών, καθώς και τους τρόπους εκπλήρωσης του έργου της. Έπειτα, στα άρθρα 3 έως 5 αναφέρονται οι λόγοι άρσης του απορρήτου, καθώς και η διαδικασία που ακολουθείται. Μάλιστα ακολουθείται διαφορετική διαδικασία άρσης για καθέναν από λόγους. Ο νόμος αυτός επέφερε ουσιώδεις αλλαγές στη νομοθετική αντιμετώπιση του απορρήτου των επικοινωνιών, αλλά και παρατηρείται μια τάση κηδεμονίας των δικαιωμάτων στην ελληνική έννομη τάξη γενικότερα.

Πλέον και μετά τις σύγχρονες εξελίξεις της επικαιρότητας σχετικά με τις παρακολουθήσεις είναι εν ισχύ ο ν. 5002/2022.

2.1 ΑΡΣΗ ΑΠΟΡΡΗΤΟΥ ΓΙΑ ΙΔΙΑΙΤΕΡΑ ΣΟΒΑΡΑ ΕΓΚΛΗΜΑΤΑ

Ειδικότερα, αρκετά χρόνια πριν, το υπ' αριθμ. 47/2005 Προεδρικό Διάταγμα, συνέβαλε στην κάλυψη ορισμένων των κενών της ελληνικής νομοθεσίας για την άρση του απορρήτου της επικοινωνίας. Μάλιστα, καθόριζε με λεπτομέρεια τα είδη επικοινωνίας στα οποία μπορούσε να πραγματοποιηθεί άρση, ήτοι σε επιστολές, επιταγές, τηλεγραφήματα, δέματα, τηλετυπική επικοινωνία, επικοινωνία δεδομένων μέσω δικτύου δεδομένων, επικοινωνία μέσω διαδικτύου, ασυρματική επικοινωνία, επικοινωνία κλειστών ομάδων, δορυφορική επικοινωνία, επικοινωνία κάθε μορφής μισθούμενων κυκλωμάτων, καθώς και υπηρεσίες που υπερτίθενται των ως άνω μορφών επικοινωνίας, όπως γραπτά μηνύματα, φαξ, ηλεκτρονικό ταχυδρομείο, αυτόματος τηλεφωνητής, υπηρεσίες πληροφοριών, πρόσβαση σε ιστοσελίδες, πρόσβαση σε βάση δεδομένων, ηλεκτρονικές συναλλαγές, τηλεδιασκέψεις, πληροφορίες καταλόγου, υπηρεσίες εκτάκτου ανάγκης, συνδυασμένες μορφές επικοινωνίας. Επίσης, καθορίστηκαν τα στοιχεία επικοινωνίας για τα οποία μπορεί να αιτηθεί η αρμόδια αρχή (εισαγγελική κατά βάση) και προβλέπει ειδικές περιστάσεις κατά τις οποίες η αρμόδια αρχή, είτε λαμβάνει ενημερώσεις, είτε διαθέτει δίκτυο για να παρέχει επικοινωνιακές υπηρεσίες. Ακόμη, εξειδικεύει τον απαιτούμενο εξοπλισμό για την άρση απορρήτου, αλλά και τις κατάλληλες μεθόδους και τα απαραίτητα μέσα για την επίτευξή της. Τέλος, προβλέπεται η υποχρέωση άμεσης ανταπόκρισης στα αιτήματα για άρση του απορρήτου, αλλά και στη συνεργασία και διασφάλιση του απορρήτου κατά την διαδικασία της άρσης, καθώς και την επιλογή υπαλλήλων με τις απαιτούμενες τεχνικές γνώσεις και την εχεμύθεια που απαιτεί η διαδικασία.

Σημαντικό, για την κατανόηση της διαδικασίας άρσης του απορρήτου, ιδίως για την διακρίβωση ιδιαίτερα σοβαρών αδικημάτων, αποτελεί η διαπίστωση πως όταν παραβιάζεται η μυστικότητα δεν υπάρχει απαραίτητα άρση του απορρήτου, αλλά αυτό εξαρτάται από τα μηνύματα και το περιεχόμενό τους. Έτσι, αν τα μηνύματα είναι επιτρεπόμενα, έχουμε παραβίαση της μυστικότητας, ενώ όταν είναι απαγορευμένα, τότε έχουμε άρση.

Η άρση μπορεί να διακριθεί σε τυπική και σε άτυπη. Συνεπώς, τυπική αποτελεί η άρση με την ολοκλήρωση του συνόλου των διαδικασιών και την ύπαρξη των κατάλληλων προϋποθέσεων για την πραγματοποίησή της, ενώ άτυπη θεωρείτο η άρση με την απουσία των απαιτούμενων διαδικασιών, ως θα αναλυθεί κατωτέρω. Ακόμη, γίνεται αναφορά σε διάφορους χώρους που μπορεί να γίνει άρση του απορρήτου. Συγκεκριμένα, στον οικογενειακό χώρο, ενώ τα παλαιότερα Συντάγματα δεν προστάτευαν το απόρρητο των

ιδιωτικών σχέσεων, πλέον αυτό είναι αυτονόητο και προστατεύονται οι ιδιωτικές συνομιλίες, όπως για παράδειγμα μεταξύ των συζύγων. Οι περισσότερες πρόσφατες αποφάσεις του Αρείου Πάγου δεν δέχονται την παγίδευση τηλεφώνων μεταξύ συζύγων χωρίς την τήρηση της δέουσας διαδικασίας, καθώς αυτό είναι αντισυνταγματικό και προσβάλλει το ιδιωτικό απόρρητο. Επιπρόσθετα, το απόρρητο των κρατούμενων, παρόλο που στερούνται την προσωπική τους ελευθερία, το απόρρητο και η αξιοπρέπεια τους συνεχίζει να τηρείται και η άρση επιτρέπεται μόνο σε περιπτώσεις διακρίβωσης εξαιρετικά σοβαρών εγκλημάτων και πάντα τηρώντας το δικαίωμα επικοινωνίας τους με συνήγορο. Αλλά και το απόρρητο των στρατεύσιμων, που μπορεί να γίνει άρση με τη νόμιμη διαδικασία, κυρίως βέβαια για λόγους εθνικής ασφάλειας. Το απόρρητο της εργασίας, το οποίο δεν εμπίπτει σε κάποια εξαίρεση και η επικοινωνία μεταξύ εργαζομένων προστατεύεται νομοθετικά και συνταγματικά.

Τέλος, και το απόρρητο στο χώρο του διαδικτύου, το οποίο θα αναλυθεί στην ενότητα σχετικά με το περιεχόμενο της επικοινωνίας και τα εξωτερικά στοιχεία επικοινωνίας (μεταδεδομένα επικοινωνίας).

Η άρση του απορρήτου για την διακρίβωση των περιοριστικώς αναφερόμενων αδικημάτων ως έρεισμα διαθέτει τα άρθρα του Ποινικού Κώδικα, αλλά ιδίως το νόμο 5002/2022 (οράτε προϊσχύσαντα 2225/1994), ως εκτελεστικό νόμο του Συντάγματος.

Σε εκτέλεση, δηλαδή, του γράμματος του Συντάγματος (άρθρο 19) και του γενικότερου πνεύματος του, ψηφίσθηκε ο **νόμος 2225/1994** «Για την προστασία της ελευθερίας της ανταποκρίσεως και επικοινωνίας» (Α' 121) και πλέον ο **νόμος 5002/2022** « Διαδικασία άρσης του απορρήτου των επικοινωνιών, κυβερνοασφάλεια και προστασία προσωπικών δεδομένων πολιτών.» και θεσπίστηκαν οι κανόνες για την άρση του απορρήτου της επικοινωνίας, μετά πάντοτε από διάταξη της αρμόδιας δικαστικής αρχής για τους δύο προαναφερθέντες λόγους, ήτοι για εθνική ασφάλεια και διακρίβωση ιδιαίτερα σοβαρών αδικημάτων, η οποία και θα μας απασχολήσει.

Έτσι, οριοθετήθηκε η διαδικασία της άρσης και προστέθηκαν οι εγγυήσεις για την προστασία του απορρήτου με την ίδρυση Ανεξάρτητης Αρχής⁸ και τη συγκεκριμενοποίηση της δικαστικής αρχής που διατάσσει την άρση. Στόχος του νόμου τούτου ήταν η επίτευξη της ευελιξίας, αξιοπιστίας και αποτελεσματικότητας της διαδικασίας.

---

⁸ Με το νόμο 3115/2003 και την ίδρυση της Αρχής Διασφάλισης του Απορρήτου των Επικοινωνιών

Το δικαίωμα της προστασίας της ιδιωτικής ζωής κάμπτεται, άλλωστε, όταν ανακύπτουν συμπεριφορές με εγκληματικό περιεχόμενο, όπως μια τηλεφωνική επικοινωνία γύρω από μια σχεδιαζόμενη αξιόποινη πράξη.

Ακολούθως του νόμου 2225/1994, που θεσπίστηκε σε εκτέλεση του άρθρου 19 του Συντάγματος, ψηφίσθηκαν οι ν. 3674/2008 (ΦΕΚ 136/10.7.2018) «Ενίσχυση θεσμικού πλαισίου διασφάλισης του απορρήτου της τηλεφωνικής επικοινωνίας και άλλες διατάξεις», ν. 3472/2006 (ΦΕΚ 135/A/04.07.2006) «Ρύθμιση θεμάτων αρμοδιότητας Υπουργείου Δικαιοσύνης και άλλες διατάξεις» (τροποποίηση ν. 3115/2003), ν. 3471/2006 (ΦΕΚ 133/A/28.06.2006) «Προστασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και της ιδιωτικής ζωής στον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών και τροποποίηση του ν. 2472/1997», ν. 3431/2006 (ΦΕΚ 13/A/03.02.2006) «Περί Ηλεκτρονικών Επικοινωνιών και άλλες διατάξεις», ν. 3115/2003 (ΦΕΚ 47/A/27.02.2003) «Αρχή Διασφάλισης του Απορρήτου των Επικοινωνιών» και ο νόμος 5002/2022 «Διαδικασία άρσης του απορρήτου των επικοινωνιών, κυβερνοασφάλεια και προστασία προσωπικών δεδομένων πολιτών» (ΦΕΚ 228/A/9.12.2022).

Ο προϊσχύσαν ν. 2225/1994 και πλέον ν. 5002/2022, ως εκτελεστικός νόμος του Συντάγματος, περιγράφει την διαδικασία κάμψης ενός ουσιώδους δικαιώματος σε μια δημοκρατική κοινωνία, ακολουθεί τα κριτήρια της ΕΣΔΑ, ήτοι είναι προσιτός (*forseeability*) και χαρακτηρίζεται από προβλεψιμότητα (*previsibility*), καθώς είναι σαφώς διατυπωμένος, ώστε τα υποκείμενα να γνωρίζουν τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες οι δημόσιες αρχές εξουσιοδοτούνται να προβούν σε άρση του απορρήτου της επικοινωνίας τους, ιδίως για να διακριβώσουν σοβαρά αδικήματα.

Γενικά, κάνοντας μιαν αναδρομή στη νομολογία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, το 1978 στην απόφαση *Klass*, το Δικαστήριο αποφάνθηκε πως για να θεωρούνται σε μια δημοκρατική κοινωνία τα μέσα παρακολούθησης απολύτως αναγκαία, δεν αρκεί να λαμβάνονται αναφερόμενα στην προστασία της εθνικής ασφάλειας και της δημόσιας τάξης, αλλά είναι απαραίτητο να υπάρχει προφανής αναλογία ανάμεσα στον επιδιωκόμενο σκοπό και στην ζημία που υφίσταται το θιγόμενο υποκείμενο (αρχή αναλογικότητας). Επίσης, έκρινε πως οι δικαστικές αρχές προσφέρουν τις καλύτερες εγγυήσεις ανεξαρτησίας. Ακόμη, στην υπόθεση *Malone vs UK* (1984), κρίθηκε πως η μη συμμετοχή δικαστικών στην διαδικασία εξουσιοδοτήσεων των παρακολουθήσεων μπορούσε να εγείρει αμφιβολίες για την αντικειμενικότητα των ενεργειών τους και να οδηγήσει σε αυθαιρεσίες. Τέλος, στις υποθέσεις *Kruslin – Huving* (1990) το Δικαστήριο αποφάνθηκε πως οι παρακολουθήσεις των

τηλεφωνικών συνομιλιών, καθώς και άλλα μέσα παρεμβολής αποτελούν σοβαρές προσβολές του δικαιώματος, ακόμη και ενός ύποπτου ατόμου, στην ιδιωτική ζωή και οι διατάξεις πρέπει να είναι σαφείς, ευκρινείς και λεπτομερείς. Ο νόμος οφείλει να έχει μια ποιότητα, για να είναι σαφές πότε μια συμπεριφορά επισύρει επέμβαση της Πολιτείας, για να μπορεί το άτομο να ρυθμίσει τη συμπεριφορά του κατά νόμιμο τρόπο.

Συνεπώς, για λόγους προβλεψιμότητας του νόμου και για αποφυγή αυθαίρετων ενεργειών εκ μέρους των αρχών, τα αδικήματα προβλέπονται στον κατάλογο του άρθρου 4 παρ. 1 του προϋσχύσαντος ν. 224/1995 (πλέον άρθρο 6 του ν. 5002/2022), όσο και στα άρθρα 254-255 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, αλλά και σε λοιπούς ειδικούς νόμους, τα οποία απαριθμούνται κατά τρόπο περιοριστικό. Δεν νοείται άρση του απορρήτου χωρίς νομοθετική πρόβλεψη, ήτοι δεν αρκεί η ερμηνευτική και κατ' αναλογία ένταξη ενός αδικήματος και δη πλημμελήματος στον ως άνω κατάλογο.

Για λόγους σκοπιμότητας και συνοχής θα αναλυθεί η διαδικασία που ίσχυε ως τον Δεκέμβριο του 2022 με τον προϋσχύσαντα νόμο 2225/1994 και έπειτα θα ακολουθήσει η περιγραφή της διαδικασίας ως ορίζεται στο νεοψηφισθέν νομοθέτημα του ν. 5002/2022.

Περαιτέρω, μερικά από τα περιοριστικώς αναφερόμενα αδικήματα του καταλόγου αποτελούν η εσχάτη προδοσία (134 ΠΚ), βασανιστήρια και άλλες προσβολές της ανθρώπινης αξιοπρέπειας (137^A ΠΚ & 137^B ΠΚ), επιβουλή της ακεραιότητας της χώρας (138 ΠΚ), κατάρτηση ένοπλης ομάδας (208 ΠΚ), έκρηξη (270 ΠΚ), ανθρωποκτονία με πρόθεση (299 ΠΚ), αρπαγή ανηλίκων (324 ΠΚ), ληστεία (380 ΠΚ), εκβίαση (385 ΠΚ), αρπαγή (322 ΠΚ), παραβάσεις σχετικά με τις εκρηκτικές ύλες (272 ΠΚ), προσβολές κατά του Προέδρου της Δημοκρατίας (168 ΠΚ), κατάχρηση πληρεξουσιότητας του κράτους (151 ΠΚ), προδοσία της χώρας (140 ΠΚ), για τη διακρίβωση των προπαρασκευαστικών πράξεων για το έγκλημα της παραχάραξης νομίσματος (211 ΠΚ), κακουργήματα του νόμου 3028/2002 «Για την προστασία των Αρχαιοτήτων και της Πολιτιστικής κληρονομιάς» κλπ.

Οι προκλήσεις του σύγχρονου κράτους ποικίλουν, αλλά το αίτημα της αποτελεσματικής δράσης των συγκεκριμένων υπηρεσιών παραμένει αναλλοίωτο και παρόλο του καθεστώτος της αέναης εξέλιξης, δεν γίνεται στο όνομα της αναιτιολόγητης «εθνικής ασφάλειας» και των αυξανόμενων εισαγγελικών διατάξεων άρσης του απορρήτου ένεκα μεγάλης εγκληματικότητας, να αφήνει περιθώρια καταστρατηγήσεων και υπόνοιες στοιχειοθέτησης κατάχρησης εξουσίας, υπονομεύοντας την ποιότητα του δημοκρατικού μας πολιτεύματος.

Η Πολιτεία οφείλει να πειθαρχεί στα κελεύσματα της θεσμικής υπευθυνότητας και όπως έχει αναφέρει ο Καθηγητής νομικής κος Αλιβιζάτος, «μόνο έτσι θα πείσει ότι εννοεί όλα όσα λέει».

2.2 Η ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΤΗΣ ΑΡΣΗΣ ΤΟΥ ΑΠΟΡΡΗΤΟΥ

Η διαδικασία μέσω της οποίας είναι νόμιμη η άρση του απορρήτου αναλύεται με τα κάτωθι:

Αρχικά, οι προϋποθέσεις παρουσιάζονται στο νόμο (προϊσχύσας ν. 2225/1994) ως εξής: μία από τις τυπικές προϋπόθεσης εφαρμογής του ως άνω νόμου αποτελεί το είδος του αδικήματος, για το οποίο ρητά ορίζεται πως επιτρέπεται η άρση του απορρήτου της επικοινωνίας, ήτοι στο άρθρο 4 ορίζονται τα ποινικά αδικήματα που έχουν μια ιδιαίτερη βαρύτητα και απαξία, και παράλληλα παραπέμπει σε συγκεκριμένες διατάξεις του Ποινικού Κώδικα και ειδικών ποινικών νόμων. Η άρση είναι νόμιμη μόνο για την εξιχνίαση συγκεκριμένων αδικημάτων, κυρίως κακουρημάτων και κατ' εξαίρεση πλημμελημάτων, που περιγράφονται στο νόμο περιοριστικά και όχι ενδεικτικά⁹.

Στη συνέχεια, ουσιαστικό κριτήριο για τη δυνατότητα άρσης του απορρήτου αποτελεί η διαπίστωση πως η διερεύνηση της υπόθεσης και ειδικότερα, η εξακρίβωση των στοιχείων της ταυτότητας ή και του τόπου διαμονής του κατηγορούμενου - υπόπτου είναι ουσιαδώς δυσχερής, έως και αδύνατη.

Κατόπιν τούτων, η άρση του απορρήτου της επικοινωνίας πλέον είναι επιτρεπτή, όταν και εφόσον το αρμόδιο δικαστικό συμβούλιο διαπιστώσει πως η διερεύνηση της υπόθεσης και η ανακάλυψη της ταυτότητας και του τόπου διαμονής του κατηγορούμενου είναι δυσχερής ή αδύνατη και γίνεται κατά τρόπο οριστικό και μετά από αίτηση για άρση του απορρήτου που υποβάλλεται από τον καθ' ύλην και κατά τόπον αρμόδιο Εισαγγελέα Εφετών ή Πλημμελειοδικών στο συμβούλιο ή από τον Ανακριτή.

Επιπλέον, στις περιπτώσεις των άρθρων 1^α και 1^γ του ως άνω προϊσχύσαντα νόμου, την άρση μπορεί να αιτηθεί και η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς, με απόφαση της Εκτελεστικής της Επιτροπής, η οποία υποβάλλεται στον αρμόδιο εισαγγελέα ή ανακριτή. Ο Εισαγγελέας

---

⁹ Οράτε ΓνωμΕισαγγΑΠ 6/2008 κλπ.

αυτός, μάλιστα εποπτεύει ή και διενεργεί την προανάκριση ή την προκαταρκτική εξέταση και ο Ανακριτής ενεργεί τακτική ανάκριση για τα αδικήματα του ως άνω καταλόγου του άρθρου 4 και για ορισμένο χρονικό διάστημα, καθώς ορίζεται ρητώς πως η χρονική διάρκεια της άρσης του απορρήτου δεν μπορεί να υπερβαίνει τους δύο μήνες, ενώ οι παρατάσεις της διάρκειας αυτής, που δεν μπορεί να υπερβαίνει κάθε φορά τους δύο μήνες, διατάσσεται με διαδικασία που προβλέπεται κατά περίπτωση και υπό τον όρο πως εξακολουθούν να υφίστανται οι λόγοι της άρσης. Βέβαια, σε κάθε περίπτωση οι παρατάσεις δεν υπερβαίνουν τους δέκα μήνες αυστηρώς.

Κατόπιν τούτων γίνεται αντιληπτό πως η προβλεπόμενη παράταση πρέπει να εφαρμόζεται με φειδώ προς αποφυγή άσκοπων καταχρήσεων και για αυτόν τον λόγο κρίνεται σκόπιμο να αναφέρονται στη σχετική αίτηση οι λόγοι που εξακολουθούν να υφίστανται και δικαιολογούν το επαχθές αυτό μέτρο. Το συμβούλιο αποφασίζει εντός είκοσι τεσσάρων ωρών για την άρση η μη άρση του απορρήτου της επικοινωνίας με διάταξή του.

Βέβαια, η άρση μπορεί να γίνει και προσωρινά για τρεις ημέρες σε εξαιρετικά επείγουσες περιπτώσεις, πάλι με εισαγγελική διάταξη του ως άνω προαναφερθέντος Εισαγγελέως ή με διάταξη Ανακριτή, εφόσον έχει γίνει έναρξη της τακτικής ανάκρισης. Αυτός είναι και ο επικρατέστερος τρόπος άρσης του απορρήτου ως διαδικασία. Σε κάθε περίπτωση τα ανωτέρω αρμόδια όργανα οφείλουν να εισάγουν το ζήτημα με αίτηση στο Συμβούλιο εντός τριών ημερών και η ισχύς της διάταξης του Εισαγγελέως ή του Ανακριτή παύει αυτοδίκαια μετά την παρέλευση της τριήμερης αυτής προθεσμίας ή αν το ζήτημα εισαχθεί εμπροθέσμως, μετά την έκδοση του σχετικού βουλεύματος (διάταξη Συμβουλίου).

Ακολούθως, προς εκτέλεση της ειδικής ανακριτικής πράξης της άρσης του απορρήτου παραδίδεται με απόδειξη, το απόσπασμα της διάταξης που περιλαμβάνει το διατακτικό της, σε κλειστό φάκελο στον πρόεδρο ή το διοικητικό συμβούλιο ή το γενικό διευθυντή ή τον εκπρόσωπο του νομικού προσώπου στο οποίο υπάγεται το μέσο ανταπόκρισης ή επικοινωνίας. Σε περίπτωση δε ατομικής επιχείρησης το προαναφερθέν απόσπασμα παραδίδεται στον επιχειρηματία. Αν το νομικό πρόσωπο υπάγεται στον έλεγχο ή την εποπτεία του Κράτους, το ως άνω παραδίδεται και στον Υπουργό που εποπτεύει το νομικό πρόσωπο ή προΐσταται της δημόσιας Υπηρεσίας. Μετά την εκτέλεση της διάταξης, συντάσσονται μία ή πλείονες εκθέσεις από την υπηρεσία που διενέργησε τις πράξεις άρσης που υπογράφονται από το ενταλμένο της υπηρεσίας όργανο της αιτούσας αρχής. Αυτά που συλλέχθησαν ή κατασχέθηκαν, ήτοι στοιχεία και το υλικό που εγγράφηκε ή αποτυπώθηκε

κατά την εκτέλεση της διάταξης περί άρσης για την διακρίβωση ιδιαίτερα σοβαρών εγκλημάτων, στην περίπτωση που αποτελούν αποδεικτικά μέσα για ποινική δίωξη, τούτα επισυνάπτονται στην δικογραφία και σε κάθε άλλη περίπτωση που το υλικό δεν σχετίζεται με τον λόγο επιβολής του μέτρου, καταστρέφεται υποχρεωτικά ή επιστρέφεται στον κύριο τους. Σύμφωνα δε και με το άρθρο 5 παραδίδεται στην Α.Δ.Α.Ε. σε κλειστό φάκελο όλο το κείμενο της διάταξης και η Αρχή έχει την ευχέρεια, χωρίς να διακυβεύεται ο σκοπός επιβολής του μέτρου, να γνωστοποιήσει στους θιγόμενους.

Ένα άλλο βασικό ζήτημα που αναφέρει ο εκτελεστικός νόμος του άρθρου 19 του Συντάγματος αποτελεί η αιτιολογία της διάταξης από το δικαστικό συμβούλιο ως προς την επικύρωση ή μη της σχετικής εισαγγελικής ή ανακριτικής διάταξης περί της άρσης του απορρήτου. Ειδικότερα, το βούλευμα του δικαστικού συμβουλίου, το οποίο επικυρώνει την εισαγγελική ή ανακριτική διάταξη της άρσης του απορρήτου της επικοινωνίας είναι αναγκαίο αφενός να αιτιολογεί το επιτρεπτό της άρσης, ήτοι τη συνδρομή των ουσιαστικών και τυπικών προϋποθέσεων, αφετέρου το σχετικό βούλευμα πρέπει να αναφέρει την ταυτότητα των προσώπων κατά των οποίων λαμβάνεται το μέτρο. Το μέτρο της άρσης πρέπει να στρέφεται μόνο κατά συγκεκριμένου προσώπου ή προσώπων, που έχουν σχέση με την υπόθεση που ερευνάται ή για τα οποία βάσει περιστατικών προκύπτει πως λαμβάνουν ή μεταφέρουν μηνύματα που αφορούν ή προέρχονται από τον κατηγορούμενο ή χρησιμοποιούνται ως σύνδεσμοί του, να έχει σαφώς καθορισμένο σκοπό και να αιτιολογείται επαρκώς.

Ακολούθως, η σχετική αίτηση μπορεί να απορριφθεί, οπότε ακόμη και σε αυτήν την περίπτωση πρέπει να είναι αιτιολογημένη ειδικά και η εν λόγω αιτιολογία συνίσταται σε αναφορά πραγματικών περιστατικών και στοιχείων, τα οποία προέκυψαν κατά την προδικασία, ήτοι την προκαταρκτική εξέταση, και από την εκτίμηση των οποίων το αρμόδιο Συμβούλιο κρίνει αιτιολογημένα πως δεν συντρέχει λόγος άρσης του απορρήτου, καθώς η διερεύνηση της υπό κρίσης υπόθεσης ή εξιχνίαση του τόπου διαμονής του κατηγορουμένου ή των στοιχείων της ταυτότητάς του είναι δυνατά δίχως την διαδικασία της άρσης, που αποτελεί σοβαρή πληγή σε ένα σπουδαίο ατομικό δικαίωμα.

Η διάταξη που επιβάλλει την άρση επί ποινή ακυρότητας αναγράφει το όργανο που την διατάσσει, την δημόσια αρχή (συνήθως αστυνομική αρχή, εισαγγελέα ή ανακριτή), το σκοπό επιβολής της άρσης, τα μέσα ανταπόκρισης και επικοινωνίας στα οποία επιβάλλεται η άρση, την εδαφική έκταση εφαρμογής της και τη χρονική της διάρκεια, τα μέσα

ανταπόκρισης και επικοινωνίας, την ημερομηνία έκδοσης της διάταξης, το όνομα των προσώπων κατά τα οποία στρέφεται και την διεύθυνση διαμονής τους και την αιτιολογία επιβολής της. Αντιστοίχως, η απορριπτική διάταξη που προαναφέραμε, περιέχει μόνο το όργανο που αποφασίζει την απόρριψη της αίτησης, καθώς και την δημόσια αρχή που την αιτήθηκε και την ημερομηνία έκδοσης της διάταξης.

Τέλος, το περιεχόμενο της ανταπόκρισης ή της επικοινωνίας που γνωστοποιήθηκε λόγω της άρσης του απορρήτου και κάθε άλλο σχετικό στοιχείο απαγορεύεται επί ποινής ακυρότητας να αξιοποιηθεί σε άλλη δίκη για σκοπό διάφορο από τον καθορισμένο του Συμβουλίου¹⁰.

Συνεπώς, τα κτηθέντα από την άρση στοιχεία λαμβάνονται υπόψιν ως άμεση ή έμμεση απόδειξη αποκλειστικά στην ίδια ποινική ή και αντίστοιχη διοικητική ή πειθαρχική δίκη. Εξαιρετικά, όμως, η δικαστική αρχή που εξέδωσε την διάταξη μπορεί με νεότερη αιτιολογημένη διάταξη να επιτρέψει τη χρήση των ως άνω αποδεικτικών στοιχείων για την διακρίβωση άλλου ιδιαίτερα σοβαρού εγκλήματος του καταλόγου του άρθρου 4, αλλά και για την υπεράσπιση του κατηγορούμενου σε ποινική δίκη. Η κάμψη του ως άνω κανόνα της μη αξιοποίησης λαμβάνει χώρα πάντοτε με τις εγγυήσεις της δικαστικής εξουσίας, ήτοι από το αρμόδιο δικαστικό συμβούλιο, το οποίο ελέγχει τη συνδρομή των προϋποθέσεων και αιτιολογεί την αναγκαιότητα άρσης, το περιεχόμενο και τα εξωτερικά στοιχεία της επικοινωνίας. Επιπλέον, τα λεγόμενα τυχαία ευρήματα είναι δυνατό να ληφθούν υπόψιν και να τύχουν την προσήκουσα αποδεικτική αξιοποίηση σε οποιαδήποτε άλλη δίκη, ιδίως όταν ο σκοπός δεν είναι διαφορετικός από αυτόν για τον οποίο διατάχθηκε η άρση και με την προϋπόθεση πως έχει προηγηθεί επαρκώς αιτιολογημένη δικαστική κρίση.

Από την άλλη πλευρά, αν δεν τηρηθεί η ανωτέρω διαδικασία για τα τυχαία ευρήματα, δεδομένου πως αυτά αποτελούν αντικείμενο μιας νέας ποινικής δίκης, οι εκθέσεις απομαγνητοφώνησης απαγορεύεται να αξιοποιηθούν ως αποδεικτικά στοιχεία, τόσο από τους εισαγγελικούς, όσο και από ανακριτικούς υπαλλήλους καθόλη την διάρκεια της ποινικής διαδικασίας, δηλαδή από την άσκηση της ποινικής δίωξης σε βάρος προσώπων για αδικήματα που προκύπτουν από τα εν λόγω αποδεικτικά στοιχεία, κατά την απαγγελία της κατηγορίας, στο στάδιο του δικαστικού συμβουλίου και στο ακροατήριο.

Για παράδειγμα, εάν σχηματίστηκε δικογραφία μετά από άρση τηλεφωνικού απορρήτου που διατάχθηκε από τον Εισαγγελέα Πρωτοδικών και επικύρωσε το δικαστικό

---

¹⁰ ΕφΔυτΣτερΕλλ 36/2014, ΑΠ 297/2002

συμβούλιο στο στάδιο της αστυνομικής προανάκρισης και ύστερα ακολούθησαν έρευνες στις αποθήκες των κατηγορούμενων και βρέθηκαν αλκοολούχα ποτά, για το τότε ερευνώμενο κακούργημα της λαθρεμπορίας, και παραγγέλθηκε η διενέργεια προκαταρκτικής εξέτασης. Μετά το πέρας της οποίας ασκήθηκε ποινική δίωξη για πλαστογραφία με χρήση κατά συναυτουργία και κακουργηματική απάτη, αλλά και πλημμεληματικής λαθρεμπορίας και παραγγέλθηκε κύρια ανάκριση. Για τα ανώτερα εγκλήματα δεν είναι επιτρεπτή η άρση του απορρήτου της επικοινωνίας βάσει καταλόγου και συνεπώς ούτε και η αποδεικτική του αξιοποίηση των αποτελεσμάτων αυτής. Για αυτόν τον λόγο τελικώς ο ανακριτής δεν αξιοποίησε τις σχετικές εκθέσεις απομαγνητοφώνησης.

Στη συνέχεια, η επιβολή της άρσης του απορρήτου αποτελεί ειδική ανακριτική πράξη κατά τον Κώδικα Ποινικής Δικονομίας. Μέχρι το 2019 ρυθμιζόταν η ως άνω διαδικασία στα άρθρα 253^A και 253^B, ενώ πλέον περιέχονται **στα άρθρα 254 και 255 του Κ.Π.Δ. και οι οποίες** ίσχυαν παράλληλα με τις ρυθμίσεις του ν. 2225/1994, εφόσον δεν αντίκεινται σε αυτές.

Δικαιολογητικός λόγος, (οράτε και την αντίστοιχη αιτιολογική έκθεση), είναι η τήρηση και ο έλεγχος των προϋποθέσεων της ειδικής ανακριτικής πράξης, καθώς και η τύχη της συλλογής και της διαχείρισης αποδεικτικού υλικού. Η ίδια διαδικασία τηρείται, η διαφορά απλώς έγκειται στον δικαιολογητικό λόγο για τον οποίον διατάσσεται, καθώς πρέπει να σωρευτικά να συντρέχουν σοβαρές ενδείξεις πως έχει τελεστεί η πράξη και επίσης, να υφίσταται αδυναμία ή ιδιαίτερη δυσχέρεια διακρίβωσης του αδικήματος κατ' άλλον τρόπο.

Ακόμη, ως ειδικές ανακριτικές πράξεις καλούνται οι περιοριστικά απαριθμούμενες δικονομικές πράξεις, που διενεργούνται υπό άκρα μυστικότητα, αφορούν συγκεκριμένα εγκλήματα και στοχεύουν στην επίτευξη δικονομικών και προληπτικών σκοπών, όπως η συγκαλυμμένη έρευνα, η ανακριτική διείσδυση, οι ελεγχόμενες μεταφορές, η παρακολούθηση αλληλογραφίας και τηλεφωνικών συνδιαλέξεων, η ηχητική και οπτική παρακολούθηση, η συσχέτιση δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα. Η άρση του απορρήτου αυτή δύναται να αφορά το περιεχόμενο διάφορων μορφών επικοινωνιών και με στόχο τον εντοπισμό και την εξαγωγή δεδομένων υλικού και αρχείων που σχετίζονται με υπό διερεύνηση αδίκημα, την ανάκτηση, ανάλυση και επεξεργασία δεδομένων υλικού και στοιχείων που έχουν διαγραφεί και αφορούν το αδίκημα, την ανάλυση, επεξεργασία και ανάκτηση στοιχείων, κυρίως στο διαδίκτυο, μέσω του οποίου διοχετεύεται παράνομο υλικό (πχ. παιδική πορνογραφία).

Οι βασικές προϋποθέσεις διενέργειας των ως άνω πράξεων αποτελούν οι σοβαρές ενδείξεις τέλεσης αξιόποινης πράξης και η αναγκαιότητά τους για την εξάρθρωση εγκληματικής οργάνωσης ή εξιχνίασης τρομοκρατικών πράξεων ή εγκλημάτων. Περαιτέρω, υπάρχουν επιπρόσθετες προϋποθέσεις ένεκα της ιδιαίτερης φύσης τους, που εξειδικεύονται σε κάθε ειδική ανακριτική πράξη στους ειδικούς ποινικούς νόμους.

Αφενός μεν, με τον όρο σοβαρές ενδείξεις νοείται ο υψηλός βαθμός πιθανότητας ενοχής του κατηγορουμένου και σε αντίθεση με τις επαρκείς, το κριτήριο είναι ποσοτικό και υποδηλώνει την ένταση των υπονοιών. Αφετέρου δε, η αναγκαιότητα εισαγάγει την αρχή της αναλογικότητας. Επισημαίνω πως από το γράμμα του νόμου προκύπτει πως δεν απαιτούνται σοβαρές ενδείξεις για την σωρευτική τέλεση των πράξεων των άρθρων 187 παρ. 1 & 2 και 187^Α ένεκα της αοριστίας της διατύπωσης του νόμου, αλλά και οι σοβαρές ενδείξεις συντρέχουν σε βάρος του οποίου θα διενεργηθούν οι ειδικές ανακριτικές πράξεις.

Συνοπτικά, οι σοβαρές ενδείξεις ενοχής αφορούν στην επικείμενη τέλεση εγκλήματος από υποκείμενα γνωστά ή από πρόσωπα που υπάρχει δυνατότητα εξατομίκευσής τους ή οι ανωτέρω ενδείξεις να αφορούν στην επικείμενη τέλεση εγκλήματος με βάση στοιχεία και πραγματικά περιστατικά του παρελθόντος ή του παρόντος. Τα πρόσωπα κατά των οποίων στρέφεται είναι απαραίτητο να συνδέονται με την υπό διερεύνηση υπόθεση ή να προκύπτει πως λαμβάνουν - μεταφέρουν συγκεκριμένα μηνύματα, που αφορούν ή προέρχονται από τον κατηγορούμενο ή χρησιμοποιούνται ως σύνδεσμοι. Έτσι, από το άρθρο 254 παρ. 4 Κ.Π.Δ. συνάγεται πως είναι επιτρεπτή η επιβολή της άρσης του απορρήτου και κατά τρίτου αμέτοχου στο έγκλημα προσώπου, ώστε να αποκαλυφθεί η ταυτότητα του κατηγορουμένου, ο τόπος διαμονής ή κατοικίας του και η εξακρίβωση λοιπών απαραίτητων στοιχείων, ως προειπώθηκε. Στις περιπτώσεις τούτες, το αποδεικτικό υλικό που αφορά το τρίτο πρόσωπο καταστρέφεται αμέσως μετά την επίτευξη του ανακριτικού σκοπού, εκτός αν με αυτό αποδεικνύεται η εκ μέρους του τέλεσης κακουργήματος κατά της ζωής, της σωματικής ακεραιότητας, της προσωπικής ή γενετήσιας ελευθερίας, του πολιτεύματος ή της ακεραιότητας της χώρας, οπότε και επιτρέπεται η αξιοποίησή του στις εν λόγω δίκες.

Εξάλλου, έχει υποστηριχθεί και η άποψη πως είναι επιτρεπτή η αξιοποίηση των αποδεικτικών στοιχείων σε περιπτώσεις που υφίσταται ενότητα πράξης σε τέτοιο βαθμό, ώστε να μην είναι δυνατός ο διαχωρισμός στην αξιοποίηση του αποδεικτικού υλικού και ειδικότερα, όταν ένα από τα αδικήματα του καταλόγου του 2225/1994 με ένα άλλο αδικήμα,

το οποίο δεν εντάσσεται στον ως άνω κατάλογο και για το οποίο δεν επιτρέπεται η άρση συρρέει κατ' ιδέα αληθινά ή φαινομενικά (φαινόμενη συρροή, κατά την αρχή της επικουρικότητας ή της απορρόφησης, όχι όταν υποχωρεί έναντι του μη προβλεπόμενου λόγω της εφαρμογής της αρχής της ειδικότητας), αλλά και όταν υπάρχει ενότητα αξιολόγησης, όπως στην άρση για την εξακρίβωση των κακουργημάτων της εγκληματικής και της τρομοκρατικής οργάνωσης, οπότε η διαδικασία της άρσης καταλαμβάνει και όλα τα κακουργήματα που εντάσσονται στην δράση τους (αρ. 253 Κ.Π.Δ.).

Η σύννομη διενέργεια της άρσης ως ειδικής ανακριτικής πράξης προϋποθέτει την τέλεση του εγκλήματος από συγκεκριμένο άτομο, την ύπαρξη υπονοιών εναντίον του και την απόκτηση της ιδιότητας του κατηγορούμενου. Έτσι, κάθε πράξη απόκτησης και επεξεργασίας απόρρητων στοιχείων από πρόσωπα που δεν σχετίζονται είναι παράνομη. Τέλος, απαγορεύεται η γενική ή μεγάλης κλίμακας παρακολούθηση, γιατί επιβάλλεται ο σεβασμός της αρχής της ειδικότητας, ώστε να αποφεύγεται μια γενική και άνευ ορίων επιτήρηση. Η παρακολούθηση είναι *in concreto* και όχι προληπτικά. Επίσης, επιβάλλεται η λήψη μέτρων ασφαλείας, ο προσδιορισμός των κριτηρίων για την αιτιολόγηση της διατήρησης των δεδομένων και της διαβίβασης σε τρίτους και η ενημέρωση των ατόμων και η πρόβλεψη μέσων άμυνας τους.

Αντίστοιχη ρύθμιση με τον προϊσχύσαντα ν. 2225/1994 και πλέον 5002/2022 αναφορικά με την ειδική αιτιολογία του βουλεύματος σχετικά με τη διαπίστωση του επιτρεπτού της άρσης και της συνδρομής των προϋποθέσεων περιλαμβάνει και το **άρθρο 254 Κ.Π.Δ.** αναφορικά με τις ειδικές ανακριτικές πράξεις επί ορισμένων εγκλημάτων.

Για να επιτραπεί η άρση απαιτούντο σοβαρές ενδείξεις τέλεσης και η εξάρθρωση της εγκληματικής οργάνωσης ή η εξιχνίαση τρομοκρατικών πράξεων του α. 187^Α Π.Κ. και είναι ιδιαίτερα δυσχερής ή αδύνατη αυτή. Το αρμόδιο συμβούλιο αποφαινεται για το απολύτως αναγκαίο χρονικό διάστημα που απαιτείτο για την επίτευξη του επιδιωκόμενου σκοπού με ειδικά αιτιολογημένο βούλευμα που αναφέρει την αξιόποινη πράξη, τις σοβαρές ενδείξεις, το σκοπό, την αδυναμία ή δυσχέρεια διακρίβωσης του αδικήματος και τη αναγκαίας χρονική διάρκεια. Σε εξαιρετικά επείγουσες περιπτώσεις την έρευνα διατάσσει ο εισαγγελέας ή ανακριτής και οι οποίοι μέσα σε προθεσμία τριών ημερών εισαγάγουν το ζήτημα σε αρμόδιο δικαστικό συμβούλιο, που εντός πέντε ημερών είναι υποχρεωμένο να εκδώσει βούλευμα, άλλως τα τυχόν ευρήματα είναι μη αξιοποιήσιμα. Αυτό προκύπτει και από το άρθρο 139 Κ.Π.Δ. που απαιτείτο η αναφορά συγκεκριμένων πραγματικών περιστατικών που

καταδεικνύουν εμπλοκή του θιγόμενου προσώπου σε αξιόποινη πράξη, ώστε να ελέγχεται η νομιμότητα επιβολής του μέτρου και συνεπώς, δεν επαρκούν απλώς βάσιμες υπόνοιες ή βάσιμη καταγγελία για την επιβολή του μέτρου, γιατί διαφορετικά επάγεται απόλυτη ακυρότητα κατά αρ. 171 Κ.Π.Δ.

Μάλιστα, μετά την τήρηση των ως άνω τυπικών και ουσιαστικών προϋποθέσεων, οι προσωπικές πληροφορίες που αφορούν την πράξη του καταλόγου για την όποια άρση, είναι αξιοποιήσιμες για τον οποιονδήποτε αυτουργό ή συνεργό, ανεξαρτήτως με το αν ήταν γνωστοί στις αρχές πριν διαταχθεί η άρση του απορρήτου.

Ακολούθως, στο **άρθρο 36 Κ.Π.Δ.** ρυθμίζονται οι εξουσίες του Εισαγγελέα Οικονομικού Εγκλήματος¹¹, όπου ορίζεται πως ο ως άνω Εισαγγελέας, εφόσον τηρείται η αρχή της αναλογικότητας, έχει πρόσβαση σε κάθε πληροφορία ή στοιχείο που αφορά ή είναι χρήσιμο για το έργο του, με υποκείμενος στους περιορισμούς της νομοθεσίας περί φορολογικού, τραπεζικού, χρηματιστηριακού απορρήτου, καθώς και σε κάθε μορφής αρχείο Δημόσιας αρχής ή Οργανισμού που τηρεί και επεξεργάζεται προσωπικά δεδομένα.

Ειδικότερα, η πρόσβαση σε κάθε πληροφορία ή στοιχείο του τηλεπικοινωνιακού απορρήτου επιτρέπεται σε περιπτώσεις που αποτυπώνεται και τεκμηριώνεται η αντικειμενική υπόσταση κακουργήματος (οράτε και άλλοτε Εισαγγελέα Εγκλημάτων Διαφθοράς). Επίσης, στην αιτιολογική έκθεση του Ν. 4620/2019 αναφέρεται πως για τις επεμβάσεις στα δικαιώματα των θιγόμενων προσώπων ισχύουν οι διέπουσες κάθε επέμβασης δικονομικές αρχές, ήτοι της αναλογικότητας-αναγκαιότητας-προσφορότητας, ενώ παράλληλα έχει υποχρέωση ο Εισαγγελέας της τήρησης της Σύστασης R ΤΟΥ 2000 19 της Επιτροπής Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης για τον ρόλο του εισαγγελέα στο σύστημα απονομής ποινικής δικαιοσύνης κατά την οποία αξιώνει τον εισαγγελικό έλεγχο της αστυνομικής δράσης και της Απόφασης 45/166/18.12.1990 της Γενικής Συνέλευσης των Ηνωμένων Εθνών για τον ρόλο της εισαγγελικής αρχής, που αξιώνει την μη χρήση παράνομων αποδεικτικών μέσων.

Ακόμη, στο πλαίσιο της ποινικής διαδικασίας **το άρθρο 171 παρ. 1 περ. δ και 177 παρ. 2 Κ.Π.Δ.**, η συλλογή, χρήση και λήψη υπόψιν παράνομων αποδεικτικών μέσων, όπως επιβάλλεται **και από τα άρθρα 19 και 9^Α του Συντάγματος**, δεδομένου πως η παραβίαση του απορρήτου της τηλεφωνικής επικοινωνίας και της προφορικής συνομιλίας τυποποιείται **ως αυτοτελές αδίκημα και ειδικότερα ως πλημμέλημα (370^Α Π.Κ.).**

---

¹¹ Άρθρο 53 παρ. 1 του Ν.4745/2020

Συνεπώς, η μη τήρηση των παραπάνω εκτιθέμενων προϋποθέσεων καθιστά τη συμπεριφορά συνταγματικά μη ανεκτή, ποινικώς κολάσιμη και δικονομικά παράνομη.

Στο ισχύον νομοθετικό πλαίσιο δεν υπάρχει περιθώριο ερμηνείας υπέρ της άρσης του αδίκου σε περίπτωση χρήσης παρανόμως κτηθέντων αποδεικτικών μέσων, ακόμη κι αν η χρήση τους επρόκειτο να γίνει για την διαφύλαξη δικαιολογημένου συμφέροντος, το οποίο δεν μπορούσε να διαφυλαχθεί διαφορετικά.

Εντούτοις με το **άρθρο 65 του Ν. 4356/2015 επιτρέπεται η χρήση τους για οικονομικά αδικήματα**. Ωστόσο, η πάγια θέση της νομολογίας του Αρείου Πάγου παραμένει σταθερή υπέρ τη δυνατότητας κάμψης της απόλυτης απαγόρευσης της παραγράφου 3 του άρθρου 19 Σ σε εξαιρετικές και σαφώς καθορισμένες περιπτώσεις, κυρίως για την διαφύλαξη υπέρτερου έννομου συμφέροντος.

Από την άλλη πλευρά, η ανεπιφύλακτη και απόλυτη διατύπωση της συνταγματικής απαγόρευσης εμφανίζεται προβληματική, ενόψει του κινδύνου προσβολής της ανθρώπινης αξίας και των εννόμων αγαθών της ζωής, της τιμής και της ελευθερίας σε περίπτωση που τα παρανόμως κτηθέντα αποδεικτικά μέσα αποτελούν το μοναδικό μέσο απόδειξης της αθωότητας του κατηγορουμένου. Είναι αναγκαίο κατά περίπτωση να σταθμίζεται, αφενός η βαρύτητα του εγκλήματος και αφετέρου το κατά πόσον είναι αναγκαίο και πρόσφορο το αποδεικτικό μέσο.¹² Συμπληρωματικά αναφέρω πως η πρόβλεψη γνωστοποίησης στο θιγόμενο πρόσωπο του προγενέστερου ν. 2225/1994, δεν περιλαμβάνεται στο άρθρο 254 Κ.Π.Δ.

Στη συνέχεια, προκύπτει ότι οι ρυθμίσεις του ν. 2225/1994 εξακολουθούν να ισχύουν, εφόσον δεν έρχονται σε αντίθεση με τις διατάξεις του Κ.Π.Δ..

Εδώ, αναλύεται η προβληματική μεταξύ της διαδικασίας άρσης απορρήτου επικοινωνιών ως αναλύεται στον προϊσχύσαντα νόμο 2225/1994 και στην Κ.Π.Δ., ως εξής:

Αρχικά, στην διάταξη του **άρθρου 36 παρ. 1 Κ.Π.Δ.** δίδεται απεριορίστη δυνατότητα σε Εισαγγελείς οικονομικού εγκλήματος να αιτούνται άρση του απορρήτου των επικοινωνιών για όλα τα κακουργήματα, τα οποία υπάγονται στην αρμοδιότητά τους. Σημειωτέον, πως ο νομοθέτης δεν εξειδικεύει στο νόμο τα κακουργήματα, απλώς θέτει το πλαίσιο τέλεσης αυτών, ήτοι όσα τελούνται κατά του Δημοσίου, βλάπτουν την εθνική ασφάλεια ή τελούνται από πρόσωπα που υπάγονται στην διοίκηση ή στην κυβέρνηση. Ο έλεγχος της τήρησης της αρχής της αναλογικότητας, που επιβάλλεται και από την Ε.Δ.Δ.Α.

---

¹² ΑΠ 1323/2011, ΕφΘεσσαλ 3368/2012, ΑΠ 1261/2009, ΑΠ 813/2008, ΑΠ 611/2006

απαιτείται στην διάταξη να προσδιορίζονται επακριβώς και εξατομικευμένα τα επιμέρους αδικήματα. Γενικόλογες αναφορές αδικημάτων δίχως εξειδίκευση δεν πληρούν τις ως άνω προϋποθέσεις. Πλέον το **άρθρο 254 Κ.Π.Δ.** επιτρέπει την άρση του απορρήτου ως ειδική ανακριτική πράξη μόνο σε συγκεκριμένα κακουργήματα των άρθρων 187 παρ. 1 και 2 (εγκληματική οργάνωση), 207 παρ. 1 και 2 (παραχάραξη), 209 παρ. 1 α (κυκλοφορία πλαστών νομισμάτων), 208^Α (καθ' υπέρβαση κατασκευή νομισμάτων), 336 (βιασμός σε βάτος ανηλίκου), 338 (κατάχρηση ανηλίκου σε γενετήσια πράξη), 342 παρ. 1 (κατάχρηση ανηλίκων σε γενετήσια πράξη). Επίσης, καλύπτει ένα περιορισμένο αριθμό πλημμελημάτων, που συνυπάρχουν σε κυρωτικούς κανόνες με κακουργήματα, όπως 187^Α (τρομοκρατικές πράξεις), 323^Α (εμπορία ανθρώπων), 339 παρ. 1 και 3 (γενετήσια πράξη με ανήλικο ή ενώπιόν του), 348^Α (πορνογραφία ανηλίκων), 348^Β (προσέλευση παιδιών για γενετήσιους λόγους), 348^Γ (πορνογραφικές παραστάσεις ανηλίκων) και 351^Α (γενετήσια πράξη με ανήλικο έναντι αμοιβής). Επιπρόσθετα, αναφέρεται πως το περιεχόμενο του ως άνω άρθρου του Κ.Π.Δ. διαμορφώθηκε πρόσφατα με το ν. 4947/2022, αλλά και τα αδικήματα αυτά πλέον απαρτίζουν το άρθρο 6 του ν. 5002/2022.

Στη συνέχεια, της προβληματικής, η πλειονότητα των αδικημάτων που αναφέρονται περιοριστικά στα άρθρα 254 και 255 Κ.Π.Δ. έχουν συμπεριληφθεί και στον κατάλογο του προϊσχύσαντα ν. 2225/1994 και πλέον 5002/2022. Σε αυτές τις περιπτώσεις οι Αρχές έχουν την διακριτική ευχέρεια να αιτηθούν άρση βάσει του νόμου τούτου ή του Κ.Π.Δ.;

Άλλωστε η διαφορά των δύο νομοθετημάτων έγκειται στις προϋποθέσεις της άρσης, ήτοι στον Κ.Π.Δ. πρέπει σωρευτικά να συντρέχουν σοβαρές ενδείξεις τέλεσης αξιόποινης πράξης και αδυναμία ή ιδιαίτερη δυσχέρεια διακρίβωσης εγκλήματος, ενώ στο νόμο περί άρσης του απορρήτου αρκεί η διαπίστωση πως η υπό διερεύνηση υπόθεση ή εξακρίβωση του τόπου διαμονής του κατηγορούμενου είναι αδύνατη ή ουσιαδώς δυσχερής. Δηλαδή, οι εγγυήσεις του Κ.Π.Δ. είναι αυστηρότερες και ως εκ τούτου πρέπει να τυγχάνουν εφαρμογής. Ενισχυτικό επιχείρημα εισφέρει και η παρ. 6 του α 254 Κ.Π.Δ., όπου περιέχει γενική ρήτρα, ήτοι «οι διατάξεις του παρόντος άρθρου εφαρμόζονται και κατά τη διενέργεια των αντίστοιχων ερευνών που προβλέπονται σε ειδικούς ποινικούς νόμους, των οποίων οι ρυθμίσεις εξακολουθούν να ισχύουν, εφόσον δεν έρχονται σε αντίθεση με τις διατάξεις του παρόντος». Έτσι, η ύπαρξη σοβαρών ενδείξεων είναι απαραίτητο ερμηνευτικά να επεκταθεί και στην διαδικασία άρσης κατά τον ν. 5002/2022. Σχετικά με την άρση κατά τρίτων αμέτοχων αναφέρεται πως κατά τον προϊσχύσαντα ν. 2225/1994 το επαχθές αυτό μέτρο δύναται να

διαταχθεί κατά τρίτων προσώπων μόνο αν βάσει συγκεκριμένων περιστατικών προκύπτει ότι λαμβάνουν ή μεταφέρουν συγκεκριμένα μηνύματα που αφορούν ή προέρχονται από τον κατηγορούμενο ή χρησιμοποιούνται ως σύνδεσμοί του. Εν αντιθέσει, κατά α. 254 Κ.Π.Δ. δύναται να επιβληθεί άρση απορρήτου δίχως περιορισμούς σε τρίτους αμέτοχους στο έγκλημα υποκείμενα, προκειμένου να αποκαλυφθεί η ταυτότητα του κατηγορούμενου ή ο τόπος διαμονής του ή της κατοικίας του και εφόσον είναι τεχνικά αδύνατη η εξακρίβωση των ανωτέρω με άλλον τρόπο.

Ωστόσο, ενώ αρχικά διαφαίνεται πως ο Κ.Π.Δ. προσβάλλει σε μεγαλύτερο βαθμό τον πυρήνα του δικαιώματος του απορρήτου, το ίδιο συμβαίνει και με το νόμο περί άρσης του απορρήτου. Στην άρση περιλαμβάνει το ιστορικό γεγονός του υπό διερεύνηση αδικήματος, αλλά και οι σχέσεις μεταξύ τρίτων προσώπων σχετικών είτε με το έγκλημα, είτε με το πρόσωπο υπό ανάκριση.

Προβληματική κρίνεται η ρύθμιση του προϊσχύσαντα ν. 2225/1994, με την οποία η άρση επιτρέπεται και για την διακρίβωση των προπαρασκευαστικών πράξεων για το έγκλημα της παραχάραξης νομίσματος κατά 211 Π.Κ. Το ανωτέρω αδίκημα αποτελεί πλημμέλημα, αλλά και οι ειδικές ανακριτικές πράξεις και έρευνες διενεργούνται κατά αποκλειστικό τρόπο και απαρεγκλίτως επί ήδη τετελεσμένων εγκλημάτων. Ίσως, αν και θα αναλυθεί περαιτέρω, εδώ προκύπτει σημείο αντισυνταγματικότητας, και δυνατότητα κρατικών αυθαιρεσιών και αστυνόμευσης υπό το πρόσχημα της πιθανότητας τέλεσης ενός εγκλήματος.

Στο **άρθρο 370^Α Π.Κ.**, που αφορά το αδίκημα της παραβίασης του απορρήτου τηλεφωνικής ή προφορικής επικοινωνίας, επιτεύχθηκε ο εξορθολογισμός των απειλούμενων ποινών, που είχαν επαυξηθεί με το άρθρο 10 {1 Ν. 3674/10-07-2008, κατά παράβαση της αρχής της αναλογικότητας, καθώς η τέλεση του ανωτέρω υπαλλακτικώς μικτού αδικήματος τιμωρούνταν με κάθειρξη, ενώ με τον Ν. 4614/2020 συνιστά πλέον πλημμέλημα. Επιπρόσθετα, προστέθηκε και η παρακολούθηση της προφορικής συνομιλίας τρίτων που δεν διεξάγεται δημόσια και η αποτύπωση σε υλικό φορέα μη δημόσιας πράξης άλλου ή της συνομιλίας του δράστη με άλλον, χωρίς τη ρητή συναίνεση του τελευταίου. Με βάση την παραδοχή ότι η απόλυτη προστασία της ιδιωτικότητας στις μεταξύ ισότιμων πολιτών σχέσεις θα σήμαινε ενδεχομένως να τεθεί σε κίνδυνο η προσωπική ελευθερία και η τιμή ενός άδικα κατηγορούμενου, για να προστατευθεί η ιδιωτικότητα ενός συκοφάντη ψευδομηνυτή, ότι η χρήση πληροφορίας ή υλικού φορέα επί του οποίου αυτή έχει

αποτυπωθεί με τρόπο που συνιστά παραβίαση του απορρήτου της τηλεφωνικής επικοινωνίας ή της προφορικής συνομιλίας πρέπει να γίνει αθέμιτα.

Εναπόκειται στο Δικαστήριο ή στην Ανακριτική Αρχή να κρίνει εάν συντρέχει λόγος άρσης του αδίκου, ιδίως όταν πρόκειται για το μοναδικό αποδεικτικό μέσο προς ενίσχυση της αθωότητας του κατηγορουμένου. Έπειτα, ορίζεται η επιβολή ποινής τουλάχιστον τριών ετών και χρηματική ποινή, όταν ο δράστης των εγκλημάτων είναι πάροχος υπηρεσιών τηλεφωνίας ή νόμιμος εκπρόσωπος αυτού ή μέλος της διοίκησης του παρόχου ή ενεργεί ιδιωτικές έρευνες ή τελεί τις πράξεις αυτές κατ' επάγγελμα ή απέβλεπε στην είσπραξη αμοιβής.

Έτσι, προστατεύεται το ειδικότερο δικαίωμα του προσώπου να προσδιορίζει το εύρος, το λεγόμενο βεληνεκές, μέχρι του οποίου θα γίνονται από τρίτα πρόσωπα αντιληπτά και θα διατηρούνται τα όσα πράττει, το οποίο απορρέει από το δικαίωμα της προσωπικότητας, της ανθρώπινης αξίας. Ως δημόσια ορίζεται η πράξη που γίνεται αντιληπτή από αόριστο αριθμό προσώπων.

Πλέον, ακόμη ειδικότερα και μετά την ψήφιση του υπ' αριθμ. **5002/2022** νόμο, η διαδικασία παραμένει σχεδόν αλώβητη με μερικές αλλαγές. Η άρση του απορρήτου της επικοινωνίας συνιστά επέμβαση στα προσωπικά δεδομένα και έτσι, δεν είναι δυνατή πάντα για την διακρίβωση κάθε είδους αδικήματος. Ο νόμος είναι αυτός που περιοριστικά αναφέρει ποια είναι τα αδικήματα για τα οποία είναι επιτρεπτή η άρση. Για παράδειγμα πλέον, είναι δυνατόν να αιτηθεί η αρμόδια Αρχή την άρση για την διερεύνηση της συμμετοχής κάποιου σε εγκληματική-τρομοκρατική οργάνωση ή για την αρπαγή ανηλίκου ή για ανθρωποκτονία εκ προθέσεως ή για δωροληψία/δωροδοκία υπαλλήλου (235 Π.Κ.) ή δικαστικού λειτουργού ή για γενετήσιες πράξεις με ανηλίκους (339 Π.Κ.). Ειρήσθω εν παρόδω, μεταξύ των αδικημάτων είναι τα κακουργήματα του Α Κεφαλαίου (ειδικό μέρος) του Ποινικού Κώδικα, κυρίως περί προσβολών του δημοκρατικού πολιτεύματος, άλλα και περισσότερα εγκλήματα για τα οποία μπορεί να επιτραπεί η παρακολούθηση είναι ενδεικτικώς η κατασκοπεία, η εκδικητική πορνογραφία, η απάτη με χρήση ηλεκτρονικού υπολογιστή, η απάτη, ο εμπρησμός, η εκβίαση, η ληστεία κλπ.

Συγκεκριμένα και πλέον ειδικότερα, με τον ως άνω νόμο, ο κατάλογος των αδικημάτων για οποία μπορεί να γίνει άρση περιορίστηκε και έγινε πιο αναλυτικός, στο πλαίσιο πάντα της συνταγματικής επιταγής και με κριτήρια: την φύση και την ιδιαίτερη απαξία του εγκλήματος, την προσφορότητα του μέτρου ως προς την εξιχνίαση του

εγκλήματος και την βαρύτητα της επαπειλούμενης ποινής. Έτσι, **το άρθρο 6 του** ως άνω νόμου προβλέπει: «*Η άρση του απορρήτου των επικοινωνιών είναι επιτρεπτή για τη διακρίβωση των ακόλουθων κακουργημάτων: α) των Κεφαλαίων Πρώτου, περί προσβολών του δημοκρατικού πολιτεύματος, Δεύτερου, περί προσβολών της διεθνούς υπόστασης της χώρας, Τέταρτου, περί εγκλημάτων κατά των πολιτειακών και πολιτικών οργάνων, Έκτου, περί εγκλημάτων κατά της δημόσιας τάξης, Ένατου, περί εγκλημάτων σχετικά με το νόμισμα, άλλα μέσα πληρωμής και ένσημα, Δέκατου Έκτου, περί εγκλημάτων κατά της σωματικής ακεραιότητας, Δέκατου Ογδοου, περί εγκλημάτων κατά της προσωπικής ελευθερίας, Δέκατου Ένατου, περί εγκλημάτων κατά της γενετήσιας ελευθερίας και εγκλημάτων οικονομικής εκμετάλλευσης της γενετήσιας ζωής, Εικοστού Δεύτερου, περί προσβολών ατομικού απορρήτου και επικοινωνίας, καθώς και των άρθρων 235, περί δωροληψίας υπαλλήλου, 236, περί δωροδοκίας υπαλλήλου, 237, περί δωροληψίας και δωροδοκίας δικαστικού λειτουργού, 264 περί εμπρησμού, 265 περί εμπρησμού σε δάση, 270 περί έκρηξης, 272 περί κατασκευής και κατοχής εκρηκτικών και εμπρηστικών υλών, 299 περί ανθρωποκτονίας με δόλο, 374 περί διακεκριμένης κλοπής, 380 περί ληστείας, 385 περί εκβίασης, 386 περί απάτης και 386Α περί απάτης με υπολογιστή του Ειδικού Μέρους του Ποινικού Κώδικα (ν. [4619/2019](#), Α' 95), β) του Πρώτου Κεφαλαίου, περί προσβολών κατά της ακεραιότητας της χώρας, καθώς και των άρθρων 46, περί στάσης, 47, περί ομαδικής απείθειας, 140, περί αποσφράγισης, υπεξαγωγής εγγράφων ή άλλων αντικειμένων και 144, περί μετάδοσης στρατιωτικών μυστικών, του Ειδικού Μέρους του Στρατιωτικού Ποινικού Κώδικα (ν. 2287/1995, Α' 20), γ) του ν. [4557/2018](#) (Α' 139), περί νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και χρηματοδότησης της τρομοκρατίας, της περ. γ' της παρ. 1 του άρθρου 157 του Εθνικού Τελωνειακού Κώδικα (ν. [2960/2001](#), Α' 265), περί λαθρεμπορίας, των άρθρων 28 και 31 του ν. [4443/2016](#) (Α' 232), περί αξιόποινων πράξεων προσώπων που κατέχουν προνομιακές πληροφορίες και περί αξιόποινης χειραγώγησης της αγοράς, αντιστοίχως, του άρθρου 15 του ν. 2168/1993 (Α' 147), περί όπλων, πυρομαχικών, εκρηκτικών υλών και εκρηκτικών μηχανισμών, των άρθρων 20, 22 και 23 του ν. [4139/2013](#) (Α' 74), περί εξαρτησιογόνων ουσιών, του άρθρου 11 του ν. 3917/2011 (Α' 22), περί δεδομένων που διατηρούνται από τον πάροχο υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών ή δημόσιου δικτύου επικοινωνιών, της παρ. 5 του άρθρου 38 του ν. [4624/2019](#) (Α' 137), περί πρόσβασης σε δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα, του άρθρου 28 του ν. 1650/1986 (Α' 160), περί προστασίας του περιβάλλοντος, του ν. 4858/2021 (Α' 220), περί προστασίας των αρχαιοτήτων και εν γένει της πολιτιστικής κληρονομιάς, της παρ. 3 του άρθρου 66 του ν. 2121/1993 (Α' 25),*

περί προστασίας της πνευματικής ιδιοκτησίας και των συγγενικών δικαιωμάτων, της παρ. 4 του άρθρου 132 του ν. 2725/1999 (Α' 121), περί δωροδοκίας-δωροληψίας για αλλοίωση αποτελέσματος αγώνα και του άρθρου 30 του ν. 4251/2014 (Α' 80), περί μεταφοράς υπηκόων τρίτων χωρών που δεν έχουν δικαίωμα εισόδου στη χώρα.

2. Η άρση του απορρήτου είναι επιτρεπτή για τη διακρίβωση των ακόλουθων πλημμελημάτων:

α) των άρθρων 148, περί κατασκοπείας, 187, περί εγκληματικής οργάνωσης, 187Α, περί τρομοκρατικών πράξεων-τρομοκρατικής οργάνωσης, 187Β, περί αξιόποινης υποστήριξης, 323Α, περί εμπορίας ανθρώπων, 324, περί αρπαγής ανηλίκων, 339, περί γενετήσιων πράξεων με ανηλίκους ή ενώπιόν τους, 342, περί κατάχρησης ανηλίκων, 343, περί κατάχρησης σε γενετήσια πράξη, 346, περί εκδικητικής πορνογραφίας, 348, 348Α, 348Β, 348Γ, 351Α, περί προσβολών της ανηλικότητας και πορνογραφίας ανηλίκων, 370ΣΤ, περί λογισμικών και συσκευών παρακολούθησης, 386, περί απάτης και 386Α, περί απάτης με υπολογιστή του Ποινικού Κώδικα, β) των άρθρων 28 και 31 του ν. 4443/2016, περί αξιόποινων πράξεων προσώπων που κατέχουν προνομιακές πληροφορίες και περί χειραγώγησης της αγοράς, αντιστοίχως, και του τρίτου εδαφίου της παρ. 1 του άρθρου 44 του ν. 3959/2011 (Α' 93), περί προστασίας του ελεύθερου ανταγωνισμού.

3. Για την άρση του απορρήτου των επικοινωνιών στις περιπτώσεις των παρ. 1 και 2 αποφάινεται, εντός σαράντα οκτώ (48) ωρών, με ειδικά αιτιολογημένο βούλευμά του το αρμόδιο δικαστικό συμβούλιο μετά από πρόταση του εισαγγελέα. Σε εξαιρετικά επείγουσες περιστάσεις την άρση μπορεί να διατάξει ο εισαγγελέας ή ο ανακριτής. Στην περίπτωση αυτή, ο εισαγγελέας ή ο ανακριτής υποχρεούται να εισαγάγει το ζήτημα, μέσα σε προθεσμία τριών (3) ημερών, στο αρμόδιο δικαστικό συμβούλιο, το οποίο ελέγχει παράλληλα τη συνδρομή των εξαιρετικά επειγουσών περιστάσεων. Διαφορετικά, η ισχύς της σχετικής διάταξης αίρεται αυτοδικαίως. Αν εντός εύλογου χρόνου, που δεν μπορεί να υπερβαίνει τις πέντε (5) ημέρες συνολικά, δεν εκδοθεί βούλευμα, τα ευρήματα δεν είναι αξιοποιήσιμα.

4. Το βούλευμα ή η διάταξη που επιβάλλει την άρση του απορρήτου για διακρίβωση εγκλημάτων, περιλαμβάνει:

α) την αστυνομική αρχή ή τον εισαγγελέα ή τον ανακριτή που ζητεί την άρση,

β) την αξιόποινη πράξη,

γ) τις σοβαρές ενδείξεις ενοχής σε βάρος του προσώπου κατά του οποίου διενεργείται η άρση,

δ) την αιτιολογία επιβολής της άρσης, ιδίως την αδυναμία ή ιδιαίτερη δυσχέρεια διακρίβωσης του εγκλήματος με άλλο τρόπο,

- ε) τον σκοπό της άρσης,
- στ) τα μέσα ανταπόκρισης ή επικοινωνίας στα οποία επιβάλλεται η άρση,
- ζ) το αντικείμενο της άρσης, δηλαδή τα εξωτερικά στοιχεία της επικοινωνίας ή και το περιεχόμενο αυτής,
- η) την εδαφική έκταση εφαρμογής, εφόσον απαιτείται για τις ανάγκες της άρσης, και την απολύτως αναγκαία χρονική διάρκεια της άρσης,
- θ) την ημερομηνία έκδοσης της διάταξης, και
- ι) τα στοιχεία του προσώπου ή των προσώπων κατά των οποίων επιβάλλεται η άρση.

5. Το βούλευμα ή η διάταξη που απορρίπτει αίτημα άρσης του απορρήτου περιέχει:

- α) την αστυνομική αρχή ή τον εισαγγελέα ή τον ανακριτή που είχε ζητήσει την άρση και
- β) την ημερομηνία έκδοσης της διάταξης.

6. Η άρση του απορρήτου μπορεί να επιβληθεί υπό τους όρους της παρ. 3 του παρόντος και κατά τρίτου αμέτοχου στο έγκλημα προσώπου, εφόσον συντρέχουν οι προϋποθέσεις της παρ. 4 του άρθρου 254 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας (ν. 4620/2019, Α' 96).

7. Στις περιπτώσεις εγκλημάτων που υπάγονται στην αρμοδιότητα των στρατιωτικών δικαστηρίων, την άρση του απορρήτου επιβάλλει, με απόφασή του, το δικαστικό συμβούλιο του αρμόδιου στρατιωτικού δικαστηρίου, μετά από αίτηση:

- α) του αρμόδιου εισαγγελέα του στρατιωτικού δικαστηρίου, ο οποίος εποπτεύει ή ενεργεί προανάκριση ή προκατακτική εξέταση ή
- β) του ανακριτή που ενεργεί τακτική ανάκριση.

8. Η Α.Δ.Α.Ε., μετά τη λήξη ισχύος του μέτρου της άρσης του απορρήτου και κατόπιν υποβολής σχετικού αιτήματος από τον θιγόμενο, του γνωστοποιεί την επιβολή του μέτρου αυτού εντός προθεσμίας εξήντα (60) ημερών, με τη σύμφωνη γνώμη του Εισαγγελέα του Αρείου Πάγου και υπό την προϋπόθεση ότι δεν διακυβεύεται ο σκοπός για τον οποίο διατάχθηκε.»

Ο κατάλογος πλέον περιλαμβάνει καταρχήν σχεδόν τα περισσότερα από μεγάλης απαξίας κακουργήματα και από τα πλημμελήματα μόνο αυτά που έχουν ιδιαίτερη απαξία, αφαιρώντας τους περισσότερους ειδικούς νόμους. Ακόμη, η σχετική διαδικασία δεν αλλάζει, αφού η άρση επιβάλλεται με βούλευμα του συμβουλίου εφετών ή πλημμελειοδικών και διατηρείται η κατεπείγουσα διαδικασία, ως αναλύθηκε ανωτέρω. Η Α.Δ.Α.Ε. συνεχίζει να αποφασίζει τη γνωστοποίηση του μέτρου μετά από τη σύμφωνη γνώμη του Εισαγγελέα, το μόνο που προστίθεται είναι πως πρέπει να απαντά εντός 3 μηνών, άλλως θεωρείτο απορριπτικό το αίτημα. Έτσι, η άρση είναι δυνατή για την διακρίβωση κακουργημάτων, τα

οποία στρέφονται κατά του δημοκρατικού πολιτεύματος, κατά των πολιτειακών ή πολιτικών οργάνων, κατά της δημόσιας τάξης και ασφάλειας, κατά της σωματικής ακεραιότητας και της ζωής, κατά της προσωπικής ελευθερίας και της γενετήσιας ελευθερίας.

Λίγα λόγια για τη διαδικασία, εν συντομία και συγκριτικά πάντα με την διαδικασία του προγενέστερου νομοθετικού πλαισίου (ως αναλύθηκε του ν. 2225/1994).

Το δικαστικό συμβούλιο για την άρση του απορρήτου των επικοινωνιών που του έχουν αιτηθεί, αποφαινεται εντός 48 ωρών με ειδικά αιτιολογημένο βούλευμα μετά από πρόταση του εισαγγελέα. Την άρση μπορεί να την διατάξει και ο εισαγγελέας ή και ο ανακριτής σε κατεπείγουσες περιπτώσεις, αλλά εντός τριών ημερών πρέπει να εισαχθεί στο αρμόδιο δικαστικό συμβούλιο για τον έλεγχο των τηρηθεισών προϋποθέσεων.

Το βούλευμα ή η διάταξη της επιβολής της άρσης του απορρήτου περιλαμβάνει κυρίως σοβαρές ενδείξεις ενοχής σε βάρος του προσώπου κατά του οποίου διενεργείται η άρση, τον σκοπό της άρσης, τα μέσα επικοινωνίας στα οποία επιβάλλεται η άρση, την εδαφική έκταση της άρσης, τα μέσα επικοινωνίας στα οποία επιβάλλεται η άρση και η χρονική της διάρκεια. Ακόμη, τα εν λόγω στοιχεία που προέκυψαν κατά την εκτέλεση της διάταξης περί άρσης καταστρέφονται μετά από αμετάκλητη απόφαση ή αμετάκλητο απαλλακτικό βούλευμα. Τέλος, απόσπασμα της διάταξης ή του βουλεύματος παραδίδονται σε ηλεκτρονικό κρυπτογραφημένο μήνυμα σε εκπροσώπους των μέσων επικοινωνίας ή σε περίπτωση δημόσιων υπηρεσιών ή νομικών προσώπων υπό τον κρατικό έλεγχο, στον αρμόδιο Υπουργό. Ολόκληρο το κείμενο της διάταξης ή του βουλεύματος της επιβολής της άρσης ή της απόρριψης του τελευταίου αιτήματος παραδίδεται με ηλεκτρονικό κρυπτογραφημένο μήνυμα στην Αρχή Διασφάλισης του Απορρήτου των Επικοινωνιών και τα οποία αποθηκεύονται σε σύστημα βάσης δεδομένων. Συμπληρωματικά, η άρση δεν μπορεί να υπερβαίνει τους δέκα μήνες. Μετά την εκτέλεση της διάταξης ή του βουλεύματος, η υπηρεσία που διενήργησε τις πράξεις άρσης συντάσσει έκθεση, αντίγραφο της οποίας διαβιβάζεται εις την αιτούσα αρχή, τη δικαστική αρχή που εξέδωσε την διάταξη ή το βούλευμα και στην Α.Δ.Α.Ε.

Επιπροσθέτως, από τις βασικότερες ρυθμίσεις του νέου νόμου αποτελεί η τροποποίηση του **αρ. 370^Α Π.Κ.**, βάσει του οποίου η παραβίαση του απορρήτου της τηλεφωνικής επικοινωνίας και της προφορικής συνομιλίας με τη χρήση λογισμικών και συσκευών παρακολούθησης, τρέπεται από πλημμέλημα σε κακούργημα, με ποινή κάθειρξης δέκα (10) ετών. Παράλληλα, γίνεται τροποποίηση στο **αρ. 370^Ε Π.Κ.** για την

παραβίαση μη δημόσιων διαβιβάσεων ή ηλεκτρομαγνητικών εκπομπών και προστίθεται το αρ. 370^{στ}, το οποίο δεν επιτρέπει την διακίνηση και κατοχή τέτοιου είδους λογισμικών, ως πλημμέλημα και με φυλάκιση τουλάχιστον δύο ετών.

Κατόπιν τούτων, αναφέρεται πως ο νόμος δεν έλαβε υπόψιν το δευτερογενές δίκαιο, και δη την οδηγία 2002/58/ΕΚ και ειδικότερα τις διατάξεις του αρ. 5 παρ. 1 με την οποία κατοχυρώνεται το απόρρητο των ηλεκτρονικών επικοινωνιών. Επιπροσθέτως, δεν λαμβάνει υπόψιν τα εξωτερικά στοιχεία επικοινωνίας, τα οποία κατοχυρώνονται, πλέον στην ευρωπαϊκή νομοθεσία, και στο άρθρο 254 Κ.Π.Δ. και αναλύθηκε ως άνω. Ενώ η δικαστική αρχή, βάσει του άρθρου 19 Σ., δεν δεσμεύεται από το απόρρητο των επικοινωνιών για την διακρίβωση ιδιαίτερα σοβαρών αδικημάτων, ωστόσο στο νόμο ακόμη, ενώ κάνει λόγο για περιορισμό του καταλόγου, περιλαμβάνεται το σύνολο των κακουργημάτων, ενώ ο ν. 2225/1994 ακολουθώντας την αρχή της αναλογικότητας περιλάμβανε συγκεκριμένα κακουργήματα. Από την άλλη πλευρά, ο νέος νόμος αναφέρεται σε συγκεκριμένα πλημμελήματα, ακολουθώντας την συνταγματική επιταγή για ιδιαίτερα σοβαρά εγκλήματα.

Από την διατύπωση αυτή συνάγεται το συμπέρασμα ότι μια γενική αναφορά στο σύνολο των κακουργημάτων και σε σημαντικό αριθμό πλημμελημάτων, δεν είναι σύμφωνη με το Σύνταγμα. Αυτός είναι και ο λόγος που το άρθρο 254 του Κ.Π.Δ., που επιτρέπει την άρση ως ειδική ανακριτική πράξη, αναφέρεται σε συγκεκριμένα μόνο κακουργήματα, το οποίο μάλιστα διαμορφώθηκε και πρόσφατα με το νόμο **4947/2022**. Ο νέος νόμος δεν αναφέρεται στη σχέση της νέας ρύθμισης με τον ισχύοντα κώδικα ποινικής δικονομίας.

Τέλος, δεν γίνεται αναφορά στην δυνατότητα υποβολής της αίτησης από την Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς.¹³ Προβλήματα που προφανώς προϋπήρχαν.

Σε σχέση με το άρθρο 254 Κ.Π.Δ., αποκλίνει τόσο για την ειδική αιτιολογία της διάταξης, όσο και για την επέκταση της άρσης και σε τρίτα αμέτοχα πρόσωπα.

Η διαδικασία γνωστοποίησης στον καθ' ου η άρση και το περιεχόμενο της αιτιολόγησης της διάταξης παραμένουν ίδια. Επίσης, ακόμη λείπει το σημαντικό στοιχείο για το ποιο είναι το αντικείμενο του μέτρου, ήτοι αν αφορά το περιεχόμενο ή τα μεταδεδομένα συγκεκριμένου προσώπου ή αν αφορά αόριστο αριθμό προσώπων σε συγκεκριμένο γεωγραφικό όριο, κάτι που μέχρι σήμερα αντιμετωπίζεται συνδυαστικά από το ν. 2225/1994 και τα άρθρων 3,4 και 7 του Π.Δ. 47/05, δημιουργώντας ανασφάλεια δικαίου.

---

¹³ Οράτε και **γνωμοδότηση 5/2022 της Αρχής Προστασίας Δεδομένων**

Στο νέο νόμο εξακολουθεί να απουσιάζει ρύθμιση για τον προσδιορισμό της έννοιας της άρσης και των συναφών πράξεων, καθώς δεν προκύπτει ευθέως αν αφορούν τη συνακρόαση συνομιλιών, την ηχογράφηση, την απομαγνητοφώνηση, την διερμήνευση ή την μεταγενέστερη αποδεικτική τους αξιοποίηση. Συνεπώς, υφίσταται δικαιοκρατικό έλλειμμα, δοθέντος πως ο περιορισμός ενός ατομικού δικαιώματος πρέπει να περιγράφεται με ποιοτικό νόμο βάσει της ΕΔΔΑ.

Ακόμη, δίδεται η δυνατότητα στο εισαγγελέα να κάνει επιλογή στο υλικό που προέκυψε από την άρση, ώστε να περιορίζεται στο απολύτως αναγκαίο. Κάτι που αποτελεί ουσιώδη εγγύηση, καθώς η δικαστική αρχή οφείλει να επιλέγει υλικό που οδηγεί όχι μόνο στην καταδίκη, αλλά και στην αθώωση του κατηγορουμένου, διαφορετικά παραβιάζεται η αρχή της αμεροληψίας, της ισότητας και της ανεξαρτησίας. Είναι σημαντικός ο περιορισμός στο αναγκαίο υλικό για την διακρίβωση των αδικημάτων.

Το χρονικό διάστημα των διμήνων παρατάσεων περιορίζεται στους δέκα μήνες αυστηρώς (και όχι στους δώδεκα με τον συνυπολογισμό πριν). Σχετικά με τα τυχαία ευρήματα, και συγκριτικά με το άρθρο 254 Κ.Π.Δ., δημιουργείται δίκαιο δύο ταχυτήτων και ανασφάλεια δικαίου, καθώς δεν επαναλαμβάνεται η διάταξη για τη δυνατότητα αποδεικτικής αξιοποίησης στοιχείων της άρσης κατόπιν αιτιολογημένης κρίσης σε άλλην δίκη και για την διακρίβωση ιδιαίτερα σοβαρών αδικημάτων του καταλόγου. Συνεπώς, διαφαίνεται σαν μια πλήρη αποδεικτική αξιοποίηση των τυχαίων ευρημάτων ακόμη και για την υπεράσπιση του κατηγορουμένου, δημιουργώντας ερμηνευτική ασάφεια.

Ακόμη, μετά την λήξη του ισχύοντος μέτρου της άρσης, η Α.Δ.Α.Ε. γνωστοποιεί την επιβολή του μέτρου στον θιγόμενο, μετά από υποβολή σχετικού αιτήματος από αυτόν, με τη σύμφωνη γνώμη του Εισαγγελέα του Αρείου Πάγου και εφόσον δεν διακυβεύεται ο σκοπός για τον οποίο έγινε η άρση.

Το βούλευμα ή η διάταξη πάλι ορίζεται πως περιλαμβάνει την αστυνομική αρχή ή τον εισαγγελέα ή τον ανακριτή που αιτήθηκε την άρση, την αξιόποινη πράξη, τις σοβαρές ενδείξεις ενοχής, τη αιτιολογία επιβολής της άρσης, τον σκοπό, τα μέσα ανταπόκρισης ή επικοινωνίας, το αντικείμενο της άρσης (εξωτερικά στοιχεία επικοινωνίας ή το περιεχόμενο αυτής), την εδαφική έκταση εφαρμογής και την απολύτως αναγκαία χρονική διάρκεια της άρσης, την ημερομηνία έκδοσης της διάταξης και τα στοιχεία του προσώπου ή των προσώπων κατά των οποίων επιβάλλεται.

Εδώ τίθενται κάποια ερωτήματα, επίσης εφόσον η παρακολούθηση είναι μυστική, με ποιον τρόπο το άτομο θα αντιληφθεί ότι είχε αρθεί το απόρρητο των επικοινωνιών επίσης; Επίσης, όταν το κράτος λαμβάνει τόσο επαχθή μέτρα σε βάρος επίσης ατόμου το οποίο θεωρείτο ύποπτο για την τέλεση επίσης πολύ σοβαρού αδικήματος, πχ. για συμμετοχή σε εγκληματική οργάνωση ή τρομοκρατική οργάνωση ή για την διακίνηση πορνογραφικού υλικού και δεν προκύπτει κανένα στοιχείο σε βάρος του, το τελευταίο δεν έχει υποχρέωση να ενημερώσει το άτομο για την έκταση επίσης προσβολής των ατομικών του ελευθεριών και για τα στοιχεία για τα οποία κρίθηκε ύποπτος; Γιατί εμπλέκεται ο Εισαγγελέας του Α.Π., ενώ η παρακολούθηση στηρίζεται σε απόφαση δικαστικού συμβουλίου.

Πλέον για θέματα εθνικής ασφάλειας και εξακρίβωσης εγκλημάτων, ρητά σημειώνεται πως η Α.Δ.Α.Ε. υπεισέρχεται στον έλεγχο των όρων και επίσης διαδικασίας άρσης του απορρήτου, χωρίς να εξετάζεται η κρίση των αρμόδιων δικαστικών οργάνων, καθώς η Α.Δ.Α.Ε. δεν προϋσταται των δικαστικών αρχών για να αξιολογεί την κρίση επίσης. Για αυτό θα πρέπει να περιγράφεται με σαφήνεια το ακριβές περιεχόμενο επίσης ενημέρωσης και να εξασφαλίζεται η ακεραιότητα επίσης διαδικασίας. Βέβαια, τα στελέχη επίσης Α.Δ.Α.Ε. διαθέτουν επίσης κατάλληλες τεχνικές γνώσεις ώστε να διαπιστώνουν την τήρηση επίσης νομιμότητας.

Για αυτό πρέπει να θέτει το κράτος στην διάθεση των ανεξάρτητων εποπτικών οργάνων επαρκείς χρηματοδοτικούς και ανθρώπινους πόρους, ώστε να στελεχώνονται με προσωπικό που διαθέτει την απαιτούμενη τεχνογνωσία. Τα όργανα αυτών των ανεξάρτητων αρχών πρέπει να έχουν άμεση, πλήρη και μόνιμη πρόσβαση σε πληροφορίες και έγγραφα για την εκπλήρωση του έργου επίσης, να δημοσιεύονται οι εκθέσεις με αναλυτικές περιγραφές των συστημάτων εποπτείας και των σχετικών δραστηριοτήτων (επίσης εγκρίσεις των μέτρων παρακολούθησης, εν εξελίξει μέτρα ελέγχου, εκ των υστέρων έρευνες και διαχείριση των καταγγελιών).

Επίσης, ο Εισαγγελέας του Α.Π. (Ι. Ντογιάκος), με την *υπ' αριθμ. 1/2023 γνωμοδότησή* του σχετικά με το νόμο 5002/2022 «*Διαδικασία άρσης απορρήτου επικοινωνιών, κυβερνοασφάλεια, προστασία προσωπικών δεδομένων πολιτών*» και σύμφωνα με την παράγραφο 2 του άρθρου 29 του Ν. 4938/2022, «*Κώδικας Οργανισμού Δικαστηρίων και Κατάστασης Δικαστικών Λειτουργιών*» κατά το οποίο ο Εισαγγελέας του Αρείου Πάγου γνωμοδοτεί και σε νομικά ζητήματα γενικότερου ενδιαφέροντος, αναφέρει τα κάτωθι:

Στο νέο νόμο, με το πλέγμα των διατάξεων συναρθρώνονται, τόσο η προστασία της εθνικής ασφάλειας, όσο και των ατομικών δικαιωμάτων των πολιτών σε βάρος των οποίων έχει επιβληθεί το μέτρο άρσης του απορρήτου των επικοινωνιών, των οποίων ούτε ο αριθμός, ούτε η ταυτότητα είναι δυνατόν να προσδιοριστούν εκ των προτέρων.

Στο άρθρο 6 του ως άνω νόμου προβλέπονται, όπως προειπώθηκε, οι προϋποθέσεις άρσης του απορρήτου των επικοινωνιών για τη διακρίβωση εγκλημάτων και εξορθολογίζεται ο κατάλογος των αδικημάτων για την διακρίβωση των οποίων είναι δυνατό να αρθεί το απόρρητο, στο πλαίσιο της συνταγματικής διάταξης για ιδιαίτερα σοβαρά αδικήματα και παράλληλα προβλέπεται η διαδικασία γνωστοποίησης επιβολής του περιοριστικού μέτρου στον θιγόμενο. Επίσης, τονίζεται η ανάγκη της επισήμανσης πως ο νόμος 5002/2022 δεν προέβλεψε μεταβατικές διατάξεις για το αν θα έχει αναδρομική ισχύ και αν θα εφαρμοσθεί και για τις άρσεις απορρήτων, που έλαβαν χώρα έως την 09^η-12-2022, ημερομηνία δημοσίευσης. Ενόψει του ότι ο νέος νόμος θέτει αυξημένες εγγυήσεις υπό τις οποίες η δικαστική αρχή δεν δεσμεύεται από το απόρρητο για λόγους εθνικής ασφάλειας ή για την διακρίβωση ιδιαίτερα σοβαρών αδικημάτων, θεσπίζονται ειδικές ασφαλιστικές δικλείδες για τα πολιτικά πρόσωπα και τέλος, προβλέπεται η διαδικασία γνωστοποίησης της επιβολής του περιοριστικού μέτρου στον θιγόμενο, κατά τη γενική αρχή του δικαίου εν αμφιβολία υπέρ της Ελευθερίας (*in dubio pro libertate*) και εφόσον, δεν απαγορεύεται ρητά επιτρέπεται.

Ειδικότερα, με το νέο νόμο, το κείμενο των διατάξεων και των βουλευμάτων προβλέπεται η παράδοσή τους αμελλητί στην Α.Δ.Α.Ε., σε μη επεξεργάσιμη μορφή, με ηλεκτρονικό κρυπτογραφημένο μήνυμα, που καλύπτει τις προϋποθέσεις ασφαλείας του απορρήτου του περιεχομένου τους. Τέλος, λόγω του ιδιαίτερα ευαίσθητου χαρακτήρα του θέματος της άρσης του απορρήτου των επικοινωνιών, οι προβλεπόμενες ποινικές κυρώσεις σε παραβίαση των σχετικών διατάξεων εκ μέρους μέλους της Α.Δ.Α.Ε. και άλλων προσώπων είναι ιδιαίτερα σοβαρές με προβλεπόμενη ποινή ακόμη και της πρόσκαιρης κάθειρξης.

Αυτές προβλέπονται και τιμωρούνται με βάση του άρθρου 10 παρ. 1,2 του Ν. 3115/2003, αν δεν συντρέχουν οι απαραίτητες προϋποθέσεις των άρθρων 146 παρ. 1, 3, 147 παρ. 1,2, 149, 22 και 252 του ισχύοντος ποινικού μας κώδικα.

2.3 ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΤΗΣ ΑΡΣΗΣ ΑΠΟΡΡΗΤΟΥ ΓΙΑ ΕΘΝΙΚΗ ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΚΑΙ ΓΙΑ ΙΔΙΑΙΤΕΡΑ ΣΟΒΑΡΑ ΕΓΚΛΗΜΑΤΑ

Στην ενότητα αυτή, γίνεται μια προσπάθεια σύγκρισης ανάμεσα στην διαδικασία άρσης του απορρήτου της επικοινωνίας για λόγους εθνικής ασφάλειας και στην άρση για την διακρίβωση ιδιαίτερα σοβαρών αδικημάτων, ως εκτέθηκε ανωτέρω, αλλά και πλέον με τις αλλαγές που επήλθαν βάσει του ν. 5002/2022.

Όσον αφορά ειδικά την διαδικασία άρσης για λόγους εθνικής ασφάλειας, οι εγγυήσεις προστασίας του ατόμου – υποκειμένου της άρσης διαφαίνονται μικρότερες σε σχέση με την διαδικασία για ιδιαίτερα σοβαρά εγκλήματα. Ο προϊσχύσας ν. 2225/1994 αναφέρει πως η άρση για λόγους εθνικής ασφάλειας διατάσσεται χωρίς ειδική αιτιολογία¹⁴, για αόριστο αριθμό ανθρώπων και για αόριστη χρονική διάρκεια. Εν αντιθέσει με τα περιγραφόμενα, η άρση για την διακρίβωση σοβαρών εγκλημάτων επιτρέπεται μόνο εφόσον αιτιολογημένα διαπιστωθεί η αναγκαιότητά της, στρέφεται κατά ορισμένων προσώπων και διαρκεί όχι άνω των 12 μηνών. Επιπρόσθετα, απαγορεύεται η χρήση στοιχείων που προέκυψαν από την άρση αυτή για σκοπό άλλο από τον σαφώς καθορισμένο.

Πιο συγκεκριμένα, ακόμη και το ισχύον κανονιστικό πλαίσιο, ως αναλύθηκε, διακρίνει τα αιτήματα ανάμεσα σε αυτά που αφορούν την άρση για λόγους εθνικής ασφάλειας και αυτή για διακρίβωση σειράς αδικημάτων, κυρίως κακουρημάτων και μεγάλης επικινδυνότητας, περιοριστικά αναφερόμενων στο νόμο. Η διαδικασία τους διακρίνεται ως προς **το αποφασίζον όργανο, ως προς το περιεχόμενο, αλλά και την μέγιστη διάρκεια ισχύος της απόφασης**, ήτοι σε περιπτώσεις εθνικής ασφάλειας, η αυστηρότητα της διαδικασίας κάμπτεται για την διασφάλιση και την προστασία της εθνικής ακεραιότητας.

Με το προϊσχύσαν νομοθετικό πλαίσιο, μόνο δημόσια αρχή, δηλαδή δικαστική-πολιτική-στρατιωτική και αστυνομική, υποβάλλει το αίτημα άρσης απορρήτου για λόγους εθνικής ασφάλειας και το αποφασίζον όργανο είναι ο Εισαγγελέας Εφετών του τόπου όπου θα επιβληθεί το μέτρο ή της αιτούσας αρχής, εκτός αν η ίδια η Αρχή διαθέτει Εισαγγελικό Λειτουργό επιφορτισμένο με αυτά τα καθήκοντα, προτάσσοντας την οικονομία και την ταχύτητα της διαδικασίας. Από την άλλη πλευρά, στην περίπτωση άρσης για τη διακρίβωση

---

¹⁴ Ενώ, και στο ν. 792/71 επιβαλλόταν η ύπαρξη δικαιολογίας

των απαριθμούμενων στο νόμο αδικημάτων, η απόφαση λαμβάνεται από δικαστικό συμβούλιο, το οποίο διαθέτει σαφώς υψηλότερα εχέγγυα αξιοπιστίας σε σχέση με την μονοπρόσωπη Εισαγγελική Αρχή.

Επιπλέον, η διάταξη της άρσης για λόγους εθνικής ασφάλειας δεν είναι απαραίτητο να περιλαμβάνει τα ονόματα των πληττόμενων υποκειμένων, αλλά και ούτε συναφή αιτιολογία. Έτσι, η άρση γίνεται σε βάρος όχι ατομικά ορισμένων φυσικών προσώπων, αλλά σε σύνολο ατόμων στο γεωγραφικό εύρος μιας περιοχής.¹⁵

Τέλος, έτερο στοιχείο διαφοροποίησης, ως ίσχυε με το ν. 2225/1994, μεταξύ των διατάξεων αποτελεί η παράταση ισχύος του μέτρου. Αρχική διάρκεια του μέτρου είναι δύο μήνες και για την διακρίβωση αδικημάτων μπορεί να παραταθεί, αλλά όχι να υπερβεί τους δέκα μήνες, ενώ το ανώτατο αυτό χρονικό όριο δεν ισχύει για λόγους εθνικής ασφάλειας και μπορεί να παρατείνεται επ' αόριστον. Μάλιστα για το ζήτημα αυτό της άνευ χρονικού ορίου παράτασης των άρσεων, το ΕΔΔΑ διακρίνει παγίως ασυμβατότητα σε σχέση με τα οριζόμενα στο άρθρο 8 της ΕΣΔΑ.

Στο νέο νόμο 5002/2022, επιπρόσθετα, ρητά καταργείται η αρμοδιότητα της ΑΔΑΕ¹⁶ να γνωστοποιεί οτιδήποτε, μετά την λήξη του μέτρου άρσης απορρήτου μόνο για λόγους εθνικής ασφάλειας, συμπεριλαμβανόμενες και άρσεις που είχαν γίνει στο παρελθόν. Η ελληνική έννομη τάξη έκρινε αναγκαία την κατάργηση του δικαιώματος πρόσβασης σε πληροφορίες για την άρση για λόγους εθνικής ασφάλειας, και το θιγόμενο υποκείμενο δεν έχει καν τη δυνατότητα υποβολής ερωτήματος προς την αρμόδια Αρχή.

Βέβαια, από την άλλη πλευρά, διακρίνονται οι κοινές εγγυήσεις και στις δύο διαδικασίες άρσης του απορρήτου της επικοινωνίας. Ειδικότερα, μετά την λήξη της διάρκειας του μέτρου ή το πέρας του ανώτατου χρονικού ορίου της άρσης, αυτή παύει αυτοδικαίως. Η άρση μπορεί να παύσει και πριν την πάροδο της διάρκειας αυτής, εάν το κρίνει το όργανο που την επέβαλε πως ο σκοπός της εκπληρώθηκε ή πως έπαυσαν οι λόγοι επιβολής του μέτρου. Επίσης, εάν δεν διακυβεύεται ο σκοπός του μέτρου είναι δυνατή η γνωστοποίηση της επιβολής της άρσης στα θιγόμενα υποκείμενα. Τα στοιχεία που προέκυψαν από την άρση απαγορεύεται να ληφθούν υπόψιν σε άλλη δίκη (πολιτική, ποινική, διοικητική, πειθαρχική)

---

¹⁵ Συνεπώς, αποτελεί μια διευρυμένη διαδικασία άρσης, γνωστή με τον όρο «μαζική ή χωρική άρση». Οράτε Μάνεσης και Μανιτάκης, *Τρομοκρατία και Δικαιώματα*, (2004): η αφαίρεσις της ελευθερίας από ωρισμένους να μη δημιουργή κινδύνους δια παντός.

¹⁶ Αρχή Διασφάλισης Απορρήτου Επικοινωνιών

για σκοπό διαφορετικό από τον σαφώς οριοθετημένο. Κατ' εξαίρεση, η Αρχή που εξέδωσε την διάταξη μπορεί να επιτρέψει τη χρήση τους, είτε για την διακρίβωση άλλου ιδιαίτερα σοβαρού εγκλήματος, είτε για την υπεράσπιση κατηγορουμένου για πλημμέλημα ή κακούργημα. Τέλος, κορυφαία κοινή εγγύηση και των δύο διαδικασιών αποτελεί η δημιουργία της Ανεξάρτητης Αρχής.

Ειδικότερα, στο νέο νόμο 5002/2022, τα μοναδικά όργανα που υποβάλλουν αίτημα άρσης του απορρήτου για λόγους εθνικής ασφάλειας είναι η Εθνική υπηρεσία Πληροφοριών (Ε.Υ.Π.) και η Διεύθυνση Αντιμετώπισης Ειδικών Εγκλημάτων Βίας της Ελληνικής Αστυνομίας (Δ.Α.Ε.Ε.Β.), πάλι στον αρμόδιο Εισαγγελέα. Ακόμη, το αίτημα ο νέος νόμος απαιτεί δικαιολόγηση, καθώς σε αυτό αναφέρονται οι λόγοι κινδύνου της εθνικής ασφάλειας, της αναγκαιότητας της άρσης του απορρήτου για την αντιμετώπιση του κινδύνου, τα μέσα επικοινωνίας, το αντικείμενο της άρσης, η εδαφική έκταση και η χρονική διάρκεια (διαφορετικά από τον προϊσχύσαντα ν. 2225/1994). Ο αρμόδιος Εισαγγελέας αποφασίζει εντός 24 ωρών και η σχετική διάταξη υποβάλλεται για έγκριση σε δεύτερο εισαγγελέα. Οι αντίστοιχοι φάκελοι με το υλικό τεκμηρίωσης της άρσης καταστρέφονται μετά την πάροδο δέκα ετών από την παύση της εισαγγελικής διάταξης και εφόσον συντρέχουν οι προϋποθέσεις του νόμου. Επίσης, τονίζουμε πως με το νέο νόμο επανήλθε!!! Η δυνατότητα ενημέρωσης του παρακολουθούμενου για λόγους εθνικής ασφάλειας, θέτοντας δύο φραγμούς, ήτοι την πάροδο τριετίας και η αφαίρεση της σχετικής αρμοδιότητας της Α.Δ.Α.Ε. και η ανάθεσή της σε τριμελή επιτροπή, απαρτιζόμενη από δύο εισαγγελείς και τον πρόεδρο της Α.Δ.Α.Ε. Πάντως, και ο νέος νόμος καθιερώνει μια ευρύτατη έννοια του λόγου εθνικής ασφάλειας και είναι ακόμη αμφίβολο πόσο ανταποκρίνεται ο τελευταίος στις εγγυήσεις της περί εθνικής ασφάλειας ρύθμισης του άρθρου 19 του Συντάγματός μας.

Επιλογικά, οι εγγυήσεις του κράτους δικαίου σχετικά με το προστατευόμενο απόρρητο υποχωρούν για λόγους εθνικής ασφάλειας. Μάλιστα η πλειονότητα των κατ' έτος διενεργούμενων άρσεων αφορούν την εθνική ασφάλεια. Ειδικότερα, σε σύνολο 16.641 αιτημάτων οι 13.751 αφορούσαν λόγους εθνικής ασφάλειας, βάσει της έκθεσης του έτους 2020 της ΑΔΑΕ. Σε σύνολο 13.982 αιτημάτων οι 11.680 αφορούσαν λόγους εθνικής ασφάλειας, βάσει της έκθεσης του έτους 2019 της ΑΔΑΕ. Σε σύνολο 14.513 αιτημάτων οι 11.113 αφορούσαν λόγους εθνικής ασφάλειας, βάσει της έκθεσης του έτους 2.018 της ΑΔΑΕ.

2.4 Η ΑΡΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΗΓΟΡΙΚΟΥ ΑΠΟΡΡΗΤΟΥ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΙΔΙΑΙΤΕΡΑ

ΣΟΒΑΡΑ ΑΔΙΚΗΜΑΤΑ

Ο νόμος 2225/1994 «Για την προστασία της ελευθερίας της ανταπόκρισης και επικοινωνίας» και ο νόμος 5002/2022 « Διαδικασία άρσης του απορρήτου των επικοινωνιών, κυβερνοασφάλεια και προστασία προσωπικών δεδομένων πολιτών» δεν εξαιρεί κανέναν από την δυνατότητα να αρθεί το απόρρητο των επικοινωνιών του. Συνεπώς, εντάσσεται στο εύρος εφαρμογής του και ο δικηγόρος τελικά, είτε εκτελεί καθήκοντα συνηγόρου σε συγκεκριμένη υπόθεση, είτε όχι. Ο νομοθέτης δεν συμπεριέλαβε κάποια προνομιακή ρύθμιση στον ως άνω νόμο υπέρ των δικηγόρων και για αυτό τον λόγο αναφέρονται ζητήματα ένεκα της επαφής και επικοινωνίας του δικηγόρου με υπόπτους και κατηγορούμενους, που για εκείνους έχει γίνει άρση του απορρήτου, εν αγνοία τους, ενώ για τον ίδιο δικηγόρο όχι. Ο δικηγόρος, ακόμη κι αν αυτός ο ίδιος είναι υπό παρακολούθηση, ίσως αναφέρεται σε εμπιστευτικές πληροφορίες τρίτων.

Το δικηγορικό απόρρητο προβλέπεται από την διάταξη του άρθρου 39 ν. 4194/2013 «Κώδικας περί Δικηγόρων» (τροποποιήθηκε με το νόμο 4842/2021 πλέον), σύμφωνα με το οποίο απαγορεύεται η διεξαγωγή κάθε έρευνας για αναζήτηση εγγράφων, άλλων στοιχείων ή ηλεκτρονικών μέσων αποθήκευσης των ως άνω, καθώς και η κατάσχεσή τους, για όσο χρονικό διάστημα βρίσκονται στην κατοχή του δικηγόρου για υπόθεση που χειρίζεται. Η διάταξη αυτή εναρμονίζεται με την θεσμική ιδιότητα του δικηγόρου και κατοχυρώνει την λειτουργική του ανεξαρτησία κατά την άσκηση των καθηκόντων του. Επίσης, το άρθρο 5 προβλέπει το δικαίωμα άρνησης αυτού, να καταθέσει ενόρκως, όταν καλείται από ανακριτή ή το δικαστήριο, για όσα του εμπιστεύθηκε ο εντολέας του και ανεξαρτήτως αν στο μεταξύ λύθηκε η εντολή σύμφωνα και με το άρθρο 212 Κ.Π.Δ. περί επαγγελματικού απορρήτου των μαρτύρων και περιλαμβάνονται στα πρόσωπα που αναφέρονται στο άρθρο 371 Π.Κ., ήτοι στοιχειοθετείται το αδίκημα του άρθρου 371 Π.Κ. για παραβίαση της αρχής της εχεμύθειας, καθίσταται άνευ νομικού ερείσματος η ευχέρεια των δικηγόρων να καταθέτουν ενόρκως κατά βούληση και υπό εξαιρετικές περιπτώσεις για περιστατικά που τους έχει εμπιστευθεί ο εντολέας τους.

Ειδικότερα, αν ο δικηγόρος είναι ο μοναδικός ερευνώμενος ως μοναδικός αυτουργός εγκληματικής πράξης, η οποία μάλιστα υπάγεται και στον κατάλογο των άρθρων 3 έως 4 του προϊσχύσαντος ν. 2225/1994 (πλέον αρ. 6 του ν. 5002/2022), το απόρρητο τότε αίρεται

δίχως κανένα πρόβλημα, ακολουθώντας την διαδικασία του ίδιου νόμου. Κατά την διάρκεια αυτής της παρακολούθησης, που ανώτατο όριο έχει τους δέκα μήνες είναι βέβαιο πως στις συνομιλίες θα υπάρχουν πολλοί μη σχετιζόμενοι με την έρευνα διάλογοι με εντολείς, μάρτυρες και συναδέλφους, που εμπεριέχουν και πολλές εμπιστευτικές πληροφορίες και γνώμες, οι λεγόμενες «λευκές συνομιλίες». Οι διωκτικές αρχές στις περιπτώσεις αυτές απλώς επιδιώκουν να αντλήσουν αποδείξεις σε βάρος του αρχικού υπόπτου μέσω των συνομιλιών του με τρίτους και τότε επιτρέπεται η παρακολούθηση, αλλά δεν επιτρέπεται η καταγραφή σε έγγραφο, ήτοι η απομαγνητοφώνηση και η καθ' οποιονδήποτε τρόπο περαιτέρω αξιοποίηση των υποκλαπεισών πληροφοριών. Η θέση τούτη συμβιβάζει τα δύο αντικρουόμενα συμφέροντα, την διακρίβωση εγκλημάτων και το δικαίωμα σε παροχή νομικών υπηρεσιών κατά τρόπο εχέμυθο. Έτσι, κατά το νόμο περί άρσης του απορρήτου απαγορεύεται η αποδεικτική χρήση του περιεχομένου επικοινωνίας ή ανταπόκρισης σε άλλη δίκη ή διοικητική διαδικασία για σκοπό διάφορο από εκείνον ένεκα του οποίου εκδόθηκε το σχετικό βούλευμα. Ωστόσο, το δεύτερο εδάφιο του ίδιου άρθρου προβλέπει την αποδεικτική χρήση του περιεχομένου επικοινωνίας μετά από άρση του απορρήτου για την διακρίβωση ιδιαίτερου σοβαρού κακουργήματος ή για την υπεράσπιση κατηγορούμενου για σοβαρού χαρακτήρα αδίκημα (καθώς πλέον δεν υφίστανται τα πταίσματα, αλλά έχουν τραπεί σε πλημμελήματα).

Συνεπώς, υπάρχει σύγκρουση του νόμου περί άρσης του απορρήτου της επικοινωνίας με την απαγόρευση καταγραφής σε έγγραφη μορφή των «λευκών συνομιλιών» του υπό παρακολούθηση δικηγόρου με τρίτους, αμέτοχους στο δικό του έγκλημα εντολείς του, καθώς δεν αποκλείεται τελικά η χρήση του υλικού και αυτών των αθώων συνομιλιών.

Περαιτέρω, το άρθρο 212 του Κ.Π.Δ. απαγορεύει στον δικηγόρο να καταθέσει στην προδικασία και στο ποινικό ακροατήριο όσα του κατέθεσε εμπιστευτικά εντολέας του, ακόμη κι αν ο τελευταίος συναινέσει ως προς αυτό. Έτσι, θα ήταν άτοπο να επιτρέπεται η αποδεικτική αξιοποίηση των υπό παρακολούθηση συνομιλιών δικηγόρου με εντολέα του, ο οποίος δεν βρίσκεται υπό παρακολούθηση. Ακόμη, το 232 Π.Κ. θέτει όρια στις υποχρεώσεις του δικηγόρου για τήρηση απορρήτου και αυτά αποτελούν το κριτήριο για αποδεικτική αξιοποίηση υποκλαπεισών συνομιλιών και εφόσον πάντοτε πρόκειται για ιδιαίτερος σοβαρό κακούργημα. Επιπλέον, βάσει του νόμου της άρση και σχετικά με το υλικό των λευκών συνομιλιών γίνεται κατανοητό πως «τα παραπάνω στοιχεία» πρέπει να είναι γνωστά, καθώς διαφορετικά είναι πρακτικά αδύνατο να αξιολογηθούν. Δηλαδή, αν δεν έχει

απομαγνητοφωνηθεί και καταγραφεί εγγράφως η επίμαχη συνομιλία του υπό παρακολούθηση δικηγόρου με τον αμέτοχο εντολέα του για άσχετο νομικό ζήτημα με το υπό παρακολούθηση, τότε δεν συντρέχουν οι προϋποθέσεις για την εφαρμογή του ν. 5002/2022. Έτσι, το ζήτημα λύεται εκ των πραγμάτων και δεν αποκλείεται η εφαρμογή του ν. 5002/2022, όταν στις «λευκές συνομιλίες» προκύπτει νέα ποινική ευθύνη του ιδίου δικηγόρου για νέα ιδιαίτερα σοβαρά κακούργημα.

Επιπροσθέτως, η αξιοποίηση των πληροφοριών μιας «λευκής συνομιλίας» περιλαμβάνει και τα εξωτερικά στοιχεία της υπό παρακολούθηση συνομιλίας, πχ. την διεύθυνση.

Έτσι, στον υπό παρακολούθηση δικηγόρο, αφενός εφαρμόζεται η νόμιμη διαδικασία άρσης του απορρήτου των επικοινωνιών προς διακρίβωση πιθανής ποινικής του ευθύνης για συγκεκριμένο αδίκημα, αφετέρου δεν επιτρέπεται να αξιοποιηθεί ό,τι προέκυψε από την παρακολούθηση και εμπίπτει στο πεδίο της νόμιμης επαγγελματικής του δραστηριότητας ως συνηγόρου. Άλλωστε και το άρθρο 8 της Ε.Σ.Δ.Α. ορίζει πως ο κάθε εθνικός νομοθέτης διευκρινίζει από ποιο όργανο και υπό ποιες προϋποθέσεις θα κάνει την διαλογή ανάμεσα σε συνδιαλέξεις του καθ' ου παρακολούθηση.

Από την άλλη πλευρά, αν ο υπό έρευνα δικηγόρος θεωρείται πως δεν είναι μόνος, αλλά η εγκληματική του δράση περιλαμβάνει και άλλα πρόσωπα, ως συμμετόχους;

Ο κανόνας σαφώς διαφοροποιείται, ήτοι ναι μεν επιτρέπεται η παρακολούθηση του δικηγόρου, αλλά από το σύνολο των «λευκών συνομιλιών» αξιοποιούνται αυτές που γίνονται μεταξύ αυτού και των συμμετόχων (συνεργών, συναυτουργών κλπ.), ανεξάρτητα του περιεχομένου τους. Σε αυτήν την περίπτωση η εμμονή στην απόλυτη προστασία του δικηγορικού απορρήτου δεν εξυπηρετεί την κοινωνική λειτουργία του επαγγέλματος, αλλά την εγκληματική δράση των συμμετόχων και κείται εκτός της προστασίας του επαγγελματικού απορρήτου.

Μέχρι στιγμής, το συγκεκριμένο πρόσωπο κατά του οποίου στράφηκε η άρση του απορρήτου της επικοινωνίας ήταν δικηγόρος. Ακολουθεί η περίπτωση κατά την οποία η έρευνα εκκινεί σε βάρος άλλου προσώπου και ακολούθως τα τελευταία επικοινωνούν με τον δικηγόρο, που δεν είναι υπό έρευνα. Στην ανάλυση **του άρθρου 4 του ν. 2225/1994**, χρησιμοποιείται η φράση «...που έχουν σχέση με την υπόθεση που ερευνάται...ή προκύπτει ότι λαμβάνουν ή μεταφέρουν συγκεκριμένα μηνύματα που αφορούν ή προέρχονται από τον κατηγορούμενο ή χρησιμοποιούνται ως σύνδεσμοί του...» και πλέον του άρθρου 6 του ν.

5002/2022 «Η άρση του απορρήτου μπορεί να επιβληθεί υπό τους όρους της παρ. 3 του παρόντος και κατά τρίτου αμέτοχου στο έγκλημα προσώπου, εφόσον συντρέχουν οι προϋποθέσεις της παρ. 4 του άρθρου 254 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας (ν. 4620/2019, Α' 96)», ώστε περιγράφεται η σχέση μεταξύ πλείονων προσώπων, κατά των οποίων είναι δυνατή η αίτηση άρσης του απορρήτου των επικοινωνιών τους. Ο δικηγόρος και οι συνεργάτες του προφανώς και υπάγονται στο γράμμα του νόμου και αυτονόητα μεταφέρουν μηνύματα από τον κατηγορούμενο και αποτελούν σύνδεσμο, τόσο με τους οικείους του, όσο και με τις δικαστικές αρχές – οπότε αρχικά φαίνεται πως πάντα είναι επιτρεπτή η άρση να στρέφεται εναντίον τους, ιδίως όταν ο κατηγορούμενος ή ύποπτος έχει δηλώσει σε κάποιο στάδιο πως τον υπερασπίζεται ο συγκεκριμένος συνήγορος. Βέβαια, αναζητώντας τον αληθινό σκοπό του γράμματος του νόμου και με τελεολογική ερμηνεία της διάταξης, συστέλλεται το ευρύ περιεχόμενό της και σαφώς εξαιρούνται οι δικηγόροι από τα πρόσωπα που εξαρχής επιτρέπεται η αίτηση άρσης του απορρήτου να στραφεί και εναντίον τους, καθώς σε κάθε άλλη περίπτωση δεν μπορούν να εκτελέσουν το καθήκον τους, που παράλληλα συνιστά και προσβολή του δικαιώματος του κατηγορούμενου σε υπεράσπιση με συνήγορο.

Επίσης, με την λέξη «συγκεκριμένα μηνύματα» ο νομοθέτης προσθέτει νοηματικά πως πρέπει να υπάρχουν όντως μηνύματα για μεταφορά, το περιεχόμενο των οποίων μένει απροσδιόριστο και επιτρέπει την υπαγωγή σε αυτά κάθε επικοινωνίας, ακόμη και εκείνης με νομικό περιεχόμενο. Μια τέτοια συσταλτική ερμηνεία, σε κάθε περίπτωση είναι απορριπτέα ως προς τους δικηγόρους και ο νομοθέτης εννοεί πως επιτρέπεται η μεταφορά μηνυμάτων μεταξύ των κατηγορούμενων και των δικηγόρων τους, εφόσον τα τελευταία δεν συνδέονται αιτιοκρατικά με τον σχεδιασμό ή την απόπειρα ή την διαφυγή του δράστη ή την απόκρυψη των συμμετόχων ή του εγκληματικού προϊόντος της υπό διερεύνηση υπόθεσης.

Συνεπώς, ο δικηγόρος όσο παραμένει νομικός σύμβουλος, η επικοινωνία του δεν υπάγεται σε εκείνη του «συνδέσμου» και το απόρρητό της προστατεύεται. Επιπλέον, ο νομοθέτης γνωρίζοντας τις συνταγματικές αντιρρήσεις για την παραβίαση του απορρήτου της επικοινωνίας, αλλά και ειδικότερα εκείνης που αφορά τον εντολέα με τον δικηγόρο του, έχει θέσει τέτοιες προϋποθέσεις για την ορθή αντιμετώπιση του προβλήματος, ήτοι εξαρχής η αίτηση για την άρση του απορρήτου προϋποθέτει πως η διερεύνηση της υπόθεσης είναι αδύνατη ή ουσιωδώς δυσχερής χωρίς αυτήν, και επιπλέον να συντρέχουν συγκεκριμένα περιστατικά, που πριν την άρση του απορρήτου να επιτρέπουν τη βάσιμη υποψία ότι κάποιο πρόσωπο, στην προκειμένη ο δικηγόρος, λειτουργεί ως σύνδεσμος του κατηγορούμενου με

τρίτα πρόσωπα. Αν δεν υπάρχουν από πριν καθόλου στοιχεία ότι ο δικηγόρος λειτουργεί εκτός των ορίων του λειτουργήματός του, τότε ορθότερο κρίνεται ότι απολύτως απαγορεύεται η άρση του απορρήτου της επικοινωνίας του με τον εντολέα του και πελάτη του.

Ο όρος *σχέση με την υπόθεση* είναι εξαιρετικά αόριστος, γιατί ο δικηγόρος ποτέ δεν έχει σχέση με το υπό διερεύνηση πρόσωπο και κατά του οποίου στρέφεται η άρση του απορρήτου, εκτός αν είναι συμμετέχων σε αυτήν κατά αρ. **45 Π.Κ.** Ο νόμος δεν προσδιορίζει αν ο καθ' ου η άρση του απορρήτου των επικοινωνιών είναι αυτουργός ή συμμετέχων, ενώ θα ήταν παράλογο ο νομοθέτης να επιθυμεί μόνο τον εντοπισμό του φυσικού αυτουργού και όχι των συμμετόχων του. Όριο που εντοπίζεται κυρίως στην έννοια της απόπειρας, οπότε η άρση του απορρήτου επιτρέπεται να στραφεί και κατά του πιθανού συμμετόχου, τουλάχιστον μέχρι εκείνος να αρνηθεί τη συμμετοχή του στο εν λόγω έγκλημα, διότι ομοίως δε δικαιολογείται να μην επιθυμεί ο νομοθέτης την διακρίβωση κακουργημάτων που είναι στο στάδιο απόπειρας.

Κατόπιν τούτων, είναι επιτρεπτή η άρση του απορρήτου των επικοινωνιών σε βάρος οποιουδήποτε φυσικού προσώπου που ερευνάται για έγκλημα του καταλόγου του ν. 5002/2022. Προβληματισμό προκαλεί το εύρος της άρσης και αν αυτή αφορά και εμπιστευτικές συνομιλίες του καθ' ου με τον δικηγόρο του πριν ή μετά την ανάθεση της εντολής προς αυτόν. Όπως προειπώθηκε, με τη γραμματική ερμηνεία των επίμαχων διατάξεων και νόμου και μη διακρίνοντας, σε κάθε επικοινωνία φαίνεται να επιτρέπεται η άρση. Ωστόσο, δικαιοπολιτικά έχει γίνει δεκτό ότι στην ποινική διαδικασία συμπλέκονται δύο αντίθετα συμφέροντα, από την μία η αναζήτηση της αλήθειας, και από την άλλη η ύπαρξη θυλάκων απαραβίαστης εμπιστοσύνης. Άλλωστε, είναι πανανθρώπινη ανάγκη η εμπιστευση των πιο μύχιων σκέψεων και συναισθημάτων μας και η λήψη συμβουλής με συναίσθηση απόλυτης εχεμύθειας και ιδίως όταν διακυβεύεται η ίδια η ελευθερία μας, ενώ ίσης αξίας είναι η επιβολή της δικαιοσύνης.

Επιλογικά, η άρση του απορρήτου δεν φτάνει έως την κατάλυση του δικηγορικού απορρήτου, όπως εξάλλου ορίζει εμμέσως και **το αρ. 212 Κ.Π.Δ.** Οι νομικής φύσης συνομιλίες με τον δικηγόρο δεν επιτρέπεται να καταγραφούν και ούτε να αξιοποιηθούν σε βάρος του.

Τέλος, σε σχέση με τις ειδικές ανακριτικές πράξεις, κυρίως αυτής της καταγραφής δραστηριότητας ή άλλων γεγονότων με συσκευές ήχου ή εικόνας ή με άλλα τεχνικά μέσα εκτός κατοικίας, αναφέρεται πως η διαπροσωπική εντός του δικηγορικού γραφείου

επικοινωνία του εντολέα με τον δικηγόρο του αποτελεί τη στενότερη δυνατή επαφή μεταξύ τους και καλύπτεται από την ανωτέρω ειδικότερη διάταξη περί καταγραφής εκτός κατοικίας. Έτσι, πρώτα θα ελεγχθεί αν το δικηγορικό γραφείο εντάσσεται στην έννοια της κατοικίας και ακολούθως αν οι μεταξύ τους συνομιλίες είναι λευκές, για να κριθεί αν θα αρθεί το απόρρητο και να επιτραπεί η επίμαχη καταγραφή με συσκευή εικόνας, ήχου ή και των δύο.

Οι πιθανές περιπτώσεις που αφορούν το δικηγορικό απόρρητο αφορά άτομο που επισκέπτεται δικηγόρο για λήψη νομικής συμβουλής και είναι η καταγραφή (ήχου ή εικόνας) που γίνεται εντός της κατοικίας του εντολέα ή του δικηγόρου, η καταγραφή γίνεται εκτός δικηγορικού γραφείου σε δημόσιο χώρο ή εντός του δικηγορικού γραφείου. Αρχικά, η καταγραφή εντός της κατοικίας απαγορεύεται και κατοικία ορίζεται ως ο χώρος, στεγασμένος ή όχι, που δεν είναι ελεύθερα προσιτός σε οποιονδήποτε, στον οποίο διαμένει κάποιος, έστω και προσωρινά, ακόμη κι αν δεν είναι νόμιμος κάτοχος.¹⁷ Το άτομο, συνεπώς, μπορεί να είναι υπό παρακολούθηση ως την είσοδό του σε δικηγορικό γραφείο, και σε δημόσιο χώρο ό,τι αποτελεί νομική συμβουλή δεν επιτρέπεται να καταγραφεί. Μάλιστα, ad hoc έχει κριθεί με την ΕΔΔΑ (1992, *Niemietz κατά Γερμανίας*) πως στην έννοια της κατοικίας ανήκει και η επαγγελματική κατοικία, ήτοι το δικηγορικό γραφείο και οι διωκτικές αρχές θα πρέπει να αρκестούν για την συμπλήρωση του αποδεικτικού υλικού σε άλλες ειδικές ανακριτικές πράξεις.

---

¹⁷ ΠΔ 141/1991 άρθρο 100 παρ. 3 εδ. Α'

2.7 Η ΑΡΣΗ ΤΟΥ ΑΠΟΡΡΗΤΟΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΔΙΑΚΡΙΒΩΣΗ ΙΔΙΑΙΤΕΡΑ ΣΟΒΑΡΩΝ

ΑΔΙΚΗΜΑΤΩΝ & ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ

Σε αυτήν την ενότητα θα γίνει μια ενδεικτική αναφορά σε διάφορα ζητήματα σχετικά με την άρση του απορρήτου των επικοινωνιών για την διακρίβωση ιδιαίτερα σοβαρών αδικημάτων, όπως έχει απασχολήσει τη νομολογία στο πέρασμα των ετών. Βέβαια, καθόλη την παρούσα εργασία έχουν γίνει αναφορές στη νομολογιακή εξέλιξη. Ειδικότερα,

στην Ε.Δ.Δ.Α. το τηλεπικοινωνιακό απόρρητο αποτελεί διάσταση της ιδιωτικότητας. Ήδη, από το 1978 επέδειξε μεγάλη αυτοσυγκράτηση ως προς το εύρος του ελέγχου των μέτρων επιτήρησης, αποσκοπώντας κυρίως στην αποτροπή των εγκληματικών πράξεων. Το Δικαστήριο αναφέρει ως προς την αποδοχή των αποκλίσεων από την απόλυτη προστασία του δικαιώματος στην ελεύθερη και απόρρητη επικοινωνία. Πιο συγκεκριμένα, το Δικαστήριο συνδέει τη νομιμότητα των μέτρων επιτήρησης με την εξελισσόμενη τεχνολογία και με την διασπορά της τρομοκρατίας στην Ε.Ε., τα διάφορα μέτρα επιτήρησης αντιμετωπίζονται ως μορφή άμυνας της δημοκρατικής κοινωνίας, για την υπόσταση και την εύρυθμη λειτουργία της. Όλα αυτά αναφέρονται και σε αποφάσεις, ήτοι *Klass and others v. Germany*, *Al Nashif v. Bulgaria* κλπ. Έτσι, σταθμίζεται η αναλογικότητα του μέτρου και η προστασία των δικαιωμάτων, ήτοι ο περιορισμός να ερείδεται σε κανόνες δικαίου, να υπάρχει ποιότητα του κανονιστικού πλαισίου, όπως προσβασιμότητα και προβλεψιμότητα, τη φύση της παραβατικής συμπεριφοράς, τις εύλογες υπόνοιες, την ορισμένη διάρκεια του μέτρου, την εποπτεία της διαδικασίας από ανεξάρτητο όργανο, τον προσδιορισμό του κύκλου των πληττόμενων προσώπων κλπ. Επιπροσθέτως, το Ε.Δ.Δ.Α. περιλαμβάνει την υποχρέωση ενημέρωσης του υποκειμένου σε βάρος του οποίου έχει διαταχθεί το μέτρο άρσης του απορρήτου και υπό την προϋπόθεση πως δεν υπονομεύεται ο σκοπός της άρσης.¹⁸

Κάπως έτσι, στο μακρινό 1978, το ΕΔΔΑ με την υπόθεση *Klass and others v. Germany*, διεύρυνε τον κύκλο των αμερόληπτων οργάνων και είχε αναφέρει πως «η έλλειψη δικαστικού ελέγχου δεν αποτελεί από μόνη της απόδειξη για υπέρβαση του αναγκαίου αποδεικτικού μέτρου σε μια δημοκρατική κοινωνία». Οι σχετικές κοινοβουλευτικές επιτροπές, που είναι επαρκώς αυτονομημένες σε σχέση με τα όργανα που διεξάγουν την έρευνα, διαθέτουν ευρύ πεδίο δραστηριοτήτων και ικανοποιητικά μέσα για την άσκηση

---

¹⁸ Οράτε άρθρα 8 και 13 Ε.Σ.Δ.Α., υπόθεση *Szabo and Vissy v. Hungary*

αποτελεσματικού και διαρκούς ελέγχου. Επίσης, στην υπόθεση *Ζαχάρωφ* αποδομήθηκε περί το 2015 το σύστημα άρσης του απορρήτου των ρωσικών υπηρεσιών πληροφοριών (παραβίαση του άρθρου 8 της ΕΣΔΑ).

Στις άρσεις του απορρήτου το ΕΔΔΑ έκρινε πως ο κοινοβουλευτικός έλεγχος δεν συνιστά αδιαμφισβήτητο εργαλείο για την εκ των προτέρων διακρίβωση της νομιμότητας τους, καθώς αξιώνει συγκεκριμένα διαδικαστικά προαπαιτούμενα για τον εγγυητικό ρόλο των κοινοβουλευτικών μηχανισμών (πχ. *Iordachi and others v. Moldova*). Τέλος, ζήτημα ανακύπτει με τις κανονιστικές προβλέψεις, καθώς επικρατεί μεγάλος όγκος αποφάσεων άρσης για λόγους εθνικής ασφάλειας σε σχέση με την διακρίβωση εγκλημάτων. Επίσης, ο ρόλος της ανεξάρτητης αρχής αμφισβητείτο ένεκα ελλιπών στατιστικών δεδομένων και χωρίς ποιοτική επεξεργασία και κριτική αποτίμηση του έργου της. Έτσι, υπάρχει αδυναμία αποτίμησης του μέτρου της άρσης από την άποψη αναγκαιότητας, αναλογικότητας και προσφορότητας. Για παράδειγμα, το έτος 2017 η ΑΔΑΕ επιχείρησε τρεις ελέγχους στην Εθνική Υπηρεσία Πληροφοριών, στην Διεύθυνση αντιμετώπισης Ειδικών Εγκλημάτων Βίας και στην Διεύθυνση Ανάλυσης και Διαχείρισης Πληροφοριών, αντίστοιχα με σκοπό τον έλεγχο εφαρμογής των πολιτικών ασφαλείας κατά τη χρήση του εξοπλισμού άρσης.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η απόφαση του Τριμελούς Εφετείου Θεσσαλονίκης υπ' αριθμ. 204/2013, κατά την οποία καταδικάστηκε δημοσιογράφος, που πραγματοποίησε μαγνητοφώνηση διαλόγου της με υπάλληλο του Υποθηκοφυλακείου Θεσσαλονίκης και στη συνέχεια το δημοσιοποίησε. Μάλιστα, πραγματοποίησε τη μαγνητοφώνηση, ενώ ο διάλογος δεν ήταν δημόσιος και χωρίς τη σύμφωνη γνώμη του υπαλλήλου. Εκείνη υποστήριξε πως αυτό αποτελούσε μέρος της δουλειάς της και έγινε με σκοπό την αποκάλυψη χρηματισμού στο εν λόγω υποθηκοφυλακείο. Αυτά δεν έγιναν δεκτά φυσικά από το Δικαστήριο, καθώς ο τρόπος της και οι μέθοδοί της ήταν κρυφοί και αδιαφανείς και προκλήθηκε βλάβη στον υποθηκοφύλακα, παραβιάζοντας την ελευθερία της επικοινωνίας του. Συνεπώς, κρίθηκε ένοχη κατηγορούμενη και της επιβλήθηκε ποινή φυλάκισης.

Επίσης, σχετικά με την άρση απορρήτου για την αποκάλυψη πολύ σοβαρού εγκλήματος, τον Ιούλιο του 2017 πραγματοποιήθηκε στη χώρα μας σύλληψη ενός ατόμου για διακίνηση υλικού παιδικής πορνογραφίας μέσω διαδικτύου και για τον οποίο σχηματίστηκε δικογραφία τακτικής διαδικασίας. Σε συνεργασία με τις αμερικανικές αρχές προέκυψαν σημάδια χρήστη που απέκτησε πρόσβαση στο διαδίκτυο και μέσα από συνομιλίες με διάφορους χρήστες αναζητούσε υλικό παιδικής πορνογραφίας. Έτσι, η

Εισαγγελία Πρωτοδικών Αθήνας εξέδωσε βούλευμα για άρση του απορρήτου των επικοινωνιών. Μετά από έρευνες στην οικία του και της κατάσχεσης φορητού του ηλεκτρονικού υπολογιστή και τάμπλετ, επιβεβαιώθηκε πως αυτός ήταν ο δράστης. Η δικογραφία υποβλήθηκε στην εισαγγελία και τα ηλεκτρονικά πειστήρια που κατασχέθηκαν, οδηγήθηκαν στη Διεύθυνση των εγκληματολογικών ερευνών. Ένα τόσο σοβαρό αδίκημα δικαιολογεί την αυτεπάγγελτη δράση των αρχών και την πραγματοποίηση των απαραίτητων ενεργειών για την άρση του απορρήτου των επικοινωνιών.

Με την υπ' αριθμ. 152/2020 απόφαση του Πλημμελειοδικείου Μυτιλήνης, για υπόθεση που αφορούσε απόπειρα ανθρωποκτονίας, προέκυψε η απόλυτη ακυρότητα της αξιοποίησης αποδεικτικού υλικού συλλέγοντος κατόπιν άρσεως του απορρήτου των τηλεπικοινωνιών για πράξη με περιλαμβανόμενη στο άρθρο 4 του ν. 2225/1994. Επίσης, σχολιάζεται πως ιδιαίτερα σοβαρά εγκλήματα θεωρούνται τα κακουργήματα που αναφέρονται περιοριστικώς στο ως άνω άρθρο. Το συλλεχθέν αποδεικτικό υλικό δυνάμει της άρσης του απορρήτου απαγορεύεται να αξιοποιηθεί για την κήρυξη της ενοχής του κατηγορούμενου στο πλαίσιο άλλης ποινικής δίκης ή για διαφορετικό σκοπό από τον καθορισμένο στην διάταξη της άρσης, ειδάλλως ιδρύεται απόλυτη ακυρότητα της διαδικασίας (οράτε 171 Κ.Π.Δ.) λόγω παραβίασης υπερασπιστικών δικαιωμάτων του κατηγορούμενου και του δικαιώματος σε δίκαιη δίκη. Τέλος, κρίθηκε πως δεν επιτρέπεται για το αδίκημα της υπόθαλψης του εγκληματία, η χρήση των απομαγνητοφωνημένων τηλεφωνικώς συνδιαλέξεων που είχαν καταγραφεί κατόπιν άρσης για την διακρίβωση της δράσης εγκληματικής οργάνωσης δραστηριοποιούμενης στην εισαγωγή, μεταφορά και διάθεση ναρκωτικών στη Λήμνο, καθώς το εν λόγω αδίκημα δεν περιλαμβάνεται στο άρθρο 4 του ν. 2225/1994 και αποτελεί απόλυτη ακυρότητα η χρήση του, καθώς δεν συνέτρεχαν οι προϋποθέσεις της κατ' εξαίρεσίν χρησιμοποίησής του.

Αξίζει να αναφερθεί το υπ' αριθμ. 747/2012 βούλευμα του Συμβουλίου Εφετών Θεσσαλονίκης, κατά το οποίο κρίθηκε πως η προσκόμιση δια απολογητικού υπομνήματος απομαγνητοφωνημένης ιδιωτικής συνομιλίας ανάμεσα σε κατηγορούμενους και της εγκαλούσας κατά τη διάρκεια της προκαταρκτικής εξέτασης και της ανάκρισης, που διεξαγόταν σε βάρος των νυν κατηγορούμενων, για την απόδειξη της αθωότητας τους και της τέλεσης αξιόποινων πράξεων σε βάρος της παρουσίας τους από την νυν εγκαλούσα συνιστά αξιόποινη πράξη του άρθρου 370 ΠΚ. Αυτό καθώς η επικαλούμενη ανάγκη απόκτησης αποδεικτικού μέσου και χρήσης αυτού για την απόκρουση του κινδύνου

απώλειας των χρημάτων τους και της προστασίας της υπόληψης του ενός από τους κατηγορούμενους από το συκοφαντικό χαρακτηρισμό του τοκογλύφου, δεν συντρέχει η προϋπόθεση της σημαντικής δυσαναλογίας ως προς το είδος και τη σπουδαιότητα ανάμεσα στην βλάβη στην εγκαλούσα με την προσβολή του δικαιώματος της ελεύθερης επικοινωνίας της και της βλάβης των κατηγορουμένων.

Επιπρόσθετα, η υπ' αριθμ. 396/2017 απόφαση τριμελούς Πλημμελειοδικείου Φλώρινας, δέχθηκε πως η συνταγματική προστασία του απορρήτου περιορίζεται χρονικά στο στάδιο πραγματοποίησης της επικοινωνίας, ενώ από το χρονικό σημείο λήξης αυτής, το μήνυμα και τα εξωτερικά στοιχεία του μηνύματος εμπίπτουν στη συνταγματική προστασία της ιδιωτικής ζωής και των προσωπικών δεδομένων, ήτοι στα άρθρα 9 και 9^Α του Συντάγματος. Συνεπώς, η φωτογράφιση από την κατηγορούμενη μηνυμάτων και κλήσεων του κινητού του συζύγου της, που είχε συνάψει εξωσυζυγική σχέση, αποτελεί προσβολή ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων. Η κατηγορούμενη μπορούσε να προασπίσει τα δικαιώματά της και με ηπιότερα μέσα τηρουμένης της αρχής της αναλογικότητας.

Σχετικά με την άρση του απορρήτου και το δικηγορικό απόρρητο, έχει απασχολήσει παρεμπιπτόντως την ελληνική νομολογία μια υπόθεση αγωγής κακοδικίας σε βάρος Εισαγγελέα Εφετών. Ειδικότερα, ο ανωτέρω εξέδωσε δυνάμει των άρθρων 6 παρ. 1 του ν. 2713/1999 και του 5 Ν. 2225/1994, ήτοι σχετικά με την διάταξη άρσης του απορρήτου των επικοινωνιών τριών δημόσιων λειτουργών, ενός δικηγόρου και δύο δικαστικών επιμελητών, υπόπτων για από κοινού απόπειρα πλημμεληματικής εκβίασης και του Προέδρου και των μελών του Συμβουλίου Εφετών που επικύρωσαν με βούλευμα την διάταξη. Έτσι, το Ειδικό Δικαστήριο Αγωγών Κακοδικίας με την υπ' αριθμ. 1/2011 απόφαση έκρινε ομόφωνα ως προς την ερμηνεία των άρθρων 4-5 ν. 2225/1994 και 49 ΝΔ 3026/1954 πως «η εφαρμογή των ειδικών διατάξεων του ν. 2713/1999 δεν μπορεί να θεωρηθεί κατ' αντικειμενικώς υποστηρίξιμη άποψη, ότι κωλύουν διατάξεις που καθιερώνουν επαγγελματικό απόρρητο, όπως αυτές των άρθρων 49 και 50 του Κώδικα Δικηγόρων.» Η ανωτέρω κρίσιμη σκέψη του δικαστηρίου επιβεβαιώνει πως είναι καταρχήν επιτρεπτή η άρση του απορρήτου των επικοινωνιών του δικηγόρου, που ελέγχεται ως ύποπτος ενεργειών που εκφεύγουν του δικηγορικού λειτουργήματος. Εδώ γίνεται μια επισήμανση, καθώς κρίθηκε πως αφορά όλες ανεξαιρέτως τις συνομιλίες του δικηγόρου. Μολονότι, στερείτο συγκεκριμένης θεωρητικής προσέγγισης, τονίζεται πως σύμφωνα με τα πραγματικά δικονομικά δεδομένα της υπό κρίσης υπόθεσης, το ζήτημα ήταν εξαρχής λυμένο, καθώς στο έγγραφο της Υποδιεύθυνσης Εσωτερικών Υποθέσεων και στην

διάταξη του εναγόμενου Εισαγγελέα Εφετών είχαν επακριβώς και αναλυτικώς διευκρινιστεί και προσδιοριστεί οι συνομιλίες που επιτρεπόταν να καταγράφονται, ήτοι τηλεφωνικές συνδιαλέξεις από το τηλέφωνο του μηνυτή προς τον δικηγόρο και τους δύο δικαστικούς επιμελητές, καθώς και το αντίστροφο.

Το υπ' αριθμ. 1953/2002 Βούλευμα του Συμβουλίου Εφετών Αθηνών, που αφορούσε την υπόθεση άρσης απορρήτου προσώπων που σχετιζόνταν με την τρομοκρατική οργάνωση «17 Νοέμβρη», η άρση ορίστηκε στους τρεις πρώτους μήνες χωρίς αναφορά στο άρθρο 5 του ν.2225/1994 και δεν έγινε κατανοητό αν υπήρξε συνειδητή επιλογή υπέρ του άρθρου 253^Α Κ.Π.Δ. Η θεωρία πάντως αντιμετώπισε το ζήτημα ως συρροή δικονομικών διατάξεων, προκρίνοντας πως οι διατάξεις του ν. 2225/1994 δεν έρχονται σε αντίθεση με το 252^Α ΚΠΔ. Έτσι, η άρση γίνεται για ένα δίμηνο κατά τις προβλέψεις του άρθρου 5 του ν. 2225/1994. Πλέον το όλο ζήτημα έχει λυθεί νομοθετικά, καθώς με το ν. 3115/27.2.2003 έχει ήδη προστεθεί στον κατάλογο των εγκλημάτων του άρ. 4 παρ. 1 του ν. 2225/1994 για τα οποία επιτρέπεται η άρση και το άρθρο **187 ΠΚ**, οπότε το όλο ζήτημα διέπεται από το νόμο 2225/1994.

Ακόμη, βάσει της γνωμοδότησης 9/2009 για τους τηλεπικοινωνιακούς παρόχους, όταν τίθεται αίτημα ενώπιον τους εκ μέρους των εισαγγελικών, ανακριτικών, προανακριτικών και δικαστικών αρχών, στα πλαίσια διερεύνησης αδικημάτων σχετικά με κακόβουλες κλήσεις (απειλητικά, υβριστικά και συκοφαντικά μηνύματα) προσέκρουσαν στη νόμιμη διαδικασία και έτσι πλήττεται η ασφάλεια δικαίου σε σχέση με τις υποχρεώσεις των παρόχων ως προς τις υποχρεώσεις τους έναντι των πολιτειακών οργάνων και της ΑΔΑΕ.¹⁹ Σε σχέση με την έκταση του προστατευτικού απορρήτου η νομολογία του ΑΠ και εν γένει των ποινικών δικαστηρίων ακόμη επιμένουν στο αναχρονιστικό αποκλεισμό των εξωτερικών στοιχείων του απορρήτου «η συνταγματική προστασία του απορρήτου εντοπίζεται κατά το στάδιο της επικοινωνίας, δηλαδή κατά το χρόνο που αυτή πραγματοποιείται και λήγει με τη λήξη της» Παρόλα αυτά στη νομολογία υπήρξαν αποφάσεις, όπως η ΑΠ 1432/2008, που στο κύρος των αποδεικτικών μέσων ενόψει του άρθρου 19 Σ και 8 ΕΣΔΑ, δεν έλαβε υπόψη

---

¹⁹ Τιντζογλίδου (Ο εγγυητικός ρόλος των παρόχων στην διαδικασία άρσης του απορρήτου) «μεγάλο αριθμό αιτημάτων αστυνομικών αρχών με τα οποία ζητούσαν την άρση του απορρήτου για τα αδικήματα των άρθρων 333, 361 και 363 ΠΚ (απειλή, εξύβριση, συκοφαντική δυσφήμιση) χωρίς να τηρούνται οι διατάξεις της κείμενης νομοθεσίας. Κάποια από τα αιτήματα αυτά συνοδεύτηκαν και από απειλή εισαγγελικής αρχής για δίωξη των παρόχων για τα αδικήματα της απείθειας και υπόθαλψης εγκληματία σε περίπτωση μη εκτέλεσης των αιτημάτων αυτών. Την ίδια στιγμή η ΑΔΑΕ ζητούσε από τους παρόχους να τηρήσουν την κείμενη νομοθεσία, απειλώντας επίσης με κυρώσεις σε περίπτωση μη τήρησης του υφιστάμενου νομικού πλαισίου.»

αντίγραφα τηλεφωνικών συνδιαλέξεων των κρατούμενων, καθόσον δεν είχε τηρηθεί η διαδικασία της άρσης του απορρήτου. Επιπροσθέτως, κατά την απόφαση ΣτΕ 1593/2016, το Συμβούλιο της Επικρατείας έκρινε σε επταμελή σύνθεση πως η προστασία του απορρήτου εκτείνεται στο σύνολο του επικοινωνιακού γεγονότος. Μάλιστα, αιτιολόγησε τη θέση του αναφερόμενο στην ψηφιακή πραγματικότητα της εποχής μας. Ομοίως, και οι αποφάσεις των υπερεθνικών δικαιοδοσιών του ΕΔΔΑ και του ΔΕΕ δεν διαβαθμίζουν την προστασία του επικοινωνιακού γεγονότος διακρίνοντας μεταξύ περιεχομένου και εξωτερικών στοιχείων (οράτε Digital Rights Ireland, Tele 2 Sverige/ Watson, Quadrature du Net κλπ.)

Τέλος, αναφέρεται απόσπασμα από τη ΔιατΕισΠλημΠερι 6/2002, κατά την οποία η άρση του απορρήτου απορρίφθηκε καθώς αφορούσε πλημμέλημα, ήτοι επειδή βάση το ν. 2225/1994 ο Εισαγγελέας Πλημμελειοδικών μπορεί μόνο σε κατεπείγουσες περιπτώσεις να διατάξει άρση του απορρήτου για την διακρίβωση κακουργημάτων που περιοριστικώς αναφέρονται στον ως άνω νόμο, μεταξύ των οποίων και η αρπαγή ανηλίκου από ανιόντα. Περαιτέρω, η άρση διατάσσεται, αν διαπιστωθεί πως η διερεύνηση της υπόθεσης ή η εξακρίβωση του τόπου διαμονής του κατηγορούμενου είναι αδύνατη ή ουσιωδώς δυσχερής και το χρονικό διάστημα, για το οποίο καθορίζεται η άρση, δεν υπερβαίνει τους δύο μήνες και μπορεί να παραταθεί έως και δέκα μήνες συνολικά. Το αδίκημα της υπό κρίσης περίπτωσης διέφευγε του καταλόγου και ήταν πλημμεληματικής μορφής (232^A ΠΚ) και για αυτό απορρίφθηκε.²⁰

2.6 ΚΡΙΤΙΚΗ – ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Στην ενότητα αυτή θα αναλυθούν κάποιες διαπιστώσεις και γενικότερες παρατηρήσεις που προέκυψαν από τις ως άνω διαδικασίες άρσης του απορρήτου, αλλά και όσα προέκυψαν κατά τις ώδε αναλύσεις και είναι σημαντικό να αναλυθούν για το σκοπό της παρούσας εργασίας και πέρα από αυτά που ήδη ειπώθηκαν στην κάθε επιμέρους ενότητα.

Αρχικά, από την παράθεση των τηρούμενων διαδικασιών εκ μέρους των αρχών σχετικά με την διαδικασία της άρσης του απορρήτου της επικοινωνίας προκύπτουν πληθώρα ερμηνευτικών προβλημάτων, αφενός σε επίπεδο συνταγματικότητας, αφετέρου σε επίπεδο νομοθετικών κενών και ασαφειών που χρήζουν ερμηνείας για την ορθή εκτέλεση

---

²⁰ Αντίστοιχα, και ΠλημΠειρ 957/2003, ενώ στην ΣυμΕφΑθ 1953/2003 έγινε άρση για την διακρίβωση του τόπου διαμονής του κατηγορούμενου

του επιβαλλόμενου επαχθούς μέτρου της άρσης του απορρήτου των επικοινωνιών, ακόμη και σήμερα, μετά την ισχύ του ν. 5002/2022.

Ειδικότερα, από τα πιο μεγάλα προβλήματα του προϊσχύσαντος ν. 2225/1994 και πλέον ν. 5002/2022, ως εκτελεστικός νόμος του άρθρου 19 του Συντάγματος, που από το έτος 1994 έχει μεσολαβήσει πλήθος τροποποιητικών διατάξεων, αποτελεί η συνεχής διεύρυνση του καταλόγου με τα ιδιαίτερα σοβαρά αδικήματα για τα οποία μπορεί να τύχει εφαρμογής η διαδικασία άρσης του απορρήτου. Περαιτέρω, ο νομοθέτης κατά ρητή του επιλογή έχει εντάξει στην κατηγορία των «*ιδιαίτερα σοβαρών αδικημάτων*» και πλημμελήματα, κινούμενος στα όρια της αντισυνταγματικότητας.

Μια περίπτωση αποτελεί το βούλευμα του Συμβουλίου Πλημμελειοδικών Αθηνών (1918/2011), ως εξής: «*λαμβάνοντας υπόψη ότι οι εξαιρέσεις από συνταγματικώς κατοχυρωμένα δικαιώματα πρέπει να ερμηνεύονται στενώς, το Συμβούλιο κρίνει ότι το υπό ισχύον νομοθετικό καθεστώς δεν επιτρέπεται η άρση απορρήτου για την τέλεση των εγκλημάτων που προβλέπονται από το άρθρο 157 Ν. 2960/2001 «Εθνικός Τελωνειακός Κώδικας», όπως ισχύει σήμερα. Χαρακτηριστικό είναι ότι βάση το άρθρο 102 του προϊσχύσαντος Τελωνειακού Κώδικα το έγκλημα της λαθρεμπορίας τιμωρούνταν πάντα ως πλημμέλημα και συνεπώς, ακόμη και αν θεωρηθεί ότι η περ. ε' του άρθρου 4 παρ. 1 του Ν. 2225/1994 εννοούσε εκ πρόδηλης παραδρομής το άρθρο 102 του Ν. 1165/1918, δεν πρόκειται για κακούργημα, όπως απαιτεί το άρθρο 4 Ν. 2225/1994, ούτε συνιστά ιδιαίτερο έγκλημα κατά την έννοια του άρθρου 19 παρ. 1 Συντ., ώστε να επιτραπεί η άρση του απορρήτου». Επιπλέον, και το άρθρο 36 Κ.Π.Δ., το οποίο δίδει απεριόριστη δυνατότητα στον Εισαγγελέα οικονομικού εγκλήματος να αιτείται άρση του απορρήτου για όλα τα κακουργήματα που επάγονται στην αρμοδιότητά του. Ο νομοθέτης, μάλιστα, δεν εξειδικεύει ποια είναι τα κακουργήματα αυτά, απλώς θέτει το γενικότερο πλαίσιο ένταξής τους, ήτοι όσα τελούνται κατά του Δημοσίου, είτε βλάπτουν σοβαρά την εθνική οικονομία, είτε τελούνται από πρόσωπα που υπάγονται στην διοίκηση ή την Κυβέρνηση.*

Ο νομοθέτης γενικά πρέπει να σέβεται το χαρακτηρισμό του Συντάγματος για επιλογή ένταξης στον κατάλογο ιδιαίτερα σοβαρών εγκλημάτων, αλλά ο χαρακτηρισμός αυτός πρέπει να θεμελιώνεται παράλληλα και στη συγκεκριμένη περίπτωση²¹, για την

---

²¹ Γνώμη 3/25.3.2006 Ομάδα Εργασίας του άρθρου 29 της οδηγίας 95/46/EK, για την διατήρηση δεδομένων μόνο για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας και του οργανωμένου εγκλήματος. Επίσης, ο χαρακτηρισμός ενός αδικήματος ως ιδιαίτερα σοβαρού δεν σχετίζεται αποκλειστικά με το εάν αυτό συνιστά πλημμέλημα ή κακούργημα, αλλά και από την ένταση, την βλαπτικότητα και την

οποία δίδεται άδεια της δικαστικής αρχής, τον τρόπο τέλεσης, την έκταση της ζημίας, τον βαθμό απειλής του κοινωνικού συνόλου κλπ. Έτσι, θα στηρίζεται σε πραγματικά δεδομένα που θεμελιώνουν την υπόνοια για διάπραξη ιδιαίτερα σοβαρής αξιόποινης πράξης του νομοθετικού καταλόγου που ορίζει τα αδικήματα για τα οποία μπορεί να αρθεί το απόρρητο και να αφορά συγκεκριμένα πρόσωπα, τα οποία θα έπρεπε να περιοριστούν σε αυτά με βάσιμη υπόνοια τέλεσης ιδιαίτερα σοβαρής αξιόποινης πράξης.

Βέβαια, η δικαστική εξουσία για να μπορεί να ελέγξει αν τηρείται η αρχή της αναλογικότητας, όπως προστάζει και το άρθρο 25 του Συντάγματος, απαιτείται η διάταξη, που προσδιορίζει τις περιπτώσεις της άρσης του απορρήτου, να προσδιορίζει επακριβώς και εξατομικευμένα τα επιμέρους αδικήματα. Γενικές περιγραφές δεν πληρούν τις προαναφερθείσες προϋποθέσεις, ούτε ένας τέτοιος νόμος είναι συμβατός με την αρχή της ασφάλειας ου δικαίου, ως βασική έννοια του κράτους δικαίου. Μάλιστα, η σαφήνεια και η προβλεψιμότητα ενός κανόνα δικαίου για να θεωρηθεί θεμιτός ως προς τον περιορισμό ενός δικαιώματος, είναι κατοχυρωμένα από την ΕΣΔΑ. Ειδικότερα, προς την πιο πάνω κατεύθυνση στοιχεί και η νομολογία της ΕΔΔΑ σχετικά με το άρθρο 8 της ΕΣΔΑ «Δικαίωμα σεβασμού της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής», που έχει υπέρτερη τυπική ισχύ από εκείνη του τυπικού νόμου. Ενδεικτικά, αναφέρεται *SZABO AND VISSY V. HUNGARY, IORDACHI AND OTHERS V. MOLDOVA, ROMAN ZAKHAROV V. RUSSIA, KENDY V. THE UNITED KINGDOM*.

Επιπλέον, έχει υποστηριχθεί μίαν άποψη που σχετίζεται με τα ως άνω αναφερθέντα σχετικά με τα αδικήματα, κατά την οποία στην έρευνα της προανακριτικής αρχής, σε περίπτωση που δεν έχουν προσδιορισθεί επακριβώς τα αδικήματα και υπάρχει απλώς πιθανολόγηση τέλεσης αορίστως διάφορων αδικημάτων, τότε μπορεί να διαταχθεί η άρση, όμως πριν την οποιαδήποτε χρήση των εξαχθέντων αποδεικτικών στοιχείων, θα πρέπει ο αρμόδιος Εισαγγελέας να συγκεκριμενοποιήσει *ex post* τα αδικήματα, εφόσον αυτά εμπίπτουν και σε εκείνα που είναι επιτρεπτή η άρση. Μία άποψη μέσα από την οποία προκύπτουν ζητήματα νομιμότητας και ευθείας παραβίαση των διατάξεων του προϊσχύσαντος ν. 2225/1994 και της αρχής της αναγκαιότητας. Επίσης, είναι δυσχερής η έκδοση ενός αιτιολογημένου βουλεύματος, καθώς απλώς πιθανολογείται η τέλεση διάφορων αδικημάτων και καθίσταται αδύνατος ο έλεγχος των ουσιαστικών προϋποθέσεων

αξιολόγηση του ποινικού φαινομένου κατά το δεδομένο χρόνο πχ. Παιδική πορνογραφία.(οράτε Τσόλιας,ΔιΜΜΕ 2006, σελ. 348).

που επιτρέπουν την άρση από το αρμόδιο δικαστικό συμβούλιο. Ο νόμος απαιτεί από το δικαστικό συμβούλιο να διαπιστώσει ποιο από τα περιοριστικώς αναφερόμενα αδικήματα έχει τελεσθεί και ακολούθως να αποφανθεί για την αναγκαιότητα της επιβολής της άρσης, ως το πιο πρόσφορο ή λιγότερο επαχθές μέτρο για τον επιδιωκόμενο σκοπό της διερεύνησης του αδικήματος και της ανακάλυψης των δραστών και για την αναλογικότητα αυτού σε σχέση με τον καθορισμό του απολύτως αναγκαίου χρονικού διαστήματος. Διαφορετικά ανοίγει ο δρόμος για καταχρήσεις, όπως περιπτώσεις εισαγωγής ενώπιον αρμόδιου δικαστικού συμβουλίου προς επικύρωση εισαγγελικών διατάξεων, με την επίκληση κυρίως από τις προανακριτικές αστυνομικές αρχές της ανάγκης εξάρθρωσης του αδικήματος της εγκληματικής οργάνωσης.

Επιπλέον, η προβλεπόμενη του νόμου περί άρσης του απορρήτου παράταση της χρονικής διάρκειας της άρσης για άλλους δέκα μήνες (ν. 2225/1994) και πλέον έως δέκα μήνες αυστηρώς (ν. 5002/2022) είναι αναγκαίο να εφαρμόζεται με φειδώ και σύνεση προς αποφυγή άσκοπων καταχρήσεων και για αυτό σκόπιμο είναι η αίτηση να αναφέρει τους λόγους που εξακολουθούν να καθιστούν αναγκαία τη συνέχιση της άρσης, ώστε να αποτελέσουν αντικείμενο έρευνας και ελέγχου από το αρμόδιο δικαστικό συμβούλιο.

Σοβαρό ερμηνευτικό πρόβλημα προκύπτει κατά την περίπτωση που ναι μεν διατάχθηκε η άρση του απορρήτου ενώ συντρέχαν οι τυπικές και ουσιαστικές προϋποθέσεις, ωστόσο μετά την άρση του απορρήτου, δεν υφίστανται πλέον σοβαρές ενδείξεις τέλεσης του εγκλήματος σε βαθμό κακουργήματος. Όπως, για παράδειγμα στην περίπτωση συρρίκνωσης της αρχικής κατηγορίας ανήκει όταν προκύπτει πως δεν υφίσταται εγκληματική οργάνωση, καθώς δεν αποδείχθηκε η συμμετοχή πλείονων των δύο ατόμων ή η απαιτούμενη δομή και διαρκής δράση, κατ' άρθρο 187 παρ. 1, αλλά απλώς εγκληματική συμμορία ή όταν οι κλοπές που τελέσθηκαν δεν ήταν διακεκριμένες. Βέβαια, εν προκειμένω, όταν διατάχθηκε η διενέργεια της ειδικής ανακριτικής πράξης, συνέτρεχαν οι προϋποθέσεις του νόμου και υφίσταντο στο πρώιμο αυτό στάδιο οι σοβαρές ενδείξεις για την τέλεσή του.

Συνεπώς, ακόμη και αν η άρση υπήρξε νόμιμη, στο στάδιο αξιοποίησης του αποδεικτικού υλικού, η νομιμότητα θα κριθεί εκ νέου βάσει του τελικού χαρακτηρισμού του αδικήματος²² και έτσι προφανώς οριοθετείται η δράση της Αρχής, που αιτείται την άρση του απορρήτου και θα γνωρίζει πως σε ενδεχόμενη περίπτωση συρρίκνωσης των κατηγοριών,

---

²² Υποθετική επανάληψη της απόκτησης του αποδεικτικού υλικού- hypothetischer wiederholungs/ersatzeingriff

το συλληχθέν αποδεικτικό υλικό δεν πρόκειται να αξιοποιηθεί για πιθανή καταδίκη του κατηγορούμενου (αποτρεπτικό αποτέλεσμα της αποδεικτικής απαγόρευσης). Σε κάθε περίπτωση θα ήταν προτιμότερο να γίνεται χρήση της αρχής *in dubio pro reo* και να απαλλάσσεται ο κατηγορούμενος ένεκα αμφιβολιών, αλλά και όταν παρουσιάζεται στο δικαστήριο απόρρητο τρίτων προσώπων για να απαλλαγεί ο κατηγορούμενος, το δικαίωμα ιδιωτικού βίου τρίτων θα όφειλε να υποχωρήσει και το δημόσιο συμφέρον για την αθώωση αδικώς κατηγορηθέντων προσώπων.

Ένα ακόμη ερμηνευτικό ζήτημα για τον Εισαγγελέα οικονομικού εγκλήματος αποτελεί πως δεν προβλεπόταν στο έως και πρόσφατα ισχύον νομοθετικό πλαίσιο του ν. 2225/1994, η διαδικασία επικύρωσης της διάταξης του από αρμόδιο δικαστικό συμβούλιο. Δεν πρέπει να λησμονείται πως στην έννοια της προστασίας του απορρήτου περιλαμβάνεται και ο έλεγχος της τήρησης των όρων και της διαδικασίας της άρσης του απορρήτου και καμία διάκριση, όπως η ανωτέρω, δεν δικαιολογείται από το ουσιαστικό μας ποινικό δίκαιο.

Ακόμη, σχετικά με τα τρίτα μη εμπλεκόμενα πρόσωπα και την δυνατότητα επιβολής της ειδικής ανακριτικής πράξης, θεωρείτο πως εναντιώνεται σε θεμελιώδεις αρχές του δικονομικού μας συστήματος, απορρέουσες από την προσήκοντος βαθμού υπόνοια για την επιβολή μέτρων καταναγκασμού στα πλαίσια της όποιας ποινικής διαδικασίας. Για αυτό τον λόγο έχει αποκτήσει εξαιρετικό χαρακτήρα και περιορίστηκε η δυνατότητα επιβολής σε τρίτα ανύποπτα πρόσωπα, μόνο όταν είναι τεχνικά αδύνατη η εξακρίβωση των στοιχείων ταυτότητας ή του τόπου διαμονής του ύποπτου δράστη με άλλον τρόπο.

Έτσι, ενδεικτικά αναφέρεται το **υπ' αριθμ. 1953/2002 βούλευμα του Συμβουλίου Εφετών Αθηνών**, προκειμένου να διαφανεί το ζήτημα προσβολής του ατομικού δικαιώματος του απορρήτου των επικοινωνιών αορίστου αριθμού προσώπων. Με τον εν λόγω βούλευμα έγινε δεκτή αίτηση του Ειδικού Εφέτη Ανακριτή και διατάχθηκε η άρση του απορρήτου των επιστολών και της τηλεφωνικής και κάθε άλλης μορφής τηλεπικοινωνιακής επικοινωνίας ή ανταπόκρισης, τόσο κατά προσώπων κατά των οποίων είχε ασκηθεί ποινική δίωξη για αδικήματα των άρθρων 287 παρ. 1, 270, 272, 299, 374 και 380 Π.Κ., όσο και τρίτων προσώπων που συνδέονταν με την μορφή του γάμου ή της ελεύθερης ένωσης για διάστημα άνω των 3 μηνών από την έκδοση του βουλεύματος, για την εξακρίβωση του τόπου διαμονής μη συλληφθέντος κατηγορούμενου και την διερεύνηση της υπόθεσης. Η αιτιολογία του βουλεύματος δεν κρίθηκε **ειδική και επαρκής**, καθώς δεν παρατέθηκαν τα πραγματικά περιστατικά που καθιστούσαν την επιβολή του ως άνω μέτρου σε βάρος τρίτων προσώπων

αμέτοχων στις ως άνω αξιόποινες πράξεις ως το μόνο και απολύτως αναγκαίο και πρόσφορο μέσο απόδειξης της εμπλοκής των κατηγορούμενων αυτών στις αποδιδόμενες σε αυτούς πράξεις. Για αυτούς τους λόγους ο Κ.Π.Δ. απαγορεύει κάθε άλλο στοιχείο ή γνώση που αποκτήθηκε κατά την διενέργεια των ανακριτικών πράξεων να χρησιμοποιηθεί και να ληφθεί υπόψη ως άμεση ή έμμεση απόδειξη στην ίδια ή άλλη ποινική, πολιτική, διοικητική, πειθαρχική δίκη ή διοικητική διαδικασία, παρά μόνο κατ' εξαίρεση και εφόσον τα στοιχεία αυτά ή οι αποκτηθείσες γνώσεις πρόκειται να αξιοποιηθούν για τη βεβαίωση εγκλήματος, τη σύλληψη δραστών και την εξάρθρωση άλλης εγκληματικής οργάνωσης, μετά από την έκδοση εκ του δικαστικού συμβουλίου βουλεύματος, αποφαινόμενου ειδικά περί αυτού.

Σύμφωνα με τον κ. Δαλακούρα η άνευ όρων διεύρυνση του κύκλου των προσώπων που θίγονται από τη διενέργεια ειδικών ανακριτικών πράξεων εμφανίζεται υπό δικαιοκρατικό πρίσμα ως ασύμβατη με τις βασικές νομοθετικές σταθμίσεις που καθορίζουν την μορφή, τα όρια και τον κατασταλτικό χαρακτήρα του δικονομικού μας συστήματος. Σαφώς, η κανονιστική επέκταση των επεμβάσεων σε τρίτα ανύποπτα πρόσωπα αντιστρατεύεται ευθέως με την θεμελιώδη αρχή του τεκμηρίου της αθωότητας και την εξ αυτής απορρέουσα αρχή του προσήκοντος βαθμού υπόνοιας τέλεσης ενός εγκλήματος.

Δεν επιτρέπεται η γενική ή μεγάλης κλίμακας παρακολούθησεις (αόριστο πλήθος ατόμων ή γενικά άνευ ορίων γεωγραφική περιοχή). Ο εκτελεστικός νόμος και οι αρχές οφείλουν να σέβονται τη αρχή της ειδικότητας και η παρακολούθηση να γίνεται πάντα *in concreto* και ποτέ προληπτικά, να λαμβάνουν μέτρα ασφαλείας, να προσδιορίζονται τα κριτήρια για την αιτιολόγηση της διατήρησης δεδομένων και η διαβίβαση σε τρίτους και να ενημερώνονται τα πρόσωπα και να προβλέπονται μέσα αμύνης τους. Για αυτό είναι δυνατόν η Α.Δ.Α.Ε. να αποφασίσει τη γνωστοποίηση της επιβολής της άρσης στους θιγόμενους, εφόσον δεν διακυβεύεται ο σκοπός για τον οποίο διατάχθηκε και έτσι, αποκτά διακριτική ευχέρεια. Ο νόμος, ωστόσο, παρέχει τη δυνατότητα άμεσης επέμβασης της ως άνω αρχής στο αποκλειστικό δικαστικό έργο της αρχής του απορρήτου των επικοινωνιών, σύμφωνα με το άρθρο 19 παρ. 1 του Συντάγματος. Εάν, όμως, η Ανεξάρτητη Αρχή μπορεί να εξετάζει καταγγελίες περί προστασίας του απορρήτου και να καταστρέφει πληροφορίες ή δεδομένα, αφού η ίδια κρίνει το νόμιμο ή μη της απόκτησής τους, τότε σφετερίζεται έργο που δεν της ανήκει, υπερβαίνει τα όρια λειτουργίας της.

Επιπλέον, οι προβλέψεις για πρόσβαση σε τηλεπικοινωνιακά δεδομένα υπό απόφασης δικαστικής αρχής, υπηρετεί την αρχή της αναλογικότητας, αλλά οι ρυθμίσεις για

κατεπείγουσες περιπτώσεις πρέπει να τροποποιηθούν. Προτείνεται θεσμός δικαστικών συμβουλίων υπηρεσίας ή να εξαρτηθεί η άρση και από τη σύμφωνη γνώμη του Προέδρου Εφετών. Το νομικό πλαίσιο πρέπει να συμπληρωθεί από ρυθμίσεις δικαστικής προστασίας για τον έλεγχο της χρήσης των δεδομένων θιγόντων προσώπων και κυρίως των αμέτοχων. Ακόμη, βάσει της απόφασης του Ομοσπονδιακού Συνταγματικού Δικαστηρίου της Γερμανίας, μια απόλυτη απαγόρευση πρόσβασης σε δεδομένα τηλεπικοινωνιακών συνδέσεων μέσω των οποίων παρέχεται επείγουσα βοήθεια σε καταστάσεις ψυχικής ή κοινωνικής ανάγκης (γραμμές sos κλπ) και αυτό, γιατί η άρση του απορρήτου στις περιπτώσεις τούτες θίγει τον πυρήνα του δικαιώματος του ιδιωτικού βίου.

Πλέον γίνεται κατανοητό πως δεν διαθέτουμε πληροφορίες ως προς το πλήθος ή το περιεχόμενο των αποφάσεων που έχει εκδώσει η Α.Δ.Α.Ε. επί σχετικών ερωτημάτων που της τίθενται και δεν μπορεί να αποτιμηθεί η αξιοποίηση και η αποτελεσματική άσκηση του δικαιώματος της γνωστοποίησης. Στόχος των νομοθετικών κειμένων δεν είναι η θεωρητική και ασαφής προστασία των δικαιωμάτων, αλλά η συγκεκριμένη και αποτελεσματική²³ προστασία. Επιπλέον, ο αποκλεισμός της πλειονότητας των διενεργούμενων άρσεων από το δικαίωμα των καθ' ων το μέτρο να αναζητήσουν πληροφορίες, τουλάχιστον ως προς την *lege artis* τήρηση της διαδικασίας έρχεται σε ευθεία αντίθεση με το Σύνταγμα και αποδυναμώνεται το εν λόγω δικαίωμα.

Το Σύνταγμα και η έννομη τάξη προσπαθεί με τις ρυθμίσεις της να αποφύγει την υπολανθάνουσα διάχυτη στήριξη μιας νοοτροπίας μεγάλου αδελφού (big brother), αφού η επιτήρηση θα γίνεται ανεκτή πραγματικά μόνο κατ' εξαίρεση και υπό αυστηρούς όρους νομιμότητας, που καλείται να κάνει πράξη τις αρχές της αναλογικότητας, της αναγκαιότητας, της διαφάνειας και του δικαστικού ελέγχου και ο σημαντικός περιορισμός ατομικών δικαιωμάτων να καλύπτει πραγματικές ανάγκες για τη δίωξη του εγκλήματος.

Μόνη, βέβαια, εξαίρεση αποτελεί η χρήση αποδεικτικών μέσων κατά παράβαση της διαδικασίας της άρσης του απορρήτου για την αθώωση ενός ατόμου κατηγορείτο άδικα ή ενός ένοχου για ελαφρύτερο αδίκημα. Επιπροσθέτως, δεν επιτρέπεται η οιαδήποτε παράκαμψη του νόμου με μεταλλαγή των παράνομων αποδεικτικών μέσων σε νόμιμα. Πάντοτε, αφενός αποκλείεται η χρήση των δεδομένων που αποκτήθηκαν νομίμως σε περιπτώσεις που κατά το νόμο ένας μάρτυρας θα υποχρεούταν να αρνηθεί την μαρτυρία του (212 Κ.Π.Δ.) και έχει ασκήσει το συγκεκριμένο δικαίωμα και αφετέρου, να εξασφαλιστεί

---

²³ Airey c. Irelande, Marckx v. Belgium

ο αποκλεισμός της χρήσης των τυχαίων ευρημάτων. Ρυθμίσεις απαραίτητες για μια δίκαιη δίκη.

Επίσης, ακόμη παρά τη ρητή συνταγματική επιταγή του αρ. 19, για το **απολύτως απαραβίαστο χαρακτήρα του απορρήτου της επικοινωνίας**, η παραβίαση τούτη αποτελεί πάγια τακτική των ελληνικών δικαστηρίων. Για παράδειγμα, ο Άρειος Πάγος αποδέχτηκε πολλές φορές τη χρήση μαγνητοταινιών με παράνομες ιδιωτικές συνομιλίες και χωρίς πολλές φορές να αιτιολογεί την απόφασή του αυτή. Ωστόσο, τα δικαστήρια της ουσίας θα έπρεπε να μην αποδέχονται τέτοια αποδεικτικά μέσα που έχουν προκύψει από τη μη σύννομη άρση του απορρήτου. Δικαιολογίες, όπως η αρχή του απεριορίστου αριθμού των αποδεικτικών μέσων στην ποινική δίκη, με σκοπό την ανεύρεση της ουσιαστικής αλήθειας και η στάθμιση των αμφότερων συγκρουόμενων συμφερόντων των αντιδίκων, κατά την οποία ο δικαστής οφείλει να σταθμίσει σε κάθε περίπτωση τα συμφέροντα και να κρίνει ποιο έννομο αγαθό υπερετερεί σε προστασία, δεν πρέπει να γίνονται αποδεκτά. Έτσι, ναι μεν η αξία της απονομής της δικαιοσύνης και της εθνικής ασφάλειας κρίνονται συνταγματικά υπέρτερα από το απόρρητο της επικοινωνίας και αντιστοίχως το απαραβίαστο του απορρήτου πρέπει να καμφθεί όταν πρόκειται να καταδικαστεί κάποιος αθώος.

Ζήτημα αποτελεί κατά πόσον το απόρρητο απαιτεί τη βούληση και των δύο μερών, καθώς εφόσον η ύπαρξη της επικοινωνίας απαιτεί δύο μέρη, μόνο από τρίτον είναι νοητή η παραβίασή της. Υπάρχουν, βέβαια, περιπτώσεις που η αποκάλυψη στοιχείων επικοινωνίας από τον ένα συνομιλητή ενδεχομένως να βλάψουν τον έτερο, αλλά τότε μήπως βλάπτεται το δικαίωμα προσωπικότητας και του ιδιωτικού βίου;

Σχετικά με τις *κακόβουλες κλήσεις*²⁴, το κενό που υπάρχει θα πρέπει να ρυθμιστεί νομοθετικά, καθώς στις περιπτώσεις που αδρανεί η συνταγματική προστασία λόγω της καταχρηστικής άσκησης του δικαιώματος του απορρήτου του εκβιάζοντα, απειλούντα κλπ., απαιτείται νομοθετική βάση για τα κρατικά όργανα.

Ειδικότερα, μian άποψη σύμφωνα με την οποία η άρση του απορρήτου της επικοινωνίας, υποστηρίζεται πως επιτρέπεται και για διαφορετικά εγκλήματα από εκείνα του προϊσχύσαντος άρθρου 4 ν. 2225/194 -πλέον άρθρο 6 του ν. 5002/2022- και χωρίς τις εγγυήσεις και τη διαδικασία του ισχύοντος νομικού πλαισίου κατά την επιταγή του άρθρου 19 του Συντάγματος, αμφισβητείται έντονα. Η ενδεχόμενη αποδοχή της συνηγορεί υπέρ της

---

²⁴ Άρθρο 5 παρ. 2 της Απόφασης 2322 της Α.Δ.Α.Ε. (ΦΕΚ 1853/21-12-3006), κατά την οποία θεωρείτο αυτονόητο πως για τον εντοπισμό κακόβουλων και ενοχλητικών κλήσεων δεν χρειάζεται διαδικασία άρσης απορρήτου

παραβίασης της αρχής της αναλογικότητας μεταξύ οιοδήποτε περιορισμού ατομικού δικαιώματος, τελούμενου καθ' οποιοδήποτε τρόπο χάριν της πρόληψης και αντιμετώπισης των εγκλημάτων.

Για παράδειγμα, ένας πάροχος διαδικτύου αποστέλλει σε νόμιμο εκπρόσωπο εταιρίας τηλεομοιοτυπική ενημέρωση για την ανακοίνωση σε τρίτον προσωπικών δεδομένων του νόμιμου εκπροσώπου της εταιρίας που είναι πελάτης του παρόχου. Ο τρίτος μάλιστα έχει ήδη υποβάλει μηνυτήρια αναφορά στην Εισαγγελία Πλημμελειοδικών κατά αγνώστου, διότι υποδείχθηκε μήνυμα ηλεκτρονικής αλληλογραφίας με περιεχόμενο εξυβριστικό, δυσφημιστικό και συκοφαντικό. Ο μηνυτής ζητά από την εισαγγελία να διατάξει στον πάροχο, την ταυτότητα του οποίου έχει ήδη βρει μέσω της IP address, τη γνωστοποίηση των πλήρων στοιχείων του φερόμενου νόμιμου κατόχου, προκειμένου να κάνει χρήση ο μηνυτής αυτών των προσωπικών δεδομένων ενώπιον του Πλημμελειοδικείου και στα πλαίσια της μήνυσης. Ο τρίτος εικάζει πως αυτός ο κάτοχος είναι και ο συντάκτης και ο αποστολέας των εν λόγω μηνυμάτων, δια των οποίων τελέστηκαν οι παράνομες πράξεις της εξύβρισης και της απειλής. Τότε, ο Εισαγγελέας παραγγέλλει στον πάροχο να προβεί σε εκτίμηση των διαλαμβανόμενων μηνυμάτων. Ο πάροχος αποφασίζει πως υπάρχει έννομο συμφέρον για αυτήν τη γνωστοποίηση και προβαίνει αυθαίρετα σε γνωστοποίηση χωρίς καμία προηγούμενη προσφυγή ενώπιον της Α.Δ.Α.Ε. με ερώτημα τη νομιμότητα της άρσης.

Ο πάροχος, δηλαδή, έκρινε πως είναι νόμιμη ενέργεια η γνωστοποίηση των εξωτερικών στοιχείων επικοινωνίας του πελάτη της σε τρίτον και δεν προέβη σε καμία αιτιολόγηση για τη νομιμότητα των ενεργειών του σύμφωνα με την εφαρμογή του ν. 5002/2022, του ν. 2225/1994, του ν. 3115/2003 και του ΠΔ 47/2005 για τη συμπλήρωση και ρύθμιση θεμάτων άρσης του απορρήτου της επικοινωνίας. Εν τέλει, αποδεικνύεται από τα στοιχεία του φακέλου της δικογραφίας πως ο νόμιμος κάτοχος της IP address και νόμιμος εκπρόσωπος σε βάρος του οποίου έγινε η άρση δεν συμπίπτει με το πρόσωπο του δράστη των παράνομων πράξεων της εξύβρισης και της απειλής. Έτσι, προέκυψε παράνομη συμπεριφορά που εκπορεύτηκε από μια λανθασμένη ερμηνεία της ισχύουσας νομοθεσίας. Σήμερα, αυτό καταδεικνύει περίτρανα τη σύγχυση που επικρατεί στην ελληνική έννομη τάξη και ενόψει της πολύκροτης υπόθεσης τηλεφωνικών υποκλοπών.

Επίσης, πλαίσια της προστασίας του απορρήτου και της επιβολή της συνταγματικής διαδικασίας άρσης, είναι απαραίτητη η διασφάλιση του απορρήτου από τους διάφορους

φορείς μέσω του περιορισμού της χρήσης, ήτοι τα δεδομένα δεν θα αποκαλύπτονται σε κάθε τρίτο, η τήρηση εγγυήσεων ασφαλείας, ήτοι η προφύλαξη έναντι της απώλειας, της καταστροφής, της αλλοίωσης, της μη εξουσιοδοτημένης χρήσης, της αποκάλυψης και η ικανοποίηση της διαφάνειας, δηλαδή της απόδειξης του σκοπού ύπαρξης των δεδομένων και της κυριότητάς τους.

Κλείνοντας, η μόνη περίπτωση που επιτρέπει το ίδιο το Σύνταγμα της άρση του απορρήτου, η οποία άρση έχει αυτονόητες και σοβαρότατες συνέπειες για την άσκηση των ατομικών ελευθεριών των πολιτών, ήτοι προστασία του απορρήτου των επικοινωνιών τους, του ιδιωτικού τους βίου, της ανάπτυξης ελεύθερου φρονήματος και της προσωπικότητάς τους, είναι σχετικά με την καταπολέμηση των ποινικών αδικημάτων ως «διακρίβωση ιδιαίτερα σοβαρών αδικημάτων». Ενόψει των αυστηρών και εμφατικών τούτων διατυπώσεων του συνταγματικού κειμένου, ο νομοθέτης επιτρέπεται να προβλέψει την δυνατότητα της δικαστικής εξουσίας να διατάξει άρση του απορρήτου των επικοινωνιών, αλλά και να προσδιορίσει τις έννοιες αυτές, για να μπορεί η δικαστική εξουσία να ελέγξει αν το αδίκημα είναι όντως ιδιαίτερα σοβαρό, κι αν τηρείται η αρχή της αναλογικότητας μέσω της διάταξης που εκδίδει. Ακόμη, ο κατάλογος των αδικημάτων συνεχώς ενημερώνεται με νέα αδικήματα και περιλαμβάνονται και πλείονα για τα οποία θα είχαν ενδεχομένως αρμοδιότητα οι οικονομικοί εισαγγελείς του άρθρου 33 του Κ.Π.Δ. Πολλά προβλήματα παραμένουν ακέραια ακόμη και σήμερα μετά από τόσες νομοθετικές εξελίξεις.

Η Α.Δ.Α.Ε. εξέδωσε γνωμοδότηση την 1/2005 κατά την οποία στην προστατευτική σφαίρα του απορρήτου της επικοινωνίας εμπύπτουν και τα εξωτερικά στοιχεία επικοινωνίας και έτσι άρθηκαν οι αμφιβολίες σχετικά με το ερώτημα εάν ο προϊσχύσαν ν. 2225/1994 καταλαμβάνει και τα εξωτερικά στοιχεία. Επίσης, αποσαφηνίστηκε πως στην έννοια της άρσης του απορρήτου συμπεριλαμβάνεται και ο έλεγχος της τήρησης των όρων και της διαδικασίας, όπως αυτή ρυθμίζεται από τους ν. 2225/1994, το ΠΔ 47/2005 κατ' επιταγή του άρθρου 19 Σ και από το ν. 3115/2003, που αφορά τη λειτουργία της Α.Δ.Α.Ε.

Σε αυτή τη γνωμοδότηση διαφαίνεται πως η άρση του απορρήτου συνιστά μια ειδική ανακριτική πράξη η οποία διενεργείται μόνο επί συγκεκριμένων και περιοριστικά αναφερόμενων στο νόμο αξιόποινων πράξεων και υπό συγκεκριμένες περιπτώσεις. Επίσης, η προστασία του απορρήτου με τις αυξημένες εγγυήσεις δεν υποχωρεί λόγω εφαρμογής μιας γενικότερης διάταξης, όπως το άρθρο 243 Κ.Π.Δ., αλλά αντιθέτως υπερισχύει. Στην περίπτωση του αυτοφώρου αδικήματος, δεν είναι νόμιμη η άρση που ενεργεί

προανακριτικός υπάλληλος, εφόσον αυτήν δεν ενεργείτο στα πλαίσια των ν. 5002/2022, ν. 2225/1994, ν. 3115/2003 και ΠΔ 47/2005. Περαιτέρω, η ανωτέρω γνωμοδότηση απορρίπτει ως αβάσιμο και ενάντιο στο *ratio* της συνταγματικής διάταξης και στην αρχή της αναλογικότητας, μεταξύ του περιορισμού του ατομικού δικαιώματος και του επιδιωκόμενου σκοπού της διερεύνησης, πρόληψης και καταστολής εγκλήματος, ο ισχυρισμός πως χωρίς άρση επιτυγχάνεται να μένουν στο απυρόβλητο οι δράστες που τελούν πλημμεληματικές πράξεις με χρήση σύγχρονων μέσων επικοινωνίας, ως όργανα. Η μη τήρηση της ενδεδειγμένης άρσης συνιστά κατάφωρη παραβίαση της αρχής της αναλογικότητας και του κράτους δικαίου.

Διαφορετικά θα αποδεχόμασταν το ακατανόητο του ότι για τις μη ιδιαίτερα σοβαρές αξιόποινες πράξεις, οι πολίτες συμπεριλαμβανομένων και των δραστών δεν θα χαιρούν πλήρους προστασίας του ατομικού δικαιώματος του απορρήτου και θα είναι πιο ευάλωτοι στην αυθαιρεσία των διωκτικών αρχών, ενώ για τις πιο σοβαρές αξιόποινες πράξεις θα χαιρούν αυξημένων εγγυήσεων και των νόμων. Προσθέτουμε πως και στην περίπτωση του **αρ. 21 ΠΚ**, κατά την οποία υποθετικά ο Εισαγγελέας μπορεί να προστάξει τον πάροχο να προβεί σε μη νόμιμη άρση του απορρήτου του πελάτη του, δεν αίρεται ο άδικος χαρακτήρας της πράξης του, εφόσον αυτή είναι παράνομη. Ο πάροχος, ως αποδέκτης της προσταγής, έχει το δικαίωμα να εξετάσει τη νομιμότητα του περιεχομένου της προσταγής του Εισαγγελέα. Συμπληρωματικά, κρίνεται πως ο εγγυητικός ρόλος του Εισαγγελέα του Αρείου Πάγου καθιστά έτι περαιτέρω αξιόπιστη τη στάθμιση των δύο αντινομικών έννομων αγαθών για την επίτευξη της εύλογης ισορροπίας ως προς την προστασία του επικοινωνιακού απορρήτου αφενός, και την αντιμετώπιση της βαριάς εγκληματικότητας, αφετέρου.

Βέβαια, δεν παύει ο χειρισμός των κακόβουλων κλήσεων να αναδεικνύει σημαντικά ελλείμματα ως προς το απολύτως απαραβίαστο του ως άνω δικαιώματος και όσο ο αναθεωρητικός νομοθέτης δεν παραβάλλει τις απαιτήσεις της οδηγίας 2002/58 περί διαχείρισης κακόβουλων κλήσεων και με βάσει όσα οριοθετούνται στο άρθρο 19 Σ, λύση δύσκολα θα προκύψει. Ακόμη, φυσικά δεν αποτελεί λύση η διεύρυνση του καταλόγου του άρθρου 4 ν. 2225/1994 (πλέον αρ. 6 ν. 5002/2022) με την προσθήκη της τυποποίησης των κακόβουλων κλήσεων. Ίσως λύση να αποτελεί τελικά η δυνατότητα χορήγησης μόνο των ελάχιστων αναγκαίων και απαραίτητων εξωτερικών στοιχείων επικοινωνίας. Ειδικότερα, αντί της ειδικής παραγγελίας που εκδίδεται σήμερα από τους εκπροσώπους της

μονοπρόσωπης εισαγγελικής αρχής, τα σχετικά αιτήματα θα τα επιλαμβάνεται με όλες τις εγγυήσεις το αρμόδιο δικαστικό συμβούλιο και έτσι, υπάρχει μια διαδικασία περισσότερο εναρμονισμένη με τη συνολική λογική που διέπει τον εκτελεστικό νόμο και την αναγνώριση των πρωτείων στην δικαστική εξουσία. Επιπροσθέτως, ο *e-privacy* κανονισμός για την προστασία της ιδιωτικής ζωής και την προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα στις ηλεκτρονικές επικοινωνίες θα συμβάλλει στην επίλυση του ως άνω προβλήματος.²⁵

Από την άλλη πλευρά, σε μια άσκηση κριτικής, το ερώτημα αυτό τέθηκε από έναν ιδιώτη τηλεπικοινωνιακό πάροχο (Ο.Τ.Ε.) προς τον Εισαγγελέα του Αρείου Πάγου για ένα ζήτημα που θα απασχολήσει τα δικαστήρια και αφορά προφανώς τη συμβατότητα του νόμου 5002/2022 με το Σύνταγμά μας. Ο ιδιώτης πάροχος ενδιαφέρεται, φυσικά, αποκλειστικά και μόνο για το δικαίωμα της Α.Δ.Α.Ε. να αιτείται από τον τελευταίο κάποιο συγκεκριμένο στοιχείο στα πλαίσια των ελεγκτικών της αρμοδιοτήτων. Συνεπώς, κρίθηκε πως εκφεύγει του ενδιαφέροντος του παρόχου για το πώς η Α.Δ.Α.Ε. θα αξιοποιήσει τα εν λόγω στοιχεία και για το εάν θα ενημερώνει ή όχι τους θιγόμενους πολίτες σε συμμόρφωση της κείμενης νομοθεσίας, ήτοι δεν έχει δικαίωμα να αξιώσει ο πάροχος εισαγγελική γνωμοδότηση για την ποινική αντιμετώπιση των μελών της Α.Δ.Α.Ε. σε περίπτωση παραβίαση του νόμου περί άρσης του απορρήτου των επικοινωνιών.

Ακόμη, διατυπώθηκαν επιφυλάξεις, καθώς κρίθηκαν νομοτεχνικές αστοχίες σε μερικές διατάξεις του ν. 5002/2022 και την πιθανή υποβάθμιση του ρόλου της συνταγματικά κατοχυρωμένης ανεξάρτητης αρχής, δηλαδή της Α.Δ.Α.Ε. και τη σύγκυση ανάμεσα στις ελεγκτικές αρμοδιότητες της Α.Δ.Α.Ε. από το Σύνταγμα και του δικαιώματος ενημέρωσης των θιγόμενων πολιτών, τα οποία ανατίθενται σε τριμελή επιτροπή. Ως εκ τούτου, η συζήτηση θα πρέπει να παραμείνει σε επιστημονικό επίπεδο και ανεπηρέαστη από παρεξηγήσιμες υπομνήσεις περί τέλεσης από τους φορείς των εγκλημάτων της βαρύτητας του άρθρου 148 του Π.Κ., ήτοι της κατασκοπείας. Τα βασικά ζητήματα που τέθηκαν μέσα από την προκείμενη γνωμοδότηση ήταν το ζήτημα σεβασμού της γνωμοδοτικής αρμοδιότητας του Εισαγγελέα του Α.Π., το ζήτημα της ερμηνείας του Συντάγματος με σεβασμό στις επιστημονικές μεθόδους ερμηνείας και στους συνταγματικούς κανόνες

---

²⁵ Άρθρο 13 παρ. 2 από το σχέδιο του κανονισμού: Τα κράτη μέλη καταρτίζουν ειδικότερες διατάξεις σχετικά με τη θέσπιση διαδικασιών και τις περιπτώσεις στις οποίες οι πάροχοι διαθέσιμων στο κοινό υπηρεσιών διαπροσωπικών επικοινωνιών βάσει αριθμών εξουδετερώνουν προσωρινά τη δυνατότητα απάλειψης της ένδειξης της ταυτότητας της καλούσας γραμμής, όταν ζητείται από τελικούς χρήστες ο εντοπισμός κακόβουλων ή ενοχλητικών κλήσεων.

ερμηνείας, το ζήτημα της σχέσης της δικαστικής εξουσίας και των ανεξάρτητων αρχών, αλλά και το ζήτημα του εύρους της συνταγματικής και διεθνούς προστασίας του απορρήτου της επικοινωνίας (κυρίως βάσει του νέου νόμου 5002/2022).

Ακόμη, το ζήτημα της συνταγματικής και νομοθετικής άρσης του απορρήτου, κυρίως βέβαια για λόγους εθνικής ασφάλειας, έφερε στην επιφάνεια το σκάνδαλο των επισυνδέσεων (παράνομων παρακολουθήσεων) του κ. Ανδρουλάκη και του κ. Κουκάκη. Ένα σκάνδαλο που αφορά τη θεμελιώδη συνταγματική αρχή και κυρίως της ελευθερίας της επικοινωνίας και του απορρήτου της, συνυφασμένη με την έννοια του κράτους δικαίου και συχνά επικαλείτο το δυτικό κράτος. Ωστόσο, η ουσία είναι να μην ευαγγελιζόμαστε απλώς τον όρο του δυτικού κράτους, αλλά να εφαρμόζουμε τις αρχές που τον διέπουν στην πράξη, να μαχόμαστε για αυτές και να πράττουμε εντός αυτών των αρχών, ώστε να παραμείνουμε δυτικό κράτος στην ουσία. Το άνω σκάνδαλο, ως ανέκυψε, έχει αντίκτυπο στην δημοκρατία και έχει πάρει μεγάλες διαστάσεις στον ελληνικό και ευρωπαϊκό χώρο.

Πλέον, ο νόμος για την άρση του απορρήτου των επικοινωνιών και με την τελευταία αναθεώρηση του με το νόμο 5002/2022 διαφαίνεται ιδιαίτερος σημαντικός και μέσω του οποίου διασφαλίζονται τα δικαιώματα των πολιτών, προστατεύονται τα προσωπικά τους δεδομένα και τίθενται όρια στην διαδικασία άρσης, ιδιαίτερα σε μια εποχή τεχνολογικής εξέλιξης και νέων κινδύνων. Καθόλου τυχαία σε μια περίοδο που το ζήτημα της παρακολούθησης πολιτικών προσώπων έχει απασχολήσει την επικαιρότητα.

Διαχρονικά, ωστόσο, η διελκυστίνδα μεταξύ ελευθερίας και ασφάλειας είναι κλασσική. Οι πολύτιμες και επιβεβαιωτικές της αξίας των αδιαπραγμάτευτων *a priori* του κράτους δικαίου. Το θέμα πλέον είναι οι επιλογές της έννομης τάξης να μη συνθηκολογούν σε ιδιοτελή τεχνάσματα, καθώς ο πολιτικός χρόνος στην δημοκρατία, κάθε φορά που πλήττεται ένα ευαίσθητο δικαίωμα δεν είναι ανύποπτος. Αφήνουν δε μετέωρο το ερώτημα του καθηγητή Σ. Τσακυράκη (1993) «*Το απόρρητο της επικοινωνίας-Απόλυτα απαραβίαστο ή ευχή της έννομης τάξης;*»

2.7 ΑΡΧΗ ΔΙΑΣΦΑΛΙΣΗΣ ΑΠΟΡΡΗΤΟΥ ΤΩΝ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΩΝ

Για την μέγιστη και αποτελεσματικότερη διασφάλιση του δικαιώματος του απορρήτου το Σύνταγμα με το άρθρο 19, προβλέπει πως με νόμο ορίζονται τα σχετικά με τη συγκρότηση, τη λειτουργία και τις αρμοδιότητες Ανεξάρτητης Αρχής. Ο ν. 3115/2003

προέβλεψε τη σύσταση της Α.Δ.Α.Ε. με κύριο έργο την προστασία του απορρήτου των επιστολών και της ελεύθερης ανταπόκρισης και επικοινωνίας, και φυσικά στην ίδια την έννοια της προστασίας αυτής υπάγεται και ο έλεγχος της τήρησης των όρων και της διαδικασίας της άρσης του απορρήτου. Πιο συγκεκριμένα, η Α.Δ.Α.Ε. πρόκειται για μian ανεξάρτητη αρχή που διέπεται από διοικητική αυτοτέλεια και αυτονομία, αλλά υπόκειται σε κοινοβουλευτικό έλεγχο κατά τον τρόπο και τη διαδικασία που προβλέπεται από τον Κανονισμό της Βουλής.

Γενικότερα, σχετικά με την συγκρότησή της, αποτελείται από τον Πρόεδρο, τον Αντιπρόεδρο και άλλα πέντε μέλη και από τους αντίστοιχους αναπληρωτές. Η επιλογή τους γίνεται σύμφωνα με το άρθρο 101^Α παρ. 2 του Συντάγματος και την προβλεπόμενη στον Κανονισμό της διαδικασία. Τα ως άνω πρόσωπα απολαμβάνουν πλήρους προσωπικής και λειτουργικής ανεξαρτησίας κατά την άσκηση των καθηκόντων τους. Μάλιστα, η θητεία τους είναι τετραετής και μπορεί να ανανεωθεί μία μόνο φορά, ενώ σε περίπτωση που κάποιο μέλος απωλέσει την ιδιότητά του, προβλέπεται η αντικατάστασή του κατ'ίδιον τρόπο.

Η λειτουργία της ανεξάρτητης αυτής αρχής, που έχει έδρα στην Αθήνα, διέπεται από τις αρχές της αμεροληψίας, της διαφάνειας και της αντικειμενικότητας²⁶. Η Αρχή συνέρχεται στην έδρα της ή διαφορετικά όπου έχει οριστεί προγενεστέρως, τακτικά μία τουλάχιστον φορά τον μήνα και έκτακτα κατόπιν αίτησης του Προέδρου ή δύο μελών. Συνεδριάζει με την παρουσία τουλάχιστον τριών μελών και οι αποφάσεις λαμβάνονται με απόλυτη πλειοψηφία των παρόντων, και σε περίπτωση ισοψηφίας, υπερισχύει η ψήφος του Προέδρου ή σε περίπτωση απουσίας τού του Αντιπροέδρου. Ακόμη, οι αποφάσεις είναι αιτιολογημένες και ανακοινώνονται δημοσίως, παράλληλα τα τηρούμενα πρακτικά είναι προσιτά στους άμεσους ενδιαφερόμενους, εκτός των περιπτώσεων εθνικής ή δημόσιας ασφάλειας. Ωστόσο, η Αρχή οφείλει να μην δημοσιοποιήσει στοιχεία και να αποκαλύψει δεδομένα και πληροφορίες για φυσικά ή νομικά πρόσωπα, τα οποία ενδέχεται να έχουν δυσμενείς συνέπειες για την κοινωνική ή επαγγελματική τους θέση ή να προσβάλλουν την προσωπικότητά τους, εκτός αν υφίσταται εκ του νόμου υποχρέωση.

Κατόπιν τούτων, ανάμεσα στις αρμοδιότητες της Α.Δ.Α.Ε. για την εκπλήρωση του έργου και του σκοπού της, ήτοι της διασφάλισης του απορρήτου της επικοινωνίας, περιλαμβάνονται οι έκτακτοι και τακτικοί έλεγχοι σε εγκαταστάσεις δημόσιων υπηρεσιών ή και ιδιωτικών επιχειρήσεων, που έχουν ως αντικείμενο τηλεπικοινωνιακές, ταχυδρομικές

---

²⁶ Άρθρο 7 παρ. 1 ν. 3115/2003

και λοιπές υπηρεσίες για πιθανή παράβαση της κείμενης νομοθεσίας, ο έλεγχος της νομιμότητας των όρων και των διαδικασιών, που ακολουθούνται κατά της εφαρμογή των διατάξεων για την άρση του απορρήτου, τον έλεγχο των όρων και της νομιμότητας, η έκδοση κανονιστικών και άλλων αναγκαίων πράξεων που αφορούν τα εφαρμοστέα μέτρα για την διασφάλιση του απορρήτου των επικοινωνιών, καθώς και η έκδοση γνωμοδοτήσεων, συστάσεων ή υποδείξεων επί θεμάτων αρμοδιότητάς της. Περαιτέρω, η Αρχή είναι αρμόδια για την επιβολή διοικητικών κυρώσεων σε κάθε περίπτωση παραβίασης της κείμενης νομοθεσίας περί απορρήτου των επικοινωνιών και για την εξέταση καταγγελιών για παράβαση απορρήτου των τηλεφωνικών και διαδικτυακών επικοινωνιών.

Τέλος, στα πλαίσια της ίδιας Αρχής λειτουργεί αυτοτελές τμήμα ελέγχου άρσης του απορρήτου, με ειδικότερες αρμοδιότητες την κατάσχεση των μέσων παραβίασης απορρήτου, που υπόκειται στην αντίληψη της κατά την διενέργεια ελέγχων και κατά την άσκηση των καθηκόντων της, την καταστροφή των πληροφοριών – στοιχείων - δεδομένων που αποκτήθηκαν με παράνομη παραβίαση του απορρήτου των επικοινωνιών, την εξέταση καταγγελιών που αφορούν την προσβολή των δικαιωμάτων των θιγόμενων προσώπων από τον τρόπο και τη διαδικασία άρσης του απορρήτου των επικοινωνιών και την διενέργεια του ελέγχου νομιμότητας των εντολών άρσης απορρήτου.

Γενικότερα και λαμβάνοντας υπόψιν το νέο νόμο 5002/2022 και τη προαναφερθείσα γνωμοδότηση του Εισαγγελέως του ΑΠ, αναφέρουμε πως είναι προφανές πως καμία κρατική αρχή δεν έχει το δικαίωμα να παρεμποδίσει το έργο της Α.Δ.Α.Ε. κατά την άσκηση των συνταγματικών της αρμοδιοτήτων. Έτσι, καμία κρατική αρχή δεν νομιμοποιείται να υποκαταστήσει την Α.Δ.Α.Ε., είτε να θέσει υπό την κρίση της το αν και κατά πόσον θα ασκήσει τις αρμοδιότητές της, είτε να παρεμποδίσει άλλες κρατικές αρχές- νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου ή φυσικά -νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου να συνεργασθούν με την Α.Δ.Α.Ε., είτε τέλος να αρνηθεί την συνεργασία μαζί της. Συνεπώς, το αυτό ισχύει για όλα τα φυσικά ή νομικά πρόσωπα που εμπλέκονται άμεσα ή έμμεσα στην διαδικασία άσκησης των αρμοδιοτήτων της Α.Δ.Α.Ε., υπό την μορφή συνεργασίας μαζί της ή και εκτός τούτης.

Ακόμη, η Δικαστική Εξουσία δεν είναι επιτρεπτό να υπεισέρχεται στην κρίση της νομιμότητας των ενεργειών της Α.Δ.Α.Ε. κατά την άσκηση των συνταγματικώς κατοχυρωμένων αρμοδιοτήτων της, εκτός από τον επιβεβλημένο παρεμπόδιτο έλεγχο που μπορεί να ασκεί. Το Σύνταγμα επιφυλάσσει ειδική εγγυητική θέση στο άρθρο του 19 παρ. 2 στην Α.Δ.Α.Ε. και νομοθετικής ρυθμίσεις που περιορίζουν τις συνταγματικώς

κατοχυρωμένες ρυθμίσεις της Α.Δ.Α.Ε. είναι απαραίτητο να ερμηνεύονται στενά, ήτοι *in dubio* υπέρ της αρμοδιότητας της Α.Δ.Α.Ε.

Βέβαια, δεν λησμονούμε πως η Α.Δ.Α.Ε. εντάσσεται στο πλαίσιο της Εκτελεστικής Εξουσίας, ως διοικητικό όργανο και βάσει των αρχών του κράτους δικαίου και της αρχής της νομιμότητας, δεν είναι ανεξέλεγκτη. Η Α.Δ.Α.Ε. υπόκειται στον έλεγχο νομιμότητας εκ μέρους της Δικαστικής Εξουσίας, εντός της κανονιστικά προσδιορισμένης δικαιοδοσίας της.

Κλείνοντας, όπως ήδη αναφέρθηκε στην διαδικασία άρσης του απορρήτου των επικοινωνιών, οι διατάξεις και τα βουλεύματα που εκδίδονται από τα αρμόδια όργανα και επιβάλλουν την άρση κοινοποιούνται πάντα στην Αρχή μέσα σε κλειστό φάκελο, για να ελεγχθεί η τήρηση της νομίμου διαδικασίας για την άρση του απορρήτου, βάσει και του ν. 3115/2003. Από την ερμηνεία του άρθρου 19 του Συντάγματος προκύπτει πως ενώ οι λόγοι άρσης του απορρήτου προβλέπονται απευθείας στο Σύνταγμά μας, οι όροι και η διαδικασία της άρσης του απορρήτου συγκεκριμενοποιήθηκαν με νόμους και ο νομοθέτης δεν αναγνωρίζει στην αρχή «λευκή επιταγή», δεν απονέμεται απευθείας η ελεγκτική της αρμοδιότητα. Το Σύνταγμα έχει ως απώτερο σκοπό την διασφάλιση του απορρήτου της επικοινωνίας, αλλά ο τρόπος υλοποίησης και εκπλήρωσης του σκοπού προβλέπονται από το Νόμο. Έτσι, ιδρύθηκε η συγκεκριμένη Αρχή και κατέλειψε στον κοινό νομοθέτη το εύρος και τον τρόπο άσκησης των αρμοδιοτήτων της, μολονότι δε ανεξάρτητη, δεν είναι κανονιστικά αυτόνομη, ούτε *legibus solutus*, ενεργεί σύμφωνα με το Σύνταγμα και το ισχύον νομοθετικό πλαίσιο.

Υπάρχει επιτακτική ανάγκη θωράκισης των θεσμών της Αντιπροσωπευτικής Δημοκρατίας, με σεβασμό του εγγυητικού ρόλου του Συντάγματος και της ακώλυτης άσκησης των θεμελιωδών δικαιωμάτων του ανθρώπου. Είναι προφανές το *absurdum* (εις άτοπον απαγωγή), καθώς η Α.Δ.Α.Ε. μπορεί να ασκεί εκ του συντάγματος τις αρμοδιότητες άρσης χωρίς να ενημερώνει τον παρακολουθούμενο, παρά μόνο την βουλή και την εισαγγελική αρχή σε περίπτωση διαπίστωσης εγκλήματος. Τι γίνεται αν τα αδικήματα τελεσθούν από τα μέλη της; Εδώ πρόκειται για ενδιαφέρουσα παρατήρηση που έκανε και ο κ. Βενιζέλος, κατά τον οποίο θα συμπυκνωθεί όλη η συζήτηση για το ευρωπαϊκό κράτος και τη φιλελεύθερη δημοκρατία. Στο μεταξύ οι πράξεις της Α.Δ.Α.Ε. τεκμαίρονται νόμιμες και εκτελούνται αυτογνωμότως. Συμπεριλαμβανομένων των προστίμων και λοιπών κυρώσεων κατά των τηλεπικοινωνιακών παρόχων.

27

---

²⁷ <https://vouliwatch.gr/actions/article/den-tha-einai-pleon-ypohreotiki-i-arsi-aporrityoy-gia-ton-eleghopothen-eshes>

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΤΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ
ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΤΗΣ ΑΡΣΗΣ ΑΠΟΡΡΗΤΟΥ ΓΙΑ ΙΔΙΑΙΤΕΡΑ ΣΟΒΑΡΑ
ΕΓΚΛΗΜΑΤΑ & ΕΞΩΤΕΡΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

Στην έννοια του απορρήτου πλέον εμπίπτουν και τα **εξωτερικά στοιχεία επικοινωνίας** ή άλλως **μεταδεδомένα επικοινωνίας**. Ενδεικτικά αναφέρονται δεδομένα θέσης και κίνησης, όνομα, διεύθυνση, τηλεφωνικοί αριθμοί, διεύθυνση IP address, ημερομηνία, ώρα έναρξης, λήξης και διάρκειας μιας συνομιλίας και έτσι, ακολουθείτο η προαναφερθείσα διαδικασία όταν παρίσταται ανάγκη περιορισμού του απορρήτου για λόγους εθνικής ασφάλειας ή διακρίβωσης ιδιαίτερα σοβαρού αδικήματος, που αφορά κυρίως στη συγκεκριμένη εργασία.

Επιγραμματικά, σύμφωνα με μια άποψη, η προστασία του απορρήτου εκτείνεται και μετά τη λήξη της επικοινωνίας και μέχρι την αντίθετη έκφραση των συνομιλούντων. Άλλην άποψη υποστηρίζει πως η συνταγματική προστασία του απορρήτου εντοπίζεται κατά το στάδιο της επικοινωνίας και λήγει με τη λήξη της, ήτοι όταν ο παραλήπτης λάβει γνώση του περιεχομένου της. Από το χρονικό σημείο λήξης της παύει να αποτελεί απόρρητο επικοινωνιών και εμπίπτει στο προστατευτικό πεδίο της ιδιωτικής ζωής και των προσωπικών δεδομένων (9 και 9^Α Συντάγματος, ως προειπώθηκε και νομολογιακά).

Ως νομοθετικό παρακολούθημα του προϊσχύσαντος ν. 2225/1994 εξεδόθη το Π.Δ. κατά το οποίο «Για την άρση του απορρήτου των επικοινωνιών και την καταγραφή σε ενιαίο κείμενο των όρων και της διαδικασίας αυτής, καθώς και των τεχνικών και οργανωτικών μεθόδων, με τις οποίες μπορεί αυτή να πραγματοποιηθεί και να διασφαλισθούν τα αποτελέσματά της, έτσι ώστε να μη θίγεται η ιδιωτική ζωή και προσωπικότητα του πολίτη, παρά μόνο στο μέτρο και για όσο χρονικό διάστημα είναι αναγκαίο, χάριν της προστασίας της εθνικής ασφάλειας, της διακρίβωσης των εγκλημάτων που προβλέπονται στο άρθρο 4 του ν. 2225/1994, όπως το εν λόγω άρθρο έχει αντικατασταθεί και ισχύει και των εν γένει ατομικών δικαιωμάτων και ελευθεριών, εφαρμόζονται οι διαδικασίες που προβλέπονται από τις διατάξεις του παρόντος» και κατά το άρθρο 3 «Η άρση του απορρήτου δεν αφορά τη διαζώσης επικοινωνία, αλλά κάθε είδους επικοινωνία, η οποία διεξάγεται μέσω δικτύου επικοινωνίας ή παρόχου υπηρεσιών επικοινωνιών και την οποία χρησιμοποιεί ο συνδρομητής ή χρήστης κατά του οποίου λαμβάνεται το μέτρο της άρσης».

Το απόρρητο καλύπτει πρωτίστως το περιεχόμενο της επικοινωνίας (εσωτερικά δεδομένα), ήτοι το ίδιο το μήνυμα που διαβιβάζεται και το οποίο μπορεί να έχει τη μορφή γραπτού κειμένου, έναρθρου λόγου, εικόνας, ήχου, ψηφιακών πληροφοριών κλπ. Μάλιστα, προστατεύονται όλα τα ηλεκτρονικά μηνύματα ανεξαρτήτως του χαρακτήρα τους, ακόμη και τα λεγόμενα smileys / emoticons. Το ερώτημα είναι αν τα εξωτερικά δεδομένα επικοινωνίας (αριθμοί κλήσεων, κεραίες, έναρξη, διάρκεια, λήξη επικοινωνίας κλπ.) καλύπτονται και είναι κάτι που διχάζει χρόνια τη θεωρία και τη νομολογία στη νομική επιστήμη.

Στο παρελθόν, πολλοί υποστήριξαν πως το απόρρητο καλύπτει μόνο τον πυρήνα της επικοινωνίας, δηλαδή το μήνυμα και όχι τα εξωτερικά της στοιχεία. Βέβαια, το γεγονός πως τα μεταδεδομένα έχουν διφυή νομική φύση, καθώς δεν εξειδικεύουν απλώς τεχνικά δεδομένα, αλλά πρωτίστως αποτελούν προσωπικά δεδομένα, διέφυγε της προσοχής τους. Από τις εισαγγελικές αρχές σχετικά με τη νόμιμη διαδικασία άρσης της επικοινωνίας υποστηρίχθηκε πως τα εξωτερικά δεδομένα δεν καλύπτονται από το 19Σ και το νόμο 2225/1994, καθώς δεν αποτελούν περιεχόμενο επικοινωνίας.

Με την ενσωμάτωση της Οδηγίας 2002/58/EK στην εθνική μας έννομη τάξη, με το νόμο 3471/2006, επικράτησε η θέση πως και τα εξωτερικά στοιχεία τηλεφωνικών επικοινωνιών που αφορούν τον κατηγορούμενο και άλλα πρόσωπα, στα οποία αναγράφονται οι αριθμοί των συνδρομητών, εισερχόμενων και εξερχόμενων κλήσεων, τα ονόματα αυτών, η ημερομηνία, η ώρα έναρξης και η διάρκεια κάθε κλήσης. Συνεπώς, το περιεχόμενο της επικοινωνίας και τα εξωτερικά της στοιχεία υπάγονται στο προστατευτικό άρθρο 19 του Συντάγματος και του εκτελεστικού του νόμου, όσο και στο άρθρο 8 της ΕΣΔΑ, που θεσπίζει το δικαίωμα σεβασμού της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής, με την αιτιολογία πως η χρήση της πληροφορίας σχετικής για παράδειγμα με την ημερομηνία και τη διάρκεια τηλεφωνικής συνομιλίας και με τους κληθέντες αριθμούς, εμπίπτει στο προστατευτικό της πεδίο, ενόψει πως μια τέτοια πληροφορία αποτελεί αναπόσπαστο στοιχείο της επικοινωνίας. Τα εν λόγω δεδομένα διατηρούνταν με το ν. 3917/2011, μετά την ενσωμάτωση της οδηγίας 2006/24/EK, από τους παρόχους για δώδεκα μήνες μετά την έκδοση βουλεύματος.

Ειδικότερα, σύμφωνα με το άρθρο 4 του ως άνω νόμου, προστατεύεται από το απόρρητο των επικοινωνιών κατά την οποιαδήποτε χρήση των υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών που παρέχονται μέσω δημόσιου δικτύου επικοινωνιών και των διαθέσιμων στο κοινό υπηρεσιών επικοινωνίας, καθώς και των συναφών δεδομένων θέσης και κίνησης

τους. Επίσης, η άρση του απορρήτου είναι επιτρεπτή μόνο υπό τις προϋποθέσεις και διαδικασίες του άρθρου 19 Σ, ενώ απαγορεύεται η ακρόαση, υποκλοπή ή κάθε άλλου είδους παρακολούθησης ή επιτήρησης των ηλεκτρονικών επικοινωνιών και των συναφών δεδομένων θέσης ή κίνησης, εκτός της ύπαρξης διαφορετικής νομοθετικής πρόβλεψης.

Στα δεδομένα κίνησης που υποβάλλονται σε επεξεργασία και αποθηκεύονται από φορείς παροχής δημοσίου δικτύου ή υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών καταστρέφονται ή καθίστανται ανώνυμα με κατάλληλη κωδικοποίηση και μόνο κατ' εξαίρεση επιτρέπεται χωρίς την προηγούμενη συγκατάθεση του συνδρομητή ή χρήστη η επεξεργασία των δεδομένων θέσης από τους εν λόγω φορείς, προκειμένου να παρέχουν αρωγή σε αρμόδιες αρχές για την αντιμετώπιση καταστάσεων ανάγκης, για τον εντοπισμό του καλούντος και βάσει συγκεκριμένα καθορισμένου σκοπού. Τέλος, ως επικοινωνία ορίζεται κάθε πληροφορία που ανταλλάσσεται ή διαβιβάζεται μεταξύ πεπερασμένου αριθμού μερών μέσω διαθέσιμης υπηρεσίας ηλεκτρονικών επικοινωνιών.

Περαιτέρω, οι πάροχοι των διαθέσιμων στο κοινό υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών διατηρούν δεδομένα κατά την παροχή των υπηρεσιών, ενώ απαγορεύεται η διατήρηση δεδομένων που αποκαλύπτουν το περιεχόμενο της επικοινωνίας. Τα δεδομένα αυτά παρέχονται στις αρμόδιες αρχές πάντα βάση των προϋποθέσεων και όρων του ν. 5002/2022 και η υποχρέωση διατήρησης είναι μόνο για την διακρίβωση ιδιαίτερα σοβαρών αδικημάτων, όπως αυτά περιλαμβάνονται στον κατάλογο του ανωτέρω νόμου. Όταν δεν συνιστά ανακριτική πράξη, τα δεδομένα παραμένουν στα αρχεία του παρόχου και δεν υποβάλλονται σε περαιτέρω επεξεργασία.

Σημειώνεται πως έχει υποστηριχθεί και η άποψη πως η διατήρηση των δεδομένων αυτών συνιστά έρευνα, εφόσον αναδεικνύεται η τέλεση αδικήματος από το υποκείμενο των δεδομένων. Βέβαια, μετά την τέλεση αδικήματος θεωρείτο πλέον ανακριτική ενέργεια και θα πρέπει να τηρούνται οι διαδικασίες του Κ.Π.Δ. διαφορετικά θα υπήρχε δυσμενέστερη μεταχείριση του δράστη σε σύγκριση με τα πειστήρια αδικήματος που παράγονται στο διαδίκτυο και στα δίκτυα τηλεπικοινωνιών έναντι των λοιπών περιπτώσεων εγκληματικής δράσης μέσω των παραδοσιακών μορφών επικοινωνίας.

Γενικότερα, η ΑΔΑΕ εξέδωσε την υπ' αριθμ. 1/2005 γνωμοδότηση της, με την οποία έκρινε αντίθετα από την υπ' αριθμ. 79/2002 γνωμοδότηση της Α.Π.Δ.Π.Χ., ήτοι πως στην προστατευτική σφαίρα του απορρήτου εμπίπτει όχι μόνο το περιεχόμενο της επικοινωνίας, αλλά και κάθε πληροφορία που προσδιορίζει τους όρους και τις περιστάσεις υπό τις οποίες

τούτη διενεργείται. Συνεπώς, η χορήγηση εξωτερικών στοιχείων επικοινωνίας από εταιρείες τηλεπικοινωνιών θα είναι σύμφωνη το ν. 2225/1994, τους όρους και τις διαδικασίες που αυτός καθορίζει. Αυτό είναι ορθό, καθώς το άτομο δεν θα απολάμβανε το δικαίωμα του απορρήτου της επικοινωνίας, αν υφίστατο το ενδεχόμενο να γνωστοποιηθεί παρά την θέλησή του σε τρίτους η ταυτότητα των συνομιλητών του, η διάρκεια και η συχνότητα των κλήσεων του κλπ. Νομικό έρεισμα αποτελεί και η κατηγορηματική συνταγματική επιταγή για το απολύτως απαραβίαστο κάθε ιδιωτικής επικοινωνίας. Επιχείρημα υπέρ της θέσης αυτής αντλείται επίσης και από την παράγραφο 1 του άρθρου 5 της Οδηγίας 2002/58/ΕΚ, σύμφωνα με την οποία το απόρρητο αφορά τόσο την επικοινωνία, όσο και τα συναφή δεδομένα κίνησης και θέσης.

Ακόμη, το άρθρο 370^Α ΠΚ, σκοπώντας στην προστασία του απορρήτου της τηλεφωνικής επικοινωνίας από την προσβολή του με τη χρήση εξελεγμένων τεχνικών μέσων, ορίζει ρητώς «*όποιος αθέμιτα παγιδεύει...συσκευή, σύνδεση ή δίκτυο παροχής υπηρεσιών τηλεφωνίας ή σύστημα υλικού ή λογισμικού με σκοπό ο ίδιος ή άλλος να πληροφορηθεί ή να αποτυπώσει σε υλικό φορέα το περιεχόμενο τηλεφωνικής συνδιαλέξεως μεταξύ τρίτων ή τα στοιχεία της θέσης και κίνησης της εν λόγω επικοινωνίας, τιμωρείται...*». Τέλος, στο νόμο 2225/1994 αναφέρεται πως το περιεχόμενο της ανταπόκρισης ή της επικοινωνίας, το οποίο έγινε γνωστό λόγω της άρσης απορρήτου, καθώς και κάθε άλλο σχετικό με αυτή στοιχείο απαγορεύεται να χρησιμοποιηθεί ως άμεση ή έμμεση απόδειξη για σκοπό διαφορετικό από εκείνον που είχε καθορισθεί με διάταξη. Κατ' εξαίρεση η Αρχή που εξέδωσε τη διάταξη μπορεί να επιτρέψει με νεότερη διάταξή της να χρησιμοποιηθούν τα παραπάνω στοιχεία.

Συνεπώς, ο νομοθέτης υπαινίσσεται πως τα εξωτερικά στοιχεία της επικοινωνίας προστατεύονται από το απόρρητο της επικοινωνίας, εφόσον η χρήση τους για σκοπό διαφορετικό από αυτόν που αποκαλύφθηκαν με την άρση του απορρήτου δεν επιτρέπεται, εκτός αν τηρηθεί η προβλεπόμενη από τον εν λόγω νόμο διαδικασία (οράτε ανωτέρω).

Αντιθέτως με αυτήν την γνωμοδότηση είναι οι υπ' αριθμ. **19/2005 αναφορά και 14/2004 γνωμοδότηση του εισαγγελέως Πρωτοδικών Θεσσαλονίκης Β. Φλωρίδη**. Κατά τον οποίο τα τηλεπικοινωνιακά δεδομένα είναι προσωπικά δεδομένα και δεν αποτελούν στοιχεία του απορρήτου της επικοινωνίας και αν οι πάροχοι δεν ανακοινώσουν τα στοιχεία των συνδρομητών τους, θα πρέπει να ερευνηθεί αυτεπαγγέλτως η πιθανή εκ μέρους τους τέλεση του εγκλήματος της υπόθαλψης εγκληματία.

Επιπλέον, με τη γνωμοδότηση του **Εισαγγελέα ΑΠ κ. Αξιότιμου Σανιδά**, υπ' αριθμ. 9/2009 σχετικά με την άρση της ανωνυμίας χρηστών ιστολογίων (μπλογκ) και εκεί διακήρυξε πως το απόρρητο της επικοινωνίας αφορά μόνο το περιεχόμενο και όχι τα εξωτερικά στοιχεία της επικοινωνίας. Από τα ανωτέρω συνήγαγε το συμπέρασμα ότι αν οποιοσδήποτε χρήστης ή συνδρομητής ή διαχειριστής της ιστοσελίδας έχει πρόσβαση στα στοιχεία που στοιχειοθετούν αδίκημα τελεσθέν μέσω διαδικτύου δεν είναι απαραίτητη η άδεια οποιασδήποτε Αρχής προκειμένου να διακριβωθεί το αδίκημα και να αποκαλυφθεί ο δράστης. Περαιτέρω, διατύπωσε την άποψη ότι ένα εκβιαστικό, απειλητικό, υβριστικό ή παραπλανητικό τηλεφώνημα σε καμία περίπτωση δεν συνιστά ιδιωτική συνομιλία και ως εκ τούτου ο θιγείς δύναται να το μαγνητοφωνήσει νομίμως και να χρησιμοποιήσει τη μαγνητοταινία ως αποδεικτικό μέσο. Τέλος, ο εισαγγελέας έκρινε πως η ΑΔΑΕ ούτε νομιμοποιείται ούτε δικαιούται να ελέγξει αμέσως ή εμμέσως το εάν η περί άρσεως ή μη του απορρήτου απόφαση των οργάνων της Δικαιοσύνης είναι σύννομη, καθώς αυτό κρίνεται από την ίδια τη Δικαιοσύνη.²⁸

Έπειτα, με το έγγραφό της η ΑΔΑΕ, το υπ' αριθμ. 1604/13.7.2009, αμφισβήτησε τη νομιμότητα και τη συνταγματικότητα των αιτημάτων των ανακριτικών αρχών και εξέφρασε τη διαφωνία της με την ως άνω γνωμοδότηση του κ. Σανιδά. **Ο κ. αξιότιμος Εισαγγελέας ΑΠ Τέντες** παρείχε τις διευκρινήσεις με την υπ' αριθμ. 12/2009 γνωμοδότηση. Αυτός ανέφερε πως οι περιπτώσεις κατά τις οποίες οι ανακριτικές αρχές αιτούνται την ανακοίνωση εξωτερικών στοιχείων της επικοινωνίας εκ μέρους των παρόχων υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών με σκοπό τον εντοπισμό δραστών εξυβριστικών, συκοφαντικών, απειλητικών, εκβιαστικών τηλεφωνημάτων κείνται εκτός του άρθρου 19 του Συντάγματος και αυτό γιατί αυτά δεν συνιστούν ανταλλαγές απόψεων και δεν διενεργούνται στα πλαίσια οικειότητας και εμπιστευτικότητας της επικοινωνίας. Ωστόσο, η ορθότητα των ως άνω γνωμοδοτήσεων έχει αμφισβητηθεί έντονα και η χορήγηση εξωτερικών στοιχείων επικοινωνίας ακολουθεί πάντα τις εγγυήσεις του ν. 2225/1994 (προϊσχύσαντος του ν. 5002/2022).

Στη συνέχεια, η υπ' αριθμ. 19/2008 απόφαση της Α.Π.Δ.Π.Χ. έκρινε αβίαστα πως τα στοιχεία συνδρομητών είναι απλά δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα. Σε αυτήν την απόφαση μάλιστα αναφέρθηκε στην έννοια της διακρίβωσης ιδιαίτερα σοβαρών

---

²⁸ Αντίστοιχα κινήθηκε και το υπ' αριθμ. 3533/1999 βούλευμα του Συμβλήμα Αθηνών «...Κατά την κρίση του Συμβουλίου προστατεύεται αποκλειστικά και μόνο το περιεχόμενο, αυτό καθ'εαυτό της επιστολής και των εν γένει ανταποκρίσεων και επικοινωνιών και όχι κάποια δευτερογενή, εξωτερικά στοιχεία της επικοινωνίας όπως πχ. Τα στοιχεία του αποστολέως ή του αποδέκτη»

εγκλημάτων που αφορά αδικήματα που διώκονται ως κακουργήματα και ως πλημμελήματα τετελεσμένα με πρόθεση. Εσφαλμένως, βέβαια, καθώς ως προαναφέρθηκε πως υπάρχει συγκεκριμένος κατάλογος εγκλημάτων.

Άλλη οδηγία αποτελεί η **2002/58/EK** που εισάγει κανόνες για τη διασφάλιση της ασφάλειας κατά την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, την κοινοποίηση των παραβιάσεων και το απόρρητο των επικοινωνιών. Επίσης, αποτελεί νομοθετική πράξη που διέπει τον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών και που τροποποιήθηκε το 2009 και επέτρεπε την προληπτική διατήρηση δεδομένων θέσης και κίνησης προς τον σκοπό της καταπολέμησης του σοβαρού εγκλήματος, εφόσον περιορίζεται στο απολύτως αναγκαίο σχετικά με τις κατηγορίες δεδομένων που διατηρούνται, τα πρόσωπα και το χρονικό διάστημα.

Συμπερασματικά, αν γίνει δεκτό πως το περιεχόμενο της επικοινωνίας δεν περιλαμβάνει και τα εξωτερικά της στοιχεία, θα εισάγεται μια παράλληλη διαδικασία άρσης, χωρίς τα εχέγγυα του νόμου περί άρσης του απορρήτου. Πέραν της αυθαίρετης διεύρυνσης του καταλόγου των αδικημάτων, παρακάμπτεται και το δικαστικό συμβούλιο, καθώς την απόφαση λαμβάνει μονοπρόσωπο όργανο, ήτοι ένας Ανακριτής ή Εισαγγελέας. Η αρχή της αναλογικότητας διέπει την διαδικασία της άρσης, για αυτό το μονοπρόσωπο όργανο πριν καταλήξει στο αίτημα ενώπιον του παρόχου για χορήγηση εξωτερικών στοιχείων επικοινωνίας, πρέπει να έχει εξαντλήσει κάθε δυνατότητα διερεύνησης της παραβατικής συμπεριφοράς και να συνοδεύει το αίτημα με ειδική και εμπειριστατωμένη αιτιολογία. Επίσης, η ΑΔΑΕ οφείλει να διενεργεί τακτικούς και έκτακτους ελέγχους και να έχει υπό την εποπτεία της τον χειρισμό των αιτημάτων χορήγησης εξωτερικών στοιχείων επικοινωνίας από πλευράς των παρόχων.

Το βασικότερο είναι πως προκύπτει μια αντίφαση και ανακολουθία, καθώς για βαρύτερης ποινικής αξίας αδικήματα τηρείτο η αρτιότερη και αυστηρότερη διαδικασία του ν. 5002/2022, ενώ για ήσσονος σημασίας εγκλήματα, συγχωρείτο η κάμψη του απορρήτου. Η προστασία του απορρήτου, ωστόσο, ως δικαίωμα απολύτως απαραβίαστο, κάθε παρέκκλιση από τον κανόνα είναι απαραίτητο να είναι εξαιρετικώς και επαρκώς οριοθετημένη.

Εν κατακλείδι η άρση του απορρήτου με όποιο κι αν θεωρηθεί το περιεχόμενος μιας επικοινωνίας πρέπει να χρησιμοποιείται ως το *ultimum refugium* (έσχατο μέσο) και με την τήρηση της συνταγματικής αρχής της αναλογικότητας, ενώ είναι χαρακτηριστικό πως δεν

αποτελεί θεμελιώδη αρχή του ποινικού δικονομικού δικαίου η αναζήτηση ή αποκάλυψη της αλήθειας αντί οιουδήποτε τιμήματος.

Η μη τήρηση της διαδικασίας άρσης του απορρήτου για τα εξωτερικά στοιχεία επικοινωνίας είναι παράνομη και αν τέτοια στοιχεία χρησιμοποιηθούν σε δίκη, είναι άκυρα και είναι παράλληλα δυνατή η προσφυγή στο ΕΔΔΑ για επιδίκαση αποζημίωσης. Η νομολογία του ΕΔΔΑ δέχτηκε πως η καταγραφή όλων των αριθμών που καλεί συγκεκριμένη τηλεφωνική συσκευή, χωρίς την ενημέρωση του συνδρομητή συνιστά επέμβαση στην αλληλογραφία²⁹. Βέβαια, η ίδια η φύση των εξωτερικών στοιχείων ως φανερών τα διαφοροποιεί ουσιωδώς από το «εσωτερικό απόρρητο», καθώς αφενός εντάσσονται στην επικοινωνία και στην προστατευτική σφαίρα του Συντάγματος, αφετέρου η φύση τους ως εμφανή απαιτεί διαφορετική αντιμετώπιση. Είναι αυτονόητο πως το εσωτερικό απόρρητο αναγόμενο στο περιεχόμενη της επικοινωνίας είναι σπουδαιότερο, καθώς στα εξωτερικά στοιχεία δεν τίθεται θέμα μη αποκάλυψης του περιεχομένου τους. Επομένως, ίσως η κάμψη τους να είναι πιο εύκολα δυνατή, πάντα τηρούμενων των εγγυήσεων του ν. 5002/2022. Πλέον, ο νόμος 5002/2022 ρητώς στο άρθρο 6 παρ. 4 ορίζει «...το αντικείμενο της άρσης, δηλαδή τα εξωτερικά στοιχεία της επικοινωνίας ή και το περιεχόμενο αυτής,...» και έτσι, αίρεται κάθε αμφιβολία επί του ως άνω αναλυθέντος θέματος.

---

²⁹ Malone v. United Kingdom

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Από όσα εκτέθηκαν ανωτέρω, συμπεραίνουμε αδιαμφισβήτητα τη σημασία του δικαιώματος του απορρήτου των επικοινωνιών για καθένα μας και πως η προστασία του αποτελεί διάσταση της ιδιωτικότητας μας, της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, της ανθρώπινης αξίας. Δεν θα έπρεπε να είναι ένα πολυτελές δικαίωμα, καθώς διαθέτει ανεκτίμητη αξία και ανήκει στα απολύτως χρεϊώδη του δημοκρατικού πολιτεύματος και του κράτους δικαίου.

Προκειμένου το άτομο να μην αισθανθεί πως κάθε του ιδιωτική στιγμή επικοινωνίας είναι υπό παρακολούθηση, είναι αναγκαίο να τηρηθεί το άρθρο 19 Σ και οι περιπτώσεις άρσης του απορρήτου να τελούνται ως έσχατο μέσο και υπό τις προϋποθέσεις και εγγυήσεις που θέτει το ίδιο το Σύνταγμα. Ακόμη, η δικαστική αρχή οφείλει να λαμβάνει υπόψιν της την αξία που διακυβεύεται με την τυχόν παραβίαση του απορρήτου της επικοινωνίας και οι κρίσεις της να συνάδουν με όσα ορίζει το Σύνταγμα και από τα οποία δεσμεύεται.

Η άρση του απορρήτου πρέπει να αποτελεί την έσχατη λύση (*ultimum refugium*) και να τηρεί την αρχή της αναλογικότητας, της αναγκαιότητας και της προσφορότητας. Υπάρχει μεγάλος αριθμός περιπτώσεων που ακόμη και ανώνυμοι δράστες εντοπίστηκαν χωρίς την άρση απορρήτου από έγγραφα, δημοσιοποιημένα στοιχεία, μάρτυρες, χρονικούς συσχετισμούς κλπ.

Μιαν απόφαση του γερμανικού Ακυρωτικού έκρινε πως «*Η ελευθερία στην ανθρώπινη επικοινωνία θα διαταρασσόταν, αν ο καθένας έπρεπε να ζει με το καταθλιπτικό συναίσθημα, πως κάθε λέξη του, κάθε αστόχαστη ή χωρίς αυτοκυριαρχία έκφραση του, κάθε συμπτωματική γνώμη του στα πλαίσια μιας συζητήσεως θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί επ' ευκαιρία άλλης περιπτώσεως και κάτω από άλλες περιστάσεις για να στραφεί εναντίον του με περιεχόμενο τον τόνο ή την απόχρωσή της. Αυτό θα περιόριζε τα άτομα στην ελεύθερη έκφραση των σκέψεων τους και τελικώς θα δηλητηρίαζε τις ανθρώπινες σχέσεις*» και μπορώ να συμφωνήσω απόλυτα.

Συνεπώς, υπάρχουν σε μια κοινωνία υπέρτερα έννομα αγαθά, για τα οποία αξίζει να ματαιώνεται η ανακάλυψη της αλήθειας, αν η αναζήτησή της δεν είναι δυνατή με άλλο τρόπο ή μέσο.

Λόγω της ταχύτατης εξέλιξης της τεχνολογίας θα ανατραπούν τόσο οι τεχνικές επικοινωνίας, όσο και η ανάπτυξη των θεσμικών προστασίας των δικαιωμάτων στα σύγχρονα ευρωπαϊκά κράτη. Στην Ελλάδα η προστασία του απορρήτου των ανταποκρίσεων έχει αναχθεί πολλές φορές σε μείζον πολιτικό και θεσμικό ζήτημα προκαλώντας δονήσεις

και ρωγμές σχετικά με την κανονιστική ποιότητα του άρθρου 19 του Συντάγματος μας, όπως και γενικότερα για την κατοχύρωση των ατομικών ελευθεριών και δικαιωμάτων στην χώρα μας.

Οι πρόσφατες εξελίξεις έφεραν στην επιφάνεια την κανονιστική έκταση της προστασίας του απορρήτου, τα ζητήματα άρσης και τον ρόλο που κατέχει η Ανεξάρτητη Αρχή της διασφάλισης του απορρήτου κάτω από το φως των τεχνολογικών προκλήσεων και απειλών για την ουσιαστική εγγύηση των ατομικών μας ελευθεριών και δικαιωμάτων. Η τεχνολογική πρόοδος θα δώσει την δυνατότητα να μας παρακολουθούν, να ακούνε το σύνολο των συνομιλιών μας, να διαβάζουν τις σκέψεις μας, ακόμη και να εξιχνιάζουν τα όνειρά μας.

Το απόρρητο των επικοινωνιών υπονομεύεται σε διάφορες περιπτώσεις, όπως με κάποιες μορφές παρακολούθησης, καταγραφής ή ελέγχου της ανταπόκρισης, λογοκρισίας ή παρακάλυψης της επικοινωνίας, αλλά και σε διάφορες περιπτώσεις χρήσης αποδεικτικών μέσων, η λήψη των οποίων δεν τήρησε τις εγγυήσεις του απορρήτου των επικοινωνιών.

Επιλογικά, ο εκτελεστικός νόμος του άρθρου 19 Σ, ο προϊσχύσαν ν. 2225/1994 και πλέον ν. 5002/2022 θεσπίστηκε με σκοπό να άρει την ποινική ευθύνη των ιδιωτών έναντι της Πολιτείας και σε καμία περίπτωση για να νομιμοποιήσει την προσβολή των ατομικών ελευθεριών από τα διάφορα κρατικά όργανα. Άλλωστε οι προϋποθέσεις που τα τελευταία επεμβαίνουν στα ατομικά δικαιώματα είναι σαφώς οριοθετημένες και απορρέουν από την αρχή του κράτους δικαίου.

Με την παραβίαση του απορρήτου καταργείται τελικά το δικαίωμα αυτοδιάθεσης και αυτοκαθορισμού και προσβάλλεται ο πυρήνας της ανθρώπινης αξίας. Απόρρητο με κάθε κόστος δεν εννοείται σε καμία περίπτωση. Η άρση πρέπει, ωστόσο, να γίνεται με περίσκεψη, για απολύτως αναγκαίο και καθορισμένο σκοπό, χωρίς περαιτέρω σκοπιμότητες.

Άλλωστε είναι γεγονός πως η αδυναμία εξεύρεσης *lege artis* λύσεων ως προς τη σύνθεση που να μην εμποδίζει τη συνύπαρξη περισσότερων δικαιωμάτων δεν είναι πρωτόγνωρη κατάσταση στη δικανική μας πραγματικότητα. Για αυτό μέρος της ενεργούς ζωής των δικαιωμάτων είναι η ατέρμονη αναζήτηση και ο συνεχής προβληματισμός.³⁰

Κλείνοντας, αναφέρεται πως η ραγδαία εξέλιξη της τεχνολογίας, οδήγησε σε νέες μορφές εγκληματικότητας, που εκδηλώνεται και μέσω διαδικτύου ή της κινητής

---

³⁰ "In so far as poetry, or any other of the arts, can be said to have an ulterior purpose, it is, by telling the truth, to disenchant and disintoxicate." W.H. AUDEN, 1968, New York, Writing : The Dyer's Hand and Other Essays

τηλεφωνίας. Για αυτόν τον λόγο, οι πληροφορίες που διαθέτουν οι πάροχοι τηλεπικοινωνιών μπορεί να αποτελέσουν όπλα για τις αστυνομικές και εισαγγελικές αρχές σχετικά με την συλλογή αποδεικτικών μέσων που θα οδηγήσουν σε εξιχνίαση σοβαρών εγκλημάτων.

Ωστόσο, ρόλος των παρόχων πέρα από της υψηλής ποιότητας παροχής υπηρεσιών, είναι και η διασφάλιση του απορρήτου των επικοινωνιών των πελατών τους και για αυτό είναι απαραίτητοι οι σαφείς και ξεκάθαροι κανόνες δικαίου σχετικά με την διαδικασία της άρσης.

Όταν διακυβεύεται ένα συνταγματικά κατοχυρωμένο αγαθό η λύση πρέπει να δοθεί από την πολιτεία μέσω νομοθετικής παρέμβασης για ένα ξεκάθαρο νομοθετικό πλαίσιο, που θα τηρούν και οι πάροχοι και το οποίο δεν θα επιδέχεται διαφορετική ερμηνεία ή προσέγγιση.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Αρκουλή Γ. Κωνσταντίνα, Νομική Βιβλιοθήκη (2010), Σειρά Μελετών Αστικού Δικαίου: Προστασία προσωπικών δεδομένων στις ηλεκτρονικές επικοινωνίες

Βλαχόπουλος Σπύρος, Νομική Βιβλιοθήκη (2017), Θεμελιώδη Δικαιώματα

Γεωργόπουλος Κ., Αντ. Ν. Σάκκουλας (1991), Επίτομο Συνταγματικό Δίκαιο, εκδ. 3^η

Δαγτόγλου Π. (1991), Ατομικά δικαιώματα Α', σελ. 351

Δαλακούρα Θ., ΠοινΧρον, Οι ειδικές ανακριτικές πράξεις του άρθρου 6 του ν. 2928/2001, ΝΑ/1022

Δημητρόπουλος Α, Γ' έκδοση (2004) Συνταγματικά Δικαιώματα, σελ. 230 επ.

Διονυσοπούλου Αθ., Τιμ. Τόμος Άννας Ψαρούδα-Μπενάκη (Ποινικές Επιστήμες-Θεωρία και πράξη) (2008), Επαγγελματικό απόρρητο του συνηγόρου και άρση απόρρητου τηλεφωνικής επικοινωνίας

Ζέκος Ι. Γεώργιος, Σάκκουλας (2017), Διαδίκτυο, Η/Υ & Τηλεπικοινωνίες στο ελληνικό δίκαιο

Ηλιοπούλου- Στράγγα, εκδ Αντ.Ν. Σάκκουλα, (2003), Χρήση παρανόμως κτηθέντων αποδεικτικών μέσων και δικαίωμα υπεράσπισης του κατηγορούμενου

Καϊδατζής Α, Εφημερίδα Διοικητικού Δικαίου (2007), Τηλεπικοινωνιακό απόρρητο και ασφάλεια των επικοινωνιών , Παρατηρήσεις στην απόφαση ΣτΕ (Ε.Α.) 456/2007

Καμίνης Γ., Αντ. Σάκκουλα (1993), Παράνομα αποδεικτικά μέσα και Συνταγματική κατοχύρωση των ατομικών δικαιωμάτων. Οι αποδεικτικές απαγορεύσεις στην πολιτική και ποινική δίκη

Λυντέρη Χρ., Ποιν-Χρον ΝΖ (2007), Η ποινική προστασία του απόρρητου της επικοινωνίας

Μανιτάκης Α., Σαββάλας (2004), Τρομοκρατία και Δικαιώματα- Από την ασφάλεια του κράτους στην ανασφάλεια δικαίου

Μάνεσης Α., Αθήνα- Θεσσαλονίκη: Σάκκουλας (1954-1970), Συνταγματική Θεωρία και Πράξη

Μελέτη Λ. Μαργαρίτη/ Χ. Σατλάνη/ Ι. Φαρσεδάκη, ΠοινΔνη (2016), Άρση του απορρήτου επικοινωνιών

Μπαλτάς Α. Σωτήρης, Νομική Βιβλιοθήκη, Δικαιώματα και θεμελιώδεις υποχρεώσεις του δικηγόρου

Νούσκαλης Γ., β' έκδοση (2007), Η ποινική προστασία προσωπικών δεδομένων

Νούσκαλης Γ., ΠοινΧρ (2012), Η επεξεργασία των εξωτερικών τηλεπικοινωνιακών δεδομένων θέσης και κίνησης ως ανακριτική πράξη κατά το Ν. 3917/2011

Ορφανουδάκης Σ., εκδ. Σάκκουλας, (2003), Η αρχή της αναλογικότητας

Παπαδαμάκης Α, Σάκκουλας (2019), Ποινική Δικονομία

Παπαδόπουλος Μ., ΔιΜΕΕ (2007), Νομικά προβλήματα στην άρση του απορρήτου στην Ελλάδα (Άρση του ανόητου στην άρση του απορρήτου στην Ελλάδα)

Παπαδόπουλος Νικόλαος Κ., Νομική Βιβλιοθήκη (2006), Προστασία του απορρήτου της επικοινωνίας

Παπανικολάου Α, Επιθεώρηση Δημόσιας Διοίκησης, (2022), άρση του Επικοινωνιακού Απορρήτου και Υποχρέωση Γνωστοποίησης. Ένα Δικαιοκρατικό Ζήτημα σε Εκκρεμότητα

Παπανικολάου Α, Το Σύνταγμα (2021), «Κακόβουλες κλήσεις» και επικοινωνιακό απόρρητο: μια καθόλου αυτονόητη σύμπλευση

Παπανικολάου Α, Τα Νέα (2019), «Ανησυχία από το νέο καθεστώς άρσης του απορρήτου»

Παύλου Στέφανος-Σάμιος Θωμάς, (2013), Ειδικοί Ποινικοί Νόμοι, σχόλιο Γ. Τσόλια

Τσακυράκης Σ., Νομικό βήμα (1993), Το απόρρητο της επικοινωνίας- Απόλυτα απαραβίαστο ή ευχή της έννομης τάξης

Σπυράκος Δ., Το Σ, (1993), Το απόρρητο της επικοινωνίας, Βασικές αρχές και επιλογές για τη δικαιοπολιτική αντιμετώπισή του, σελ. 531-531

Τσίρης Π., εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλας (2002), Η συνταγματική κατοχύρωση του δικαιώματος του απορρήτου της επικοινωνίας

Χρήστου Λυντέρη, ΠοινΧρον., Δ.Ν. Δικηγόρου: η ποινική προστασία του απορρήτου της επικοινωνίας

Χρυσογόνος Κωστ., Αντ. Σάκκουλα (2002), Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα, σελ. 242

NOMΟΛΟΓΙΑ:

ΓνωμΕισΑΠ 12/2000

ΟΛΑΠ 1/2001

ΠΣΔΣΑ 187/2001

ΣυμβΕφΑθ 1953/2002

ΓνωμδΕισΑΠ 15/2007

ΑΠ 944/2007

ΓνωμΕισΑΠ 6/2008

ΑΠ 711/2011

ΑΠ 2165/2007

ΑΠ 53/2010

ΑΠ 785/2013

ΣυμβΕφΔυσΤτΕλλ 36/2014

ΑΠ 1804/2016

ΑΠ (Συμβ) 582/2021

Γνωμοδότηση της Ομάδας Εργασίας του άρθρου 29

ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΕΣ:

<http://www.opengov.gr/ministryofjustice/?p=16471>

<https://www.naftemporiki.gr/politics/1402500/apantiseis-se-25-erotiseis-epi-toy-n-sch-gia-to-aporrito-ton-epikoinonion-se-dimosia-diavoyleysi-eos-22-11/>

https://hcba.gr/wp-content/uploads/2022/11/ΕΕΠ_ΣΧΕΔΙΟ_ΝΟΜΟΥ_ΑΡΣΗΣ_ΑΠΟΡΡΗΤΟΥ_final-002-1.pdf,

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΟΥ ΥΠΟ ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΑΒΟΥΛΕΥΣΗ ΣΧΕΔΙΟΥ ΝΟΜΟΥ «ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΑΡΣΗΣ ΤΟΥ ΑΠΟΡΡΗΤΟΥ ΤΩΝ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΩΝ, ΚΥΒΕΡΝΟΑΣΦΑΛΕΙΑ ΚΑΙ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΠΡΟΣΩΠΙΚΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΠΟΛΙΤΩΝ», Ένωση Ελλήνων Ποινικολόγων

<https://www.e-nomothesia.gr/law-news/katatetheke-ste-boule-nomoskhedio-diadikasia-arsis-aporitoy-epikoinonion.html>

<https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/c8827c35-4399-4fbb-8ea6-aebdc768f4f7/12146139.pdf>

<https://www.cnn.gr/politiki/story/337908/gerapetritis-arsi-aporritou-kai-dikaiomata-i-anagkaia-isorrophia>, 20-11-2022, Γ.Γεραπετρίτης, Άρση απορρήτου και δικαιώματα - Η αναγκαία ισορροπία

<http://www.adae.gr/ilektronikes-ypiresies/ypiresies-pros-polites/sychnes-erotiseis-apo-polites-faqs/>

<https://www.constitutionalism.gr/i-sxesi-ton-eisafelikon-arxon-kai-anexartiton-arxon/>

«Η σχέση εισαγγελικών αρχών και ανεξάρτητων αρχών – Σεβασμός ή παραβίαση των εγγυήσεων του κράτους δικαίου; Σχόλιο στην 1/2023 Γνωμοδότηση του Εισαγγελέα του Αρείου Πάγου», Ευάγγελος Βενιζέλος

ΑΝ1-17/193

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΕΙΣΑΓΓΕΛΙΑ ΠΡΩΤΟΔΙΚΩΝ ΑΘΗΝΩΝ

ΠΙΘΑΝΟΙ ΧΡΟΝΟΙ ΤΕΛΕΣΕΩΣ ΑΔΙΚΗΜΑΤΩΝ:
17.03.2015
26/5/2016
30/8/2017
1/9/2017

Α.Β.Μ. 29015/14694

ΠΡΟΚΑΤΑΡΚΤΙΚΗ

Υποψη Κ. Ευαγγελία Δημητρίου
 άλλως αφοδοχή προτίσεων εμπίστατος Εύη Σίδη Κωνσταντίνος
 (αφ. 2671α, 2751, 272, 71 ΠΚ, άλλως 394 ΠΚ) αφροσύνητος, εκ. π.ν.

Αριθ. παραγγελίας: 65/151-10/255 α/μ κληρονομίας και κληρονομικών - ενοικιοτήτων
 Προς Α/μ κ. Δ/τη Γ.Α. [Redacted] Αθήνα 08/04/16
 Τον κ. [Redacted] **ΕΙΣΑΓΓΕΛΙΑ ΠΡΩΤΟΔΙΚΩΝ**

Παρακαλούμε να ενεργήσετε προκαταρκτική εξέταση αναφορικά με... το...
 ...αφροσύνητος... αλιευτικής αλιευμα... εφόσον κριθεί...
 ...απαιτείται... τις υπηρεσίες διαδικτυακών και κινητών τηλεφώνων...
 ...τιμολογίων 09/2009, 12/2009 και 09/2011... Α.Π. και εφόσον...
 ...από ηρωίνης...

Λάβετε γνώση επί της εν λόγω...
 ...του οποίου να διακομίζονται τα πλάγια στοιχεία...
 ...κατά το άρθρο 219, παρ. 2, α. Α.Π.Α.

Αφ. Μαν. Αιμ. Τσιγγ.
 Κλητ.Υ.
 Γραφείο 2751, 12151,
 272, 71 ΠΚ
 Αθήνα 10/5/2016

Αθήνα, 07.05.2016
 Ο/Η Εισαγγελέας
 [Signature]

http://www.adae.gr/fileadmin/docs/Lawspot_A.K.pdf

ΤΕΛΟΣ